

Suur-Euroopa doktriin *contra* ameerikalik brutaalsus. Lk. 4.

SIRP

Priit Uringu fiktsioon kultuskirjaniku raamatust. Lk. 5.

EESTI KULTUURILEHT

hind 11.90 krooni

10. jaanuar 2003

number 2 (2947)

Avameelselt kunstist

1920. – 30. aastatel asus Eesti kunstnikkond organiseeruma, kunstil tuli kätte võidelda koht ümberkujunevas Eesti ühiskonnas. Üllatavalt tänapäevaseks kõlab Mart Elleri iseloomustus tollase kunstielule: "Kunsti kandepind oli kitsas, üldine arusaam ja kunstivajadus ootasid veel tublisti harimist, eriti jäid publikule kaugeks eesti kunstis esilekerkinud uuemate kunstivoolude sihid" ("Eesti kunsti ajalugu I", Tallinn 1977).

Kuigi olud ei olnud soosivad, olid 1920ndate keskpaigaks loodud kõik kunstielu normaalseks funktsioneerimiseks vajalikud struktuurid: kunstühingud, -koolid, muuseum, kultuurkapital. Kunstnikud organiseerusid vajadusest kaitsta oma huve – kõiki kunstnikke ühendav ühtne organisatsioon oli algusest peale eesmärgiks. Aktiivsust oma huvide kaitsel väljendasid kunstnikud 1939. aastal kunstnike päeval, kus märgukirjas peaministrile nõuti kunstnike kutseoskuse diplomi alusel registreerimise seaduse äramuutmist, kultuurkapitali summade suurendamist, kunstimuuseumile hoone ehitamist.

Kõik senised kunstorganisatsioonid likvideeriti 15. novembril 1940 kui sotsialistliku riigi kunstieluga sobimatud. Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu juurde moodustatud Kunstide Valitsusel oli oluline osa uue kunstnike organisatsiooni Eesti Nõukogude Kunstnike Liidu loomisel. Sõja puhkemise tõttu pooleli jäänud tegevus lõpetati 4. jaanuaril 1943. aastal Jaroslavlis, kus peeti Eesti Nõukogude Kunstnike Liidu pidulik asutamiskoosolek.

Kui kunstorganisatsioonid allusid ühiskonnakorralduse diktaadile ning leidis ka uude ideoloogiasse uskujaid ja innukaid elluvijaid, siis kunstilooming elas oma arengufaasis, mida ei olnud nii lihtne suruda pealesunnitult ideoloogilisse vormi. Läbi algusaastate innukuse, entusiasmi ja algatusrikkuse, okupatsioonieagade skisofreenilise arenguperioodi on eesti kunstnikke ühendav organisatsioon Eesti Kunstnike Liit tänasel päeval 970 kunstniku-kunstiteadlaste ühendus, kelle eesmärgid ühiskonnas üsna sarnased 1920ndatel väljaöelduga. Killustatuse vastu aitab Eesti Kunstnike Liidu reorganiseerimine 1990ndate alguses 19 erialaorganisatsiooni siduvaks katusorganisatsiooniks.

Materjalimahukas kunstilooming on meil kõige halvemal materjaalses seisus, riiklikult ja omavalitsuste tasandil kõige nõrgemini toetatud. Meil peetakse normaalseks, et kunstnik rendib näitusepinda! Kas te kujutaksite ette teatrilavastajat, kes oma kulu ja kirjadega lavastaks tüki, üüriks teatrisaali (koos kuluka tehnikaga loomulikult!) ja kutsuks siis publiku tasuta etendust vaatama. Aga nii just on lood suures osas eesti kunstieksponeerimispaikades.

Eesti kunstieksponeerimispaikade kett, eelkõige nn. *non-profit*-staatusega galeriid väärivad laiaulatuslikku omavalitsuste ja riigivõimu tuge. 2002. aastal suletud mainekate galeriide nimekiri on ohtlikult pikk: Vaala, Raatuse ja Hansapanga galerii Tallinnas, Sebra galerii Tartus. Von Krahl'i teatrit tänavale tõsta ei laseks vist keegi, erateatrite panus on meil riiklike toetussüsteemidega väärtustatud, Vaala galerii ohverdati peaaegu häälte-tul, paari kiunatuse saatel.

Hobusepea galerii valmishitamine on meile paratamatus ja kohustus, oma 180-ruutmeetri üldpinnaga (20 ruutmeetri asetub kunstivahendite kiosk) saab sellest keskmise suurusega galerii Tallinna galeriimaastikul; galeriil on potentsiaalne võimalus tulevikus ka laieneda sama kinnistu raames. Galerist Elin Kard on asunud koostama selle aasta näituseplaane. Loodame Kultuuriministeriumi mõistvale suhtumisele ja missioonitundlikkusele. Eero Eperi koostatud avanäitus "Eesti kunstnikud Jaroslavlis" viitab sellele, kust tuleme, Eesti Kunstnike Liidu ajaloole.

JAA ELKEN

Täna kell 16 avab Eesti Kunstnike Liit uue galerii Tallinnas Hobusepea tänav 2. Galerii on kujundanud Priit Põldme ja Mari Kurismaa. Avanäitusel "Eesti kunstnikud Jaroslavlis" meenutatakse kunsti- ja kunstielu 60 aastat tagasi.

PIIA RUBER

Täna lehes

Unt: inimene struktureerib. Jaan Kaplinski: Maailma Kultuuride Akadeemia seisab rahu eest. Lk. 2/ Arujärv: Ameerika mõistatuse selginemise õudus. Lk. 3/ Eeva Pargi & Liisi Ojamaa luulest. Lk. 6/ Aare Pilve nägemisest. Lk. 7/ Eesti kunstnike ühinemise 100 aastat. Lk. 8/ Ene-Liis Semperi videod. Lk. 9/ Rannap ERI aasta muusikuks. Lk. 10/ CD-pegglis Pärt, Sumera ja Sink. Lk. 15/ Sirp *erz.* Teatريفestival "Talveöö unenägu" Lk. 11 – 14. Jaigi tütar Ilo ilmum Pariisis. Lk. 16/ "Contra mortem" – filmisari arstidest. Lk. 17/ Malenurk. Lk. 20.

Kivi kukub, inimene struktureerib

Miljonisaates – eks ikka selles, kus analfabeedid loodavad kergelt raha teenida, kuid kus ka kenid inimesi üles astub – esines hiljuti särasilmne noormees, kes väitis end tegevat teadmiste struktureerimise või süstematiseerimisega. Noh, mis sa veel tahad – erudiit ise!

Kuid ena! Noormehelt küsiti, milline nimetatud romaanidest oli Hemingway esikromaan. Iseenesest halb küsimus. Hemingway? Kes see on, küsiks lihtne pursui. Äkki tahate veel Apuleiust või Murutari?! Kuid särasilmne noormees ilmutas teadmisi. Hemingway nimi ei olnud talle sugugi võõras. Ta asus struktureerima. Kuid ootamatult möödus ta kohe pealkirjast “Ja päike tõuseb”, tõsilmselt põhjendades, et “seal oli ilmselt juba palju resignatsiooni”. Kaks teist romaani tekitasid temas ingliskeelseid assotsiatsioone: “Kellele lüüakse hingekeela” (eks ju, “For Whom the Bell Tolls”) ja “Hüvasti, relvad” (“Farewell to Arms”). Ta pobises omaette, kasutades nimelt neid märksõnu: 1) *bell*, 2) *arms* ja ikka ka 3) *resignation*.

Veel enne, kui vale vastus kuuldavale tuli, saime aru, et noormees pole kunagi lugenud ühtki Hemingway romaani ega ole eraelus jõudnud kogeda resignatsioonitundmust. Kuid ta teadmiste alla need märksõnad mahtusid ja ta püüdis neid visalt struktureerida ja süstematiseerida!

Arvan, et noormees lähenes ju põhimõtteliselt õigesti neile probleemidele, mis ümbritsevad n.-õ. tähenduspeasid. Ehk väikeseid ümaraid või sõõrjaid semantilisi välju. Mulle isiklikult on nad vastupandamatud. Mul on lausa nõrkus nende vastu. Ja suur nõrkus! Kui palju olen ma püüdnud oma praegu pooleli olevas lavastuses ühendada kanamuna, Guyomardi, ämmatossu, Lacani ja Antigone! Ja nii et meeldiks rahvale ka!

Kuid ei tohi nii pihtimuslikuks minna! Lehes peab vähe salalikuks jääma! Asja juurde! Võrdlen neid tähendusõõre ikka vette heidetud kivi efektiga. Tekivad kontsentriilsed sõõrid, mis laienevad. Veis. Aga laine tuleb kivist. Sõõrid on kiviomased. Vedelad, ent “kivised”. – Teatud kaugusel lainete laiumine lõpeb ja meie ees on jälle sile veepind. Kivist pole märki ega mälestust. Muidugi on raske kindlaks teha, millal see päris lõpp on. Et millal on jälle null. Ja millal teine kivi oma ringidega eelmised läbi lõikab.

Kuid hemingway-kivi kukkumiseväljas on tõesti ka need kolm noormehe nimetatud asja. *Bell* oli, ja *Arms* oli, ja *Resignation* ka võib-olla oli. Nii et tal jäi puudu vaid ühest: ta ei teadnud, mis need kolm asja tähendavad... Kuid mul on tuua ka üks teine näide “struktureerimisest”.

Saime kuulda, et Lennart Meri on üles võtnud oma vana Thule-projekti. Mis teatavasti päästis meie rahvusliku kultuuriuhkuse seitsmekümnendatel, mil mingit erilist lootust enam ei olnud. Päästis jah! Ükski mõla “Nikolajevist” või “keelatud rannaribast” ei suuda mind mõjutada vastupidises suunas.

Kaali järv ja kogu Saaremaa Phaethoni-legend on ka üks suur tähendusekobar. (Unustagem hetkeks, et kirjutasin kunagi näidendi Phaethonist. Tundsin siis küll ehk Merd, kuid ei tundnud Saart ega Maad, rääkimata kõige selle Tagamaast. Või Tagarannast. Aga – see viib juba Vahinguni ja paraku kohe ka semantilise välja ääreni.) Ent kosmilise ja maise äkilises ühinemises on alati vapustavaid kulturogeenseid elemente. Me justkui näeks plahvatavat udukogu, ja me ei tea (ja ei saa iial teada), mis seal toimub. Aga toimub. Ja tähendusi sigib!

President kirjutab:

“Selle iidse katastroofi kultuurijälgede ja praeguse meteoriidikraatri uurimine tähendab tööd arheoloogidele, antropoloogidele, etnoloogidele, geoloogidele – seda loetelu võiks jätkata.”

President on esitanud nn. võrkgraafiku. Tähenduskoobar. Heitnud kivi. Muidugi võiks loetelu jätkata. Ka psühhoanalüütikutele ja poliitikutele. Ja – populistlikumat sorti uurijatele. Immanuel Velikovsky on näinud taevastes ingli- ja meteorilähingutes ka näiteks Oidipust. Et äkki Lennartile ei meeldi Velikovsky? Ah mis – laiuvad ringid on juba isenesest hea projekti tunnus. Infot struktureeritakse.

Mis oleks too alguses mainitud Hemingway selle kõige kohta öelnud? Palun: “Ta oli vana mees ja õngitses üksinda Golfi hoovuses.”

MATI UNT

Rahumõtetega jõulueelses Pariisis

Maailma Kultuuride Akadeemiasse kuuluva Jaan Kaplinski ülevaade akadeemia VIII foorumist

19. ja 20. detsembril pidas Maailma Kultuuride Akadeemia (Académie Universelle des Cultures) Pariisis oma järjekordse, juba kaheksanda foorumi teemal “Kujutleda rahu” (“Imaginer la paix”). See Akadeemia asutati rühma mitme maa kultuurinimeste algatusel ja president Mitterrandi ja tema lähedase kaasvõitleja, mitu korda kultuuriministrina töötanud Jack Langi otsustaval toetusel Pariisis 1992. aastal. Akadeemia asutajate hulgas olid tema nüüdne president Elie Wiesel, Umberto Eco, Liv Ullmann, tšiili kirjanik Ariel Dorfman, Hispaania kirjanik Jorge Semprun, Prantsusmaa ajaloolane Jacques Le Goff, Tuneesia ajaloolane Mohammed Talbi, Poola ajaloolane ja poliitik Bronislaw Geremek, Prantsuse filosoof Paul Ricoeur, Rootsi kirjanik ja poliitik Per Ahlmark ja teised. Pärast Juri Lotmani surma esindab Baltikumile intellektuaale vaid allakirjutanu. Akadeemial on praegu üle kuuekümne liikme, kelle hulgas tema töös osaleb aktiivne tuumik, kuhu kuulub suurem osa ülalnimetatutest.

Akadeemia annab välja ka auhindu inimestele, kelle tegevus on aidanud saavutada eesmärke, mille nimel tegutseb ka akadeemia: suurendada maailmas üksteisemõistmist, sallivust, võidelda rassismi, ksenofoobia, antisemitismi, naiste diskrimineerimise, ent ka harimatuse ja viletsuse vastu. Esimene auhinna (500 000 Prantsuse franki) saaja oli 2000. aastal Tšehhi vabariigi president Václav Havel, mullu sai auhinna India-Briiti kirjanik ja humanitaaraktiiv Arundhati Roy, tänavane auhind anti rahvusvahelise õiguse spetsialistile Antonio Cassesele, kes on üks Haagi sõjakuritegude tribunali loojaid. Umberto Eco eestvedamisel on akadeemia liikmete ja teiste asjatundjate koostöös valmimas suur õpperaamat, mille eesmärk on näidata inimkonna ühtsust ja inimeste ning kultuuride võrdsust kõigis nende erinevustes. Õpperaamatust on olemas ka internetiversioon, mis on ka inglise keeles kättesaadav akadeemia võrgulehel <http://www.academie-universelle.org>

Foorum, nagu sageli, oli UNESCO kompleksi suures saalis, kuulajateks enamuses keskkoolilapsed, kes tänu akadeemikutele said paar vaba päeva eneseharimiseks. Auditoriumiga pidid esinejad, kelle hulgas oli nii akadeemia liikmeid kui muid akadeemilisi isikuid, igatahes arvestama ja kui nad seda tegid, tuli see loengute arusaadavusele kindlasti kasuks.

Rahust räägiti mitmest aspektist – esindatud olid juristid, nagu lady Helena Kennedy Inglismaalt ja Mireille Delmas-Marty Prantsusmaalt, arstid, kellest kõige tuntum on kindlasti üks liikumise Piirideta Arstid asutajaid Bernard Kouchner, filosoofid Paul Ricoeur, Roger-Paul Droit ja Julia Kristeva, kirjanikud Per Ahlmark, Jorge Semprun ja paljud teised. Traditsiooniliselt anti sõna ka kahe vaenujalal oleva natsiooni – iisraellaste ja palestiinlaste esindajatele, konkreetsemalt Iisraeli kirjanikule Abraham Yehoshuah'le (Jehoshua), kelle loomingu on tõlgitud ka eesti keelde, ja Jeruusalemma araabia ülikooli rektorile Sari Nusseibeh'le. Yehoshuah rääkis sellest, kuidas tema meelest ummikusse jõudnud olukorda Lähis-Idas lahendada. Tema meelest on ainuõige praegu kahe rahva vahele tõmmata kindel piir, nagu sündis Küprosel ja vahest siis, inimpõlve pärast, võib loota vaenu taandumist ja suhete normaliseerumist. Rahu nimel peaks Iisrael likvideerima kaugel palestiinlaste aladel olevad asundused ja palestiinlased lõpetama suitsiiditerrori. Palestiinlase Nusseibeh' esinemine oli minu meelest üks paremaid foorumil üldse. Ta tegi väikese ekskursi Euroopa ja Araabia ühiskonnateooriasse, leides, et kui Läänes üldiselt kaldutakse inimeses nägema egoisti ja püütakse ühiskond korraldada sellest eeldusest lähtudes, siis Araabia mõtlejad Ibn Haldunist peale on rõhutanud pigem altruismi. Ta arvas, et esimesel, egoismi teel ei jõuta rahuni – selleks on vaja mõelda teistele (Teisele). On vaja empaatiat, tundelist teise mõistmist, enda kujutlemist teisena ja sealtkaudu siis enda nägemist teise silmade läbi. Kui teise mõistmisel ei saa läbi emotsioonide ja empaatiata (me ei mõista teist, kui ei mõista tema muresid ja hirme), siis ennast tuleb näha kõigepealt ratsionaalselt, püüdes oma emotsioonidest, muredest ja hirmudest üle olla. Kui Yehoshuah leidis, et veriste konfliktide peapõhjus on see, et araablastel, sealhulgas palestiinlastel ikka ei taha tunnustada Iisraeli õigust riigina, natsioonina eksisteerida, siis ei süüdistand Nusseibeh' kedagi ja ei kurtunud kordagi omade kurva saatuse üle.

Seda ei saa öelda teise araablaste, Tuneesia professori Mohammed Talbi kohta, kes pidas kirgliku ja sarkastilise süüdistuskõne Lääne, eriti muidugi Ameerika vastu ja araabia maade despotide vastu, kes vastu oma rahvaste tahet kaitsevad Lääne kitsaid huvisid. Talbi on kuulutanud end islami vabamõtlejaks ja on oma vabamõtlemissel kirjutand raamatugi “Libre penseur en Islam”, mis tema kodumaal Tuneesias on küll keelatud. Talbi meelest valmistub USA Iraaki ründama ikkagi sellepärast, et Iraagi maapõues on varjul terve naftameri. Rääkigu Lääne liidrid mistahes, tegelikult on nad loonud vaenlasekuju islamist üldse. Lääs ei tunne Ida, Ida

aga tunneb Läänt, araabia maade intellektuaalid on lugenud Lääne raamatuid. Professor Talbi sõnavõtt oli vist üks kõige karedamaid oma Ameerika-vastasuses, kuid nagu oodata võis, ei kostnud neil kahel päeval UNESCO saali kõnepuldist ühtki ameerikameelset sõnavõttu. Euroopa intellektuaalide hulgas on USA praegu väga ebapopulaarne.

Rootslane Per Ahlmark rääkis politoloogide poolt kindlaks tehtud tõigast: viimase saja aasta jooksul ei ole demokraatlikud riigid kordagi isekeskis sõdinud. Sõda on pidanud isekeskis diktatuurid või siis demokraatiad diktatuuride või monarhiate vastu. Niisamuti ei ole demokraatlikes maades olnud suuri näljahädasid nagu Venemaal pärast revolutsiooni, Hiinas kultuuri-revolutsiooni ajal või mõnel Aafrika maal. Ahlmarki järgi on siis võitlus rahu eest kõigepealt võitlus demokraatia eest.

Foorumil oli palju sõnavõtte, millest siin ülevaadet anda ei jõua. Väga elava vastuvõtu leidis psühhoanalüütiku ja filosoofi Daniel Sibony vaimukusest särav esinemine. Sibony on ühel araabia maal kasvanud juut, kelle esimene keel oli araabia keel ja nii esitas ta oma nägemuse islamist ja koraanist, millega juba nimetatud Mohammed Talbi resolutselt nõus ei olnud. Ise rääkis sellest, et eesti keeles (nagu saksa keeleski) on rahu ja rahulolu tihedalt seotud mõistet ja et müütides ja utopiates väljendatud inimkonna põlised kujutelmad tunnustavad, et sellise rahu-rahulolu saavutamine pole mõeldav, kui ei muutu inimeste vahekord teiste loomadega, loodusega. Foorumi ettekanded avaldatakse edaspidi, nagu akadeemial kombeks, omaette raamatuna. Mõistetavatel põhjustel on need raamatud seni kättesaadavad ainult prantsuse keeles, millest on kahju, sest seniilmunutes on väga huvitavat materjali, näiteks kogumikus “Sekkada” (“Intervenir”), kus esinevad nii filosoofid, rahvusvahelise õiguse spetsialistid kui arstid, või kogumikus “Milleks mäletada?” (“Pourquoi se souvenir?”), kus on juttu nii ajaloost, tsensuurist, Stasi ja KGB arhiividest, unustuse psühholoogiast, geneetikast ja muust.

Akadeemia president Elie Wiesel on Eesti lugejale samahästi kui tundmatu. Kord kirjutas temast ühes artiklis Ilmar Jaks, Wieselit küll nimepidi nimetamata. Jaksi antud pilt kurbade silmadega mehest, kes aina räägib Auschwitzist, on väga ühekülgne. Tõsi on, et Wiesel oli üks esimesi, kes oma raamatuga “Öö” murdis seni hävituslaagrite kohta Iisraelis ja mujalgi püsinud piinliku vaikimise. Auschwitzist, mille ta ise noorukina läbi tegi ja kus mõrvati tema vanavanemad, ema ja õde, räägib ja kirjutab ta küll, kuid erinevalt paljudest teistest on laagrikogemus talle saanud väljakutseks teha kõik mis teha annab, et midagi säärust ei sünniks kuskil maailmas. Wiesel on teinud uskumatult visa lobby-tööd Washingtonis ja Euroopa pealinnades Bosnia, Tšetšeenia ja Ruanda heaks, taotledes rahvusvahelise üldsuse tõhusat sekkumist, mis Bosnias sai ka teoks suuresti tänu tema isiklikule läbilöögi-jõule. Mäletan tema murelikku sõnavõttu Tšetšeeniast ühel akadeemia koosolekul, mille lõpul saatsime oma toetusavalduse Sergei Kovaljovile, ühele vähestest Vene avaliku elu tegelastest, kes on selles küsimuses kartmatult oma kriitilisi seisukohti avaldanud.

Osavõtjatele on sellised foorumid ja konverentsid olulised võimaluse tõttu kohtuda ja suhelda mitmesuguste inimestega. Minule on akadeemia selkombel annud võimaluse vahetada mõtteid Elie Wieseliga, Ariel Dorfmaniga, Julia Kristevaga, Antonin Liehmiga, Mohammed Talbiga, Amin Maaloufiga ja meie lugejatele ehk tuttavamatele Umberto Eco ja Roger-Paul Droit'ga. Osavõtt akadeemia tööst aitab paremini mõista seda, et meil intellektuaalidel on ikka vähemalt kaks kodakondsust – peale oma kodumaa oleme ka Ülemaailmse Kirjasõna Vabariigi, La République Universelle des Lettres kodanikud. See innustab, ohustab ja kohustab. Ning organisatsioonid nagu Ülemaailmne Kultuuride Akadeemia aitavad meil koos oma kohust paremini täita. Praeguses maailmas – seis-ta vastu igal pool pead tõstvale vaimupimedusele, esinegu nad fundamentalismi, antisemitismi, okultismi, ajaloo-revisionismi, uusnatsluse, marurahvusluse või mõne muu lipu all.

Lugedes masendavaid uudiseid Lähis-Idast, Ameerikast, ent mõnikord ka Eestist, tuleb jälle meelde üks hassiidi lugu Elie Wieselil lõpp sõnavõttust akadeemia 1998. aasta foorumil “Milleks mäletada?”. Üks kuningas näeb tähtedest, et tema riigis tuleb järgmise lõikuse vili mürgine: kõik, kes sellest söövad, lähevad hulluks. Siis käseb ta oma nõunikul süüa ainult head vilja, et hullus riigis oleks vähemalt üks terve mõistusega inimene, kes siis käiks kojast kotta, majast majja ja tuletaks kõigile meelde, et nad on hullud. Nagu näitab ajalugu, ei jää ka intellektuaalid tihtipeale hullusest puutumata, kuid seni on nende hulgas ikka olnud neid, kellele see pole külge hakanud. Meie ülesanne on siis püüda teha midagi selle heaks, et neid oleks rohkem ja nende hääl kostaks kaugemale.

JAAN KAPLINSKI

Me tegeleme ähmaste asjadega

Kultuur on tähtis. Toimetanud Lawrence Harrison ja Samuel Huntington. Tõlkinud Kristi Saks. Pegasus, 2002.

Rohkem kui sada aastat tagasi mõtiskles saksa loodusteadlane Friedrich Ratzel riikide ruumilise kasvu seaduspärasuste üle ning seletas neid oma raamatus "Die Gesetze des räumlichen Wachstums der Staaten" (1896). Oma ajastu vaimust tiivustatuna kirjeldas ta ruumilisi liikumisi, sh. laienemisi, kusjuures uute territooriumide poliitilisel sulandumisel vanaga löi soodsad tingimused kultuur. Mida primitiivsem oli ühiskond, seda väiksem oli ka maaga seotus, tõi Ratzel näiteks Uue Maailma kolonisatsiooni. Ameerikas ja Austraalias tõrjuti nõrgalt maapinnale toetunud põliselanikud välja "maapinda kõrgemalt hinnatud" ja "tõusva maanäljaga" siserändajate poolt. Ainult maaga seotud ja riikluse ideed kandev elanikkond võis moodustada riigi, mille areng sõltus eeskätt loodusseadustest. Nii nagu taimed ei taha hästi kõrbetes ja polaarpiirkondades kasvada, ei juurdu siin ka elanikkond ega teki riigid, oli Ratzel veendunud. Siit moraal: kultuur on tähtis, kuid kõige aluseks on loodusseadused.

Vähem kui kümme aastat tagasi üllitas ameerika poliitika-teadlane Samuel Huntington oma tsivilisatsioonilise kokkupuõrke teesid ajakirjas Foreign Affairs (1993). Külma sõja järgse prohvetina kirjeldas ta tsivilisatsioonilisi erinevusi, kultuuriteadlikkuse kasvu ning kompromissitult võitlust "vulkaanilistel ja maavärinaohtlikel" murrangujoontel. Geoloogidele teada-tuntud laamtektoonilistest liikumistest tekkinud pinged lahvanduvad sedapuhku vaid kultuurikonfliktidena ja samavõrra vältimatutena. Nii nagu eestlastest ei saa venelasi ja aseritest armeenlasi, on kultuurierinevused ületamatud ja "veri paksem kui vesi". Vale vastus eksistentsiaalsele küsimusele "Kes sa oled?" võib teatud paikades nagu Bosnia, Kaukaasia või Sudaan anda tulemuseks kuuliaugu kolbas. Siit moraal: loodusseadustest on üht-teist õppida, kuid inimkonna arengu liikumapanevaks jõuks on ikkagi kultuur. Kultuur näib sõltumatu muutujana ühendavat ajalise distantsi taga ja näiliselt üksteisest eemal seisvaid õpetusi. Looduslik determinim ja kultuurideterminim on lihtsalt ühe põhjuslike seoste mündi kaks külge.

Lawrence Harrisoni ja Samuel Huntingtoni toimetatud artiklite kogumik "Kultuur on tähtis" arutleb selle üle, mis ulatuses kultuurilised tegurid majanduslikku ja poliitilist arengut kujundavad. Enamik artikleid keskendubki kultuurile kui sõltumatu või selgitavale muutujale, mis, tõi küll, ei paku mingit kultuuriteoreetilist lahendust ega ka mõtisklusi sel teemal, vaid sisult ebaühtlasi esseistlikke kirjeldusi, kuidas majanduslik ja ühiskondlik areng on kultuuriliste faktorite taga kinni Aafrikas, Aasias ja Ladina-Ameerikas. Nii kohtab sageli selliseid majanduselu puudutavaid mõtteid, nagu

kehtiks Weberi protestantlik eetika ka tänapäeval; või siis, et kultuur on tähtis riigi majandusliku õitsengu määraja, sest esiteks kujundab ta indiviidi mõtteid riski, riskitasu ja võimaluste osas (Lindsay, lk. 278); ning teiseks, sõltuvalt väärtushinnangutest toimub kas kapitali akumulatsioonile või vastupidiselt hoopis vaimusele rõhumine (Grondona, lk. 44). Siiski, nende sekka üks pessimistlik noot ka, mis seab kahtluse alla rahvaste, kultuuride, riikide rikkuse ja vaesuse põhjusliku seletuse (Shweder, lk. 165).

Veel on raamatus juttu korrupsiooni seostest sotsiaalse mitmekesisuse, etnolingvistilise eraldatuse ja religioosse kuuluvusega. Selgub, et kultuuriliste muutujate abil saab selgitada ja ennustada korrupsiooni taset (Lipset ja Lenz, lk. 118) ning et kultuurilist arengut juhib loodusliku valiku protsess, mis on säilitanud inimeste vajadustele vastavad traditsioonilised veendumused ja tavad (Edgerton, lk. 126). Demokraatia ellujäämine sõltub tavakodanike väärtushinnangutest ja veendumustest (Inglehart, lk. 94). Kultuuriline muutus on palju keerulisem juhul, kui kultuurilised väärtushinnangud on sügavalt juurdunud ning neid aktsepteeritakse vaikides, mis välistab mõistuse sekkumise ja igasugused arutelud (Weisner, lk. 148). Mõni autor on veendunud, et kultuur on küll ouline, kuid samas jällegi ebapiisav lähtepunkt mõistmaks progressi soolise võrdsuse suunal (Htun, lk. 196). Kultuurilised väärtushinnangud üksi ei selgita muutusi ega nende jätkumist.

Vaatamata sellele, et akadeemilistes ringkondades valitseb vastuseis katsetele seletada mingit inimkäitumise aspekti kultuurikontekstis, leidub seda laadi käsitlusi selles artiklites kogumikus päris ohtrasti. See mõte, et kultuur on sõltu muutuja, mida saab kirjeldada ning organisatsiooniliste, majanduslike ja muude sõltumatute muutujate abil seletada, on paraku tuntavas vähemuses. Kuna vaid mõned üksikud trükitud leheküljed pakuvad võimaluse olla kultuuritraditsioonide muutmist ja mõjutamist juures, siis ülejäänud lihtsustatud ja primordiaalsusele rõhuvad kultuurikäsitlused mõjuvad sotsiaalse teletamisel äärmiselt deterministlikul viisil. Jääb üle vaid nõustuda Lucian Pye artiklis väljendatud mõttega, mille kohaselt meie tänase päeva teooriad ei anna meile piisavalt häid põhjuse-tagajärje seoseid, mis võimaldaksid omistada kindlatele kultuurilistele muutujatele teatud kaalukuse: "Me peame olema veidi tagasihoidlikumad, soovides omistada kultuurilistele muutujale konkreetse kaalukuse. Me teame, et nad on tähtsad, aga kui tähtsad, ja millal just, on raske hinnata. Me tegeleme ähmaste asjadega, aga mitte kellavärgiga, üldiste ligikaudsete väärtustega, aga mitte täpsete põhjus-tagajärg seostega" (Lucian Pye, lk. 251).

EIKI BERG

REPLIK

Ajalugu pole vassimiseks ja ametikoht on kasutamiseks

Jaak Alliku väited (Sirp 8. XI 2002), et puudub Vene-Eesti konflikti oht, oleme rajanud oma kaitse ja kulutanud miljardeid olematu ohu ärahoidmiseks ja viitamine ajaloole, täpsemalt 1939. aastale ei anna midagi jne., pole muud, kui mõõdaniku vägivaldne selgitamine maailmapoliitika tänase päeva seisukohalt, ehk ajaloo kunstlik ümberkirjutamine. 11. IX 2001 tekkinud tänane maailm on tõesti teine kui aasta varem ja kui keegi oskas muutunud olukorda kasutada positiivses mõttes – enda euroatlantide tsivilisatsiooniga sidumine on seda kindlasti –, siis oli see just Vladimir Putin. Aeg ja eeskätt Venemaa poliitika Tšetšeenias näitavad, kas Moskva suudab ka kuulutatud ellu viia. Lääne suurriikide ja väikeriikide valmidus toetada Venemaad selle ajaloolise pöörde tegemisel on enam kui ilme, et maailm on siiski avaram kui vaid Euro-Atlantide piirkond ja suurriikide konkurents jätkuv reaalsus. Ajaloos tuleb alati olla valmis võimalikeks tagasikäikudeks.

Seda enam pole mõtet hakata naeruvääristama mitmeid varasemate aastate sündmusi, eeskätt Eesti NATOsse mineku protsessi ajavahemikul 20. X 1991 (kui Ülo Nugis teatas NATO juhtidele Eesti soovist liituda NATOga) – 11. IX 2001. Öelda täna, et sel perioodil polnud mingit ohtu Eesti, Läti ja Leedu iseseisvusele, pole lihtsalt aus. Sealjuures pole mingi saladus, et just Venemaa ise suurendas meie (Läti, Leedu) ebakindlust: okupatsioonivägede lahkumist lükati 1991 – 94 korduvalt edasi ja seostati mitmesuguste tingimustega, pealegi jäid Venemaa väed kohale Moldovasse ja Gruusiasse ning viibivad seal tänaseni! Miks mitte hoopiski rääkida sellest, et suurriikide omavahelistes mängudes on meil vedanud ja mõnel teisel riigil mitte. Just nimelt vedanud, sest 1995. a. suurenes Vene vägede kontingent Balti riikide vahetus naabruses (CFE lepingu raames), kusjuures antud otsus sündis meie selja taga. 1997. a. pakkus Jeltsin kahel korral (kusjuures esimesel korral oli sellele eelnenud tippkohtumine teise maailma vägevaga) omapoolset julgeolekugarantiid Balti riikidele, kolm aastat hiljem äratas üldist tähelepanu luureinfo Venemaa taktikalise tuumarelava kohta Kaliningradis jne.

On olnud ka ohu seadusandlik pool: veel 1992 määrati Venemaal ametisse kindral, kelle alluvusse kuulusid SRÜs ja lähivälismaal olevad väed, viis aastat hiljem heaks kiidetud Venemaa-Valgevene parlamentaarse koostöö leping nägi ette kõnelusi Balti riikide liitumiseks mainitud liiduga jne. Miks teha täna nägu, et seda kõike pole olnud?! Pigem võib väita seda, et tegelikult on Venemaa ise oma konkreetsete sammudega suunanud meid NATOsse.

Allik väidab ka, et ta pole kohanud andmeid selle kohta, nagu kavatsenuks Stalin Soome inkorporeerida. Siinkohal soovitaksin lugeda nn. Terijoki

valitsuse tegevusprogrammi (1. XII 1939) ja kõrvutada seda 1940. a. juunis-juulis Balti riikides toimunuga – punavõimu kehtestamise taktikaline plaan Soomes kattub peamiselt sellega, mis sündis Baltikumis. Soome puhul räägiti küll ka territooriumist: Otto Kuusise nukuvalitsusele lubati, et N. Liit loovutab Soomele rohkem maad, kui saab ise Soomelt oma sõjabaaside tarvis, ent ei maksa unustada, et tegu oli 1939. aastaga ja 23. augusti pakki järgselt oma sõda alustanud Stalin püüdis end igati eristada Hitlerist, kes Poola kampaania tõttu sattus kohe sõjajalale Inglismaa ja Prantsusmaaga. Samas nägi 1936. a. NSVL stalinlik põhiseadus ette uute liiduvabariikide vastuvõtmist ja pole juhus, et 1940. a. sündmusi Baltikumis koordineeris A. Ždanov, kes Leningradi parteijuhhi ameti kõrval oli ka NSVL Ülemnõukogu väliskomisjoni esimees (väliskomisjon menetleski uute liiduvabariikide "moodustamist"). Kui arvestada Stalini 1941. a. aprilli suunist Hitleri poolt moodustatud Slovakkia riigi kommunistidele – "korrake Balti seltsimeeste kogemust", siis on raske uskuda, et võidu korral Talvesõjas oleks Stalin kohelnud Soomet teisiti kui teisi tsaari-Venemaast eraldunud alasid. Allik on end küll kindlustanud väljendiga "Stalini esialgsed plaanid", ent Talvesõjale eelnes Lääne-Valgevene ja Lääne-Ukraina liitmine N. Liiduga, mis toimus "ajaloolise kuuluvuse" selge rõhutamisega.

Mis aga puutub Eesti kaitsekulutustesse, siis võiks need ka minu arvates väiksemad olla ja tõenäoliselt oleksidki, kui poliitiliste otsuste tegijad Eestis suvatseksid õigel ajal mõelda või nõu kuulda võtta. EV esimene seadusandlik dokument, milles on juttu NATOsse minekust, kiideti heaks riigikogus 7. mail 1996, mil oli võimul KMÜ valitsus ja selle üheks ministriks oli Allik. Tõstsin toona nii valitsuskonkordistantsiooni istungil kui ka riigikogu arutelu käigus üles vajaduse minna üle kaitsekulutuste pikaajalisele planeerimisele, nagu seda tehakse teistes riikides. Antud initsiatiiv andnuks ka võimaluse ise otsustada, millal saabub aeg kulutada riigikaitsele 2% GDPst – see arv oli juba tollal kõigile teada. Olin sama juttu rääkinud ka kõnealuse dokumendi läbikukkunud eelkäija arutelul riigikogus kolm aastat varem.

Pole raske ette kujutada, et kui oleksime koos riigikaitsepoliitika põhisuundadega võtnud vastu ka kaitsekulutuste pikaajalise kava, mis näinuks ette maagilise 2%-ni jõudmise aastaks 2005, võinuks me täna rahulikult hingata ja kulutada 1,7 – 1,8% GDPst märksa nutikamalt, otsides näiteks oma nišši NATO ühiskatlas (kasvõi relvastimulaatorite väljatöötamine ja tarnimine liitlasmaadele). Allikul on kahtlemata õigus, kui ta kritiseerib viimaste aastate tarmakaid otsuseid, ent Eesti ajaloo oli ka periood 1995 – 99, mil oli võimalus panna alus märksa läbimõeldumale poliitikale ja siis oli ka hr. Allikul võimalus asja mõjutada.

TOOMAS ALATALU

KERGITAB KULMU

Ameerikamaa mõistatused

Kui Ameerika filmid ja Lääne elu Soome kaudu eesti ekraanidele jõudsid, avanes uus maailm – värvirikas

ja pealtnähagi aromaadne, midagi veel sulnimat kui lõhnaõli Bõt mõzet ja Poola õunašampoon. Mõni asi selles uues maailmas tundus veider ja mõistatuslik, aga mõistatused jäid meelegaistungute varju – mõni veel tänaseni.

Üks minu ameerika mõistatus tuli (noorsoo)filmidest. Aja-pikku kordus üks ameerika koolielu pilt: võidukas õppur tähthaaval mingit emakeelset sõna hääldamas – midagi õigekirjutuse "suulise" võistluse taolist. Ahah, mõtlesin põhjendust: keel selline, et kirjapilt ja hääldus erinevad; ja võistlus on nende elustiil.

Raskem oli mõista seletavate sõnaraamatute ülemäärast kasutamist. Ei mäleta, et oleks pidanud eesti keele sõnu õppima. Võõrsõnu ehk. Aga emakeel tuli ise. Ja tegelikult oli vähemasti teismelisena kõrgkooli "punase" filosoofiaõpiku lugeminegi puhas seiklus. Seal oli huvitavaid sõnu-mõisteid: solipsism, nihilism, apooria ja need teised. Oli tunda, et need on ohtlikud, umbes nagu mingi viiruslik nakkus, aga nendes sõnades peituvad mõisted struktureerisid ja seostasid ümbritsevaid nähtusi – ja "lõid maailma", tekitasid sõna otses mõttes maailma juurde.

Ameerika haridustavade ei paistnud maailmaloomist, vaid sulaselget mälusporti. Sellest aimus nüridust. Kas siis igapäevane keelekogemus, erinevad tekstid ei annagi piisavat sõnavara? Ja sõna on ju vaid alguspunkt, mõtte vorm, mida täidab selles värelev mõiste – määramatu ja muutlik, dialoogi peitev. Nood hariduse sisu puudutavad alateadlikud eelhoiakud tekitasidki mõistatusetunde. Ei olnud ju võimalik, et pealtpool nii täiuslik maailm on nüri, infantiilne ja poolkeelne.

Ameerika mõistatus avanes mulle alles hiljuti, pärast pikka vindumist. Öieti oli see lihtsalt valgustushehk, veendumuse kinnistumine. See saabus, kui üks "uudisteankur" jäi intervjuu-vestluses taas kord hätta sellises raskuskategoorias võõrsõnaga (sõna ei meenu, aga hämmastus on alles) nagu on "pediküür" või "grammatika". "Ankur" ei kohmetunud, vaid reageeris naljatleval etteheitega: no mis (tobe) sõna see siis veel nüüd on? Ja intervjuueeritav pani asja püüdliselt, ärkamisega muusikaõpiku stiilis (*à la vibrato* on mokavärin) maakeelde ümber.

Siis ma saingi lõplikult aru, suur hulk väikesi poolkeelsusest kõnelevaid märke ja tähelepanekuid koondus õudustundeks: see kõik on lõplikult kohal ja kinnistunud. Nad tõepoolest ei teagi. Nad ei tunne paljusid lihtsaid sõnu ja mõisteid, mis kirjeldavad asju ja nähtusi. Veel vähem valdavad nad keerukamaid üldmõisteid, mis märgivad asjade ja nähtuste seoseid ja suhteid. Aga inimeste maailm ongi seoste maailm. Ja need inimesed, kelle tööriist on sõna ja tööks sellesama sõna abil maailma lahti võtta ja kokku panna, ei tunne siis ka suurt osa sellest maailmast!

Veel enam: üks osa neist on kuulutanud sõja. Teatud sõnakasutus, pisut pikem lausegi on asi, millelega peab võitlema. Seda sorti avaliku sõna "ankrutega" otse või kaudselt kohtudes ei ole võimalust öelda: vaiki, pööbel, sa isegi ei tea, mille vastu sa võitled. Nii ei saa, sest poolkeelsusega maailma kohitseva maailmavahendaja lipukirjaks on "hea" võitlus inimsõbraliku mõtteselguse eest – mis on hoopis teine asi.

Ainult üks näide. Võiks arvata, et kõik on uueks saanud, et nii-öelda vana maailma keerukas kõneviis ja rasked tähendused on täielikult maad andnud uuele inimlikule keelepruugile. Aga võta näpust. Finants- ja majandusteemasid keeledemokraatia ei puuduta. Siin ei nõuta äraseletamist. Talse, sisemajanduse koguprodukt, likviidsus ja need teised – see on paljudele sama, mis ladinakeelne issameie XIII sajandi eestlasele. Mõnedes sõnades kehastub võim. Siin võib öelda ja öeldaksegi alatihti: vaiki, pööbel, sa ei mõista niikuinii.

Kaks kangi kujundavadki avalikku mõtteriimi. Üks on võimukang – see kuulutab mõned sõnad pühaks ja hoiab nende saladust. Ja pööbel tunneb ette nähtud aukartust nagu muistegi. Või mis pööbel! Ütle kultuurikapitali komisjoni liikmele sõna rahandusministeerium – ja ta muutub alandlikuks ja hakkab ime-likku juttu rääkima, selle asemel, et elu ja olusid analüüsida.

Selle tasakaalustamiseks ongi teine kang, inimlik ehk demokraatia kang: avalik mõistemaailm timmitakse ahtaks, soojaks ja sõbralikuks – ja ennäe, maailmgi on hoobilt lihtne, hubane ja sõbralik. Selles saab hakkama piltkirja ja "optimeeritud" sõnavaraga, aga lõpuks ehk ka ainult manuaalsete sümboolite ja sülitamisega nagu meie kõikide sõbrad Pets ja Aiku.

Ameerika saladust ei ole enam olemas. Vaimusilmas näen, kuidas noored eestimaalasedki aastal 2020 otsivad võidu seletusi imeliike sõnadele nagu "eruditi" või "ususalgaja" või "kellu". Et sport ning vaimsed püüdlused ainult õilistavad üksteist, see on juba täna näha: kui sa näiteks tead, kas Prantsusmaa pealinn on Moskva või London ja muud säärast, võid juba täna miljoni võita.

EVI ARUJÄRV

Suur-Euroopa – Euroopa Liidu sõbralik Monroe' doktriin

Pilk Suur-Euroopa äärealadel terendavatele probleemidele

Pärast seda, kui Euroopa Liit langetab* detsembris Kopenhaagenis lõplikud laienemisositsused, võib muutuda ja tegelikult peakski muutuma järgmiseks suureks teemaks "Suur-Euroopa". Juba praegu suruvad ennast peale paljud praktilised probleemid, mis on seotud Euroopa Liidu laienemisega selle põhja-, ida- ja lõunapoolsetel äärealadel. Brüsselis on läinud käiku uus sõnavara, kuigi väljendid veel erinevad: Suur-Euroopa, lähialade poliitika, naabripoliitika. Ainus kindel asi on, et Suur-Euroopa ei kao kuhugi.

Selle üks põhjusi on USA poliitika. Ühendriikide uus, 20. septembril ilmalvalgust näinud julgeolekustrateegia kuulutab: "On aeg kinnitada Ameerika sõjalise tugevuse olulist rolli... Ameerika tegutseb tärkavate ohtude vastu enne seda, kui need on täismõõtmelise saavutanud... Oma juhtrolli elluviimisel austame oma sõprade ja partnerite väärtusi, arvamusi ja huve. Kuid me oleme ka valmis tegutsema iseseisvalt, kui seda nõuavad meie huvid ja unikaalne vastustus". Bushi doktriin on kokkuvõtlikult sõjaline, ennetav ja ühepoolne. See on ELi põhilise strateegilise liitlase, mitte aga ELi enda keel ja meetod. Selle erinevuse tabas hästi ära Robert Kagan oma hiljutises ja kohe kuulsaks saanud artiklis ("Power and Weakness", Policy Review, nr. 11, 2002): "Euroopa on pööras selga jõule või, kui seda veidi teisiti sõnastada, liikumas teisele poole jõudu eneseküllasusse seaduste ja reeglite ning transnatsionaalsete läbirääkimiste ja koostöö maailma. Euroopa siseneb ajaloojõrgsesse rahu ja suhtelise õitsengu paradisi, Kanti "Igavese rahu" tõelisuseks saanud maailma. Ühendriigid on aga jäänud ajaloo küttesse, rakendades jõudu anarhilises hobbesslikus maailmas, kus rahvusvahelised seadused ja reeglid ei ole usaldusväärsed ning tõeline julgeolek ja liberaalse korra kaitsmine ning edendamine sõltub endiselt sõjalist võimsusest ning selle kasutamisest. Seepärast ongi enamiku tänaste olulisemate strateegiliste ja rahvusvaheliste küsimuste puhul ameeriklased Marsilt ja eurooplased Veenuselt".

ELil tuleb määrata, milline on tema asend maailmas. Esimeseks huviks on mõistagi stabiilsus vahetus naabruses ehk Suur-Euroopas. Kui Bushi globaalne doktriin on esitatud brutaalset selgusega, siis milline on ELi Suur-Euroopa doktriin? On pakutud, et Euroopa Liit suhtub Suur-Euroopasse kui elulise huvitavuse piirkonda. Seda võib defineerida kaheti: geograafiliselt ja normatiivselt. Geograafiliselt hõlmab Suur-Euroopa kõiki endise Nõukogude Liidu Euroopa-osa riike, välja arvatud Valgevene. See on nii poliitiliselt kui geograafiliselt selge ja ühtlane. Kuid meie elulise huvitavuse ala peab olema suurem, haarates ka kogu Vahemere piirkonna, Araabia ja Pärsia lahe.

Normatiivselt peaks "elulise huvitavuse" mõiste tähendama just seda, mida need sõnad üldkeeles tähendavad. Oluline on siinkohal vahet teha "eluliste huvidega", mis osutavad geopoliitilisele või hegemonilisele omanikutundele, mida ELi puhul küll mõeldud ei ole.

Euroopa Liit on Suur-Euroopas võimas integreeriv jõud, kuid üsna nõrk välispoliitiline tegur. On päris selge, et ELi välispoliitilist tegevust tuleb aktiveerida. See eeldab institutsionaalseid muutusi. See peaks vähendama ka erinevust, millele osutab Kagan. Suur-Euroopas ei püüa Euroopa Liit mitte tõrjuda USA globaalset võimu, vaid leevendada selle metsikuma ja isepäisema jooni, kohandada neid võimalust mööda Euroopa huvidega. Suur-Euroopa ees seisab omamoodi Euroopa Monroe' doktriini teke, mis on mõistagi kohandatud XXI sajandi postmodernse Euroopaga. EL püüdleb ka globaalse mõju suurendamise poole ning on sel teel ka mõningat edu saavutanud, kuid esimese järgu tähtsusega ülesanne Suur-Euroopat silmas pidades on siiski suurem organiseeritus.

Enne üllaste printsiipide juurde asumist toetame jalad tugevasti maha ning võtame ette kiire Tour d'Europe'i – ehk täpsemalt tiiru Suur-Euroopa äärealadel ja vaatame teekonnal kerki-vaid probleeme.

Tour d'Europe

Iga korralikult planeeritud ringreis peab järgima geograafiat, seltap alustagem siit, kus me praegu oleme, Läänemere keskelt. 1. Hetkel on meie jalge all Ahvenamaa saarestik. Olen juba mõnda aega eemalt imetlenud seda postmodernse Euroopa kroonijuveeli. Mida ma sellega mõtlen? Kui keegi ei peaks teadma, siis kujutab Ahvenamaa endast autonoomset, ühekeelset, demilitariseeritud, välise garantidega ja üldiselt potentsiaalselt irredentistlikku olemist asümmeetrilises, kaskultuurises ja kvaa-siföderatiivses riigis, mis on põimitud Euroopa integreerivasse mitmekihilisse ja postmodernsesse valitsemisüsteemi, kujutades sellena XXI sajandi Euroopa näidismudelit. Või oleks lihtsam öelda Ahvenamaa mudel? Võib-olla, aga see oleks ka liiga kitsarinnaline. Multikultuurne ja postmodernne Euroopa oleks parem, kuigi mitte päris täpne lühend. Küsimus on siin selles, kuidas Euroopa süsteem suudab kohandada etnilise kirevusega rahvuslik-kultuuriliste piiride sees ja neist väljaspool.

2. Nüüd võtame ette lühikese lennu Norrasse, mis kuulub koos Islandi ja Liechtensteiniga Euroopa majanduspiirkonda. ELi arenedes leiavad need riigid end üha enam poliitika omaksvõtjate, mitte aga poliitika määrajate seas, mis ei ole sugugi demokraatlik. Küsimus on siin tihedalt assotsieerunud või "virtuaalsete" liikmesriikide staatuse demokraatliku legitiimsuse nappuses.

3. Seejärel võtame ette retke üle Barentsi mere Jamali poolsaarele. Küsimus on siin ELi võimalikus energiaallikate mitmekesistamises, Pärsia lahe monopoliseeritud seisundi kahandamises, mis võib väga võimsalt süvendada ELi – Venemaa strateegilist partnerlust.

4. Tagasi Läänemere suunas tulles peatume hetkeks Sankt-Peterburgis. Üks küsimus on see, kuidas muuta paremaks subregionaalne koostöö ELi uutest piiridest väljaspool, kuid suurem küsimus Venemaa jaoks on see, kuidas tegelikult panna Sankt-Peterburg elama.

5. Liikudes mööda Läänemere kallast edasi, teeme peatuse piiril Eestiga Ivangorodi ja Narva vahel. Me võime imetleda kaht kindlust, üks väga vene-, teine väga saksapärane, vaatamas teineteisele näkku üle Narva jõe. See toob pähe mõtte Balti riikide etniliste vene kogukondade tulevases staatusest. Praegu on nad jagunenud kolme kategooriasse: need, kes on omandanud mõne Balti riigi kodakondsuse, need, kellest on saanud Venemaa kodanik, ja kodakondsuseta isikud. Kolme Balti riigi liitumine toob kaasa küsimused, mis ei ole küll unikaalsed, kuid esinevad siin lihtsalt mastaapsena. Üldine küsimus on ennekõike mitte-ELi kodanike reisimise, elukoha ja tööhõive õigused mitte ainult nende asukohamaal, vaid laiemalt kogu ELis. ELi hiljutise direktiivi mustandi kohaselt on kõigil ELi legaalsel pikaajalist residentidel, kes ei ole ELi kodanikud, täisõigus reisida, elada ja töötada kogu ELis (tekst märgib sõnaselgelt nende hulka kodakondsuseta isikud, mitte ainult kolmandate riikide kodanikud). See tundub mõistliku ettepanekuna ning avab kogu laienenud ELi märgitud suurehulgalisele vene asurkonnale. Nad võivad muutuda ELis "uuteks eurovenelasteks", nagu on liisraelis miljonid "uusvenelased".

6. Sõidame edasi Kaliningradi. Küsimus on siin Schengeni poliitika kohandatavuses, et see ei hakkaks kujundama uut Berliini müüri, ning Komisjon on nüüd öelnud, et "EL rakendab Schengeni režiimi paindlikult" [kodanike liikumisel Kaliningradi ja muu Venemaa vahel].

7. Valgevene puhul kerkib ELi ette küsimus, kuidas ja mida hakata peale "paariarežiimiga" otse oma piiridel.

8. Nüüd sõidame edasi Ukrainasse, kus näeme, et maa juhtkond soovib otse vastupidist, nimelt kaugemas tulevikus ELi liikmelisust ning keskauges tulevikus assotsieerunud liikme staatust. Küsimus on siin selles, kuidas arendada kontseptsioone, mehhanisme ja ajaplaane, mis sobiksid kokku nende Suur-Euroopa riikide, kelle kaugema tuleviku siht on saada ELi liikmeks, püüdlustega.

9. Kulgedes edasi Balkanile, tabab meid kaks olulist küsimust: esiteks see, kuidas suudab EL tagada assotsieerumisprotsessi püsivuse poliitilise motivatsiooni, kui täisliikmelisus tundub olevat veel kaugel mägede taga (väikese variandiga sama küsimus, mis Ukraina puhul), ning teiseks see, kuidas suudavad ELi institutsioonid ja organisatsioon tervikuna omaks võtta terve hulga väikeriike, mis toob ühtekokku võib-olla isegi 30 – 35 riiki?

10. Erinevad Balkani riigid heidavad valgust mõnele päris teravale teemale. Vaatame esmalt uut riiki, mis kannab nime Serbia ja Tšernogooria. See on lõtv föderatiivne, kahe osapoollega asümmeetriline struktuur. Siiski paistab see olevat üks vähestest näidetest uue riigitiibi kohta, mida on vahel nimetatud "ühisriigiks", sest see ei ole ei föderatsioon ega konföderatsioon. Ühtlasi kujutab see endast spetsiifiliselt euroopalikku konflikti lahendamise mudelit. "Ühisriik" elab üle kogukondadevahelised pinged, sest on äärmiselt detsentraliseeritud, kuid püsib koos tänu enda kohal kõrguvatele ELi struktuuridele ja poliitikale ning perspektiivile liituda ELiga vaid kui üks riik. Küsimus on siin Euroopa "ühisriigi" mudeli identifitseerimises, mis võib aidata lahendada või ära hoida mitmeid konflikte ning muutub ELi integreerimise ja laienemise protsessi koostisosaks.

11. Samasugused probleemid kerkivad Bosnias ja Kosovos, kuid siin seisab erinevus selles, et viimaste näol on praegu tegemist rahvusvaheliste protektoratidega. Küsimus on siin Euroopa etnilise konflikti lahendamise "ühisriigi" mudeli variandi identifitseerimises, mille raames EL (mõnda aega koos ÜRO ja NATOga) kujutaks endast ülekaalukat jõudu, mis pakub hilisema liitumise lootuses ajutisi lahendusi.

12. Moldovas kerkib probleem "ühisriigi" lahendamise leidmises setsessionistlikele konfliktidele endises Nõukogude Liidus OSCE raames.

13. Nüüd jõuame Türgi pinnale. Näivald kaootilisele poliitikale ja ebastabiilsele majandusele vaatamata paistab maa olevat langetanud üheselt Euroopa-meelse valiku. Küsimus on taas selles, et ELil tuleb arendada võimsaid liitumiseelseid peibutus- ja poliitilisi struktuure ning konkreetselt Türgi puhul konsolideerida sel moel terve Suur-Euroopa kagutiib.

14. See sobiks suurepäraselt ka Kuprose probleemi lahendamiseks. Eripära seisab siin selles, et liitumine toimub samaaegselt konflikti lahendamise ja uue korralduse omaksvõtmisega. Üldiselt on siin tegemist juhtumiga, kus Euroopa "ühisriigi" viimistletud (Belgia eeskujule tugineva) mudeli omaksvõtmisest ühes samaaegse liitumisega ELiga võib saada hiilgav konflikti lahendamise näidis.

15. Nüüd tagasi Mustale merele, aga peatagem hetkeks elegantse häärberi juures Bosporuse ääres, kus asub Musta Mere

Majanduskoostöö (BSEC) nime kandva organisatsiooni peakorter. Üldine küsimus on siin, kas ja kuidas kasutada subregionaalseid struktuure, kui regioon on geograafiliselt ja ajalooliselt selgelt piiritletav, kuid kõigub hetkel ELi ja tema naabrite piiri-alal.

16. Meritsi edasi liikudes jõuame Gruusiasse ja Kaukaasiasse, imeilusasse kohutavate konfliktide piirkonda. Mägi-Karabahi ja Abhaasia konflikti lõplik lahendus ei pruugi silmapiiril olla, kuid ajutised ja osalised lahendused seevastu küll. Üldine küsimus selles Venemaa ja ELi huvide kattumise piirkonnas on see, kuidas suurvõimud suudavad leida lahendamata konfliktide koostöölahendusi, loobuda iganenud geopoliitilistest mängudest ning toetada selle asemel piirkondlike algatusi.

17. Mõistagi asub Euroopa kõige jubebam konflikt hetkel Venemaa territooriumil Tšetšeenias. Venemaal ja Tšetšeenial tuleb leida viis lõpetada see painav episood tingimusel, et on olemas konstitutsiooniline lahendus, mis pakub midagi sõltumatusesarnast ühes võimalusega, et mingil astmel võib selle jõustamisele kaasa aidata rahvusvaheline kogukond.

18. Euroopa Liidul on olnud tavaks jätta Lähis-Ida USA hooleks. Iraagi sõda paistab olevat käeulatuses. Kuid Euroopale on Bagdad enne Jeruusalemma vale valik. Euroopa Liit, Venemaa ja mõeldud araablased peaksid avaldama USA-le survet, et see avaldaks survet liisraelile rahuprotsessi vähemalt kuidagi uuesti jaluleaitamise osas.

19. Araabia maailma ja Iraani mõjutab sõda Iraagiga tohutult. Oluline küsimus ELile on siin koostöö harmoonia nimel, mitte tsivilisatsioonide kokkupõrge, kuid rakendades senisest vahetumat lähenemist, mis pooldaks araabia maailma demokratsieerimist.

20. Seistes konfliktijärgses, elujõulise kahe riigi teket näinud Jeruusalemmas, võib öelda, et ELi – liisraeli suhted paranevad tohutult. liisrael tuleb muuta normaalseks, ilmalikuks, moodsaks riigiks, kus valitseb tõeline demokraatia, ning vältida tema muutumist teokraatlikuks ja rassistlikuks sionistlikuks riigiks. See küsimus saab olema XXI sajandil liisraeli riigi enda normaliseerimise küsimus.

Suur-Euroopa doktriin

Kuidas võiks korraldada läbitud näivald lahus seisvate küsimuste tohutut pundart? Kokkuvõtvalt öeldes tuleks nüüd formuleerida Euroopa Liidu Suur-Euroopa doktriin kui liidu üks ülimaid eesmärke. ELi elulise huvitavuse piirkonnaks tuleks lugeda kogu Euroopa, Vahemere piirkond ja Lähis-Ida. Normatiivne alus on enesestmõistetavalt kantilik igavese rahu mõiste, millele Euroopa Liit paistab oma olemasolu poolsajandi jooksul imepäraselt olevat väga lähedale jõudnud. Suur-Euroopa doktriin seaks sihiks laiendada neid saavutusi Euroopa Liidu elulise huvitavuse piirkonna elanikele ja riikidele.

Selleks on mitu võimalust. Esiteks on Euroopa Liidu laien-damine Suur-Euroopa ainus mõeldav alus. See kinnitab kõigi Euroopa demokraatlike riikide sobivust täisliikmeks, nagu seda nägi ette Rooma leping. Praktikaks tähendab see jätkuva laienemise eeltingimuseks ELi enda süsteemi vastuvõtuvõime parandamist. Teiseks väärib selgemat tunnustust nii analüütiliselt kui poliitiliselt liidu mitmekihilise valitsemis- ja integreerimisprotsessi konflikti lahendamise võime, mis on eriti hästi kohandatav Kagu-Euroopa etnilis-sessionsiooniliste konfliktide puhul. Just sel põhjusel on ELiga liitumise peibutus igielav isegi nendele maadele, kelle liikmelisus seisab veel mägede taga.

Kolmandaks on mõtet laiendada Pan-Euroopa poliitilisi mehhanisme mitmel alal, eriti kaubanduse ja mõningate subregionaalsete organisatsioonide puhul. Üheskoos võib seda tähistada Euroopa ühise majandusruumi (Common European Economic Space, CEES) nimetusega. Mõtet on rääkida Pan-Euroopa vabamajanduspiirkonnast ja kaugemas tulevikus Pan-Euroopa ühisturust.

Neljandaks tuleks ELil püüda anda tugev sisu strateegilisele partnerlusele Venemaaga kui mõjukaima Euroopa demokraatliku maaga, mis ei püüdle liikmestaatust. Prioriteetide kohale on kolm kandidaati: inimeste vabam liikumine, energeetikasektor ja koostöö konfliktide lahendamise nimel piirkondades, mis on ühtaegu Euroopa organisatsioonide liikmed ja omavad Venemaa tihedaid sidemeid.

Viiesidaks peab EL ümber struktureerima, ümber prioritseerima ja tugevdama suhtlemise Vahemere piirkonna ning araabia-muslimi maailmaga, millel on sidemed muslimi vähemustega Euroopas.

Kuuendaks peab EL tõhusamalt kaasama USA oma elulise huvitavuse toetamiseks, eriti just moodustama koos Venemaaga tugeva koostööaltri triika konfliktide lahendamiseks Suur-Euroopa kagusektoris. Sel moel võib lõpuks selguda, et EL ja USA ei asu lõpuks ikkagi mitte erinevatel planeetidel, sest äärmuseni ulatuvad erinevused Lääne kahe peamise jõu vahel ei osutu püsivaks.

MICHAEL EMERSON,

Euroopa Poliitikauuringute Keskus

*Ettekanne laienenud Euroopa Liidu tulevikku käsitleval Läänemere foorumil Maarianhaminas 3. ja 4. oktoobril 2002. aastal Ahvenamaal.

Lühendatult tõlkinud

MAREK LAANE

Raul Kedrik

(Katkend)

Albert Einstein venekeelne kogutud teoste soliidne (ligi kuus-sada lehekülge!) neljas köide (sisuks artiklid, retsensioonid, kirjad ja esseed füüsika evolutsioonist), mille ta oli saanud aastate eest koolivennalt lugeda, aga mis seejärel oligi jäänud tema kätte pärast koolivenna jõhkrat tapmist pättide poolt, oli kuhugi peitu pugunud. Artur kavatses seal tõlkida Einstein arutluse inimese mõtlemisvõime kohta, et selgitada, kas iga kirjanik on võimeline ka mõtlema või vaid järgima teadvuse voolu nagu näiteks sopakirjanik Raul Kedrik. Ühel päeval nägi Artur teda linnas ja ta jättis kuidagi räpaka ja haleda mulje. Kõndis tänaval ja rääkis mobiiltelefoniga. Temast hoovas mingit lohakust, samal ajal noore inimese naudisklevat himurust ja mingit põhjendamatu ülbust segatuna allakäigu hõnguga. Levis kuuludus, et ta on narkomaan ja võimalik, et isegi pederaast...

Artur seiras teda tükk aega vargsi ja hakkas siis tahtmatult endaga võrdlema, et leida võimalikke erinevusi. Sellest koorus välja isegi midagi kujundlikku:

I OSA

Erinevused

Erinevalt Kedrikust olen mina kopuleerinud maavärina ajal. See juhtus kaheksakümnendate aastate Taškendis. Naine mu all kandis eesti keelde tõlgituna nime Armas Peetri Tütar Päikeseline. Kui algas maavärin, siis Armas Peetri Tütar mu all lausa jäigastus äkilisest hirmusööstust. Lühter laes klirises ja voodi kõikus meist sõltumatult. Minul aga oli üle mõistuse mõnus, nii et mõtlesin:

"Ah, kurat, tulgu või maailma lõpp, mina keppimist pooleli ei jäta!" Ega jätnudki. Maailma lõppu siiski veel ei saanud ja me jäime elama ning viisime suguühete lõpuni. Kell oli umbes pool kaksteist öösel ja tegemist oli nõrgema järelvärinaga varem poole üheksa paiku juba toimunud purustava toimega seismoloogilistele põhitõugetele.

Erinevalt Kedrikust olin mina justitsametnikuna selleks ajaks surmaga tihtipeale kokku puutunud. Siis, kui Kedrik oli alles piimahabe ega teadnud midagi oma tulevases impotentsusesarnasest seisundist ja nõrgast ejakulatsioonivõimest ega sellest, et kunagi peab ta oma headeks sõpradeks pederaaste, narkomaane ja prostituute, on ise väärtegusid toime pannud ning lävib ka teiste õigusrikkujatega: Lisaks sellele saab temast uusrikaste kojanarr ja rahva naerualune tola... Kaastunnet äratav elupõletaja, kes tõmbab ka ise triipu, on joodik, venemeelne ja elab koos Marfa-nimelise noore naisega, kellel on teise mehega soetatud vallaslaps. Kedrik on sealjuures siiski usin kirjutaja ning avaldab üksteise järel mitu romaani kaheldava väärtusega süžeedega, mida lugejad suure vaimustusega vastu võtavad. Nende autor aga hakkab millegipärast teisi kirjanikke pehmelt öeldes ekskrementidega loopima...

Erinevalt Kedrikust olen mina mitme lapse isa ja tean Avicenna kõiki nimesid ning olen viibinud praeguseks 2022 aasta vanuse Samarkandi linna läheduses eelmagede ajalmit tuhandeaastaste puude salus, kus varjulises madalas tiigis jahedas allikavees ujusid sujuvalt punased, mustad ja kuldsed oma poolekilosel kalad ning varjus oli nelikümmend kuus kraadi sooja... Avicenna täispikk nimi on Abu Ali al Husein ibin Abdallah al Hasan ibin Ali ibin Sina, mille hulgas tema isiklik nimi oli Husein.

Kindlasti on neid erinevusi rohkem, kuid praegu piirdun lisaks eelnevale veel vaid ühega ja nimelt: erinevalt Kedrikust mina ei tahaks olla Kedrik...

II OSA

Kedrik jões

Kedrik seisab põlvist saadik jões. Kaldad on pärjatud murdu tunglevate inimestega, kes kõik pingsalt Kedrikut jälgivad. Kedrik on jões seisest oma kuju muutnud. Praegu on ta täpselt Michelin autokummide logo sarnane, keskelt äärmiselt paisunud, ühesõnaga täispuhutud. Ainult pea on äratuntav. Kedriku nägu tuletab meelde Rooma-põletajat maniakk-keisrit Nerot – see on rasvunud, blaseerunud ilmega, kotkanina mõrvarlikult longus. Tähenduslikult tõstab logo-Kedrik oma parema käe ja sõnastab vaikuses, mida tasase taustahelinana saadab kerge veeloks, Kedriku teise seaduse:

"Kui mees on jökke astunud, siis võib ta seal seista niikaua kui tahab!"

Rahvas kaldail ahhetab ja röögib siis kõrvulukustavalt: "Hurraaaaaaa!"

Kellegi lapselik hääle ütleb pärast seda, kui röögatus lõpp soigub, saabunud kontrastvaikuses:

"Kedrik, ae!"

Kedrik otsib tagajärjetult massinägude seast ütlejat, kuid tema silmad rasvunud näos ja narkoraskete laugude vahel ei erista kedagi konkreetset. Ta ütleb:

"Kus, kurat, sa oled! Tule vette!"

Massist eraldub lapseohtu viieteistkümnendaastane lameda

rinna ja kitsaste poisipuasadega tütarlaps, astub alla vette ja ütleb Kedrikule:

"Räägi midagi tähenduslikku! Palun!"

"Loll, niiguiini saab sust lits!" mainib Kedrik ükskõiksel, kuid leebub siis ja peab järgmise kõne:

"Tallinn tuleb maatas teha! Juba nime pärast. Praegune on pseudo. Õige kohanimi on teatavasti Lindanisa. Kui Tallinn on maatas lõhutud, tuleb rusud kuhjata hiiglaslikuks lamedaks künkaks ning sellele ehitada uued hooned kontsentriste ringidena. Linna sisenevad tänavad olgu nagu kodarad suunatud ratta rummu poole. Künka tipu keskele püstitatagu nisakujuline hiigelausammas, mille nibust purskugu lakkamatult hägust kookospiima sarnast vett tuletamaks meelde seda, kuidas naiskirjanikul Maali Katitaril orgasmi ajal purskub rindadest näärmvedelikku... Ah, kurat, linna võib tegelikult Katrogradiks ümber ristida. Ega te mu jutust tegelikult midagi mõika! Sitta kah, lähen Pegassi, troppkirjanike endisesse äraaetud märestorani!"

Sellise kõne pidas Kedrik põlvist saadik jões seisest kallastel jahmunult kuulavatele lugematutele pealtvaatajatele, enne kui kobrulehtede vahelt väljus ning mandrilaval järjekordset elupõletamise etappi alustas, kõrvad tagantjärele kaua veel huugamas masside kisast... Kedriku esimene seadus on teatavasti selline: "Kedrik on Kedrik, on Kedrik, on Kedrik, on Kedrik, on Kedrik, on Kedrik, on Kedrik igavesest ajast igavesti ja nii uuesti otsast peale..."

III OSA

Kedriku punanihe

Kedrik oli kahtlemata saavutanud menu. Kuid ülistustele vaatamata näris teda mingi ebamäärane kahtluseus. Nimelt hakkas tema isiklik valvus lugejaedu ja fännide imetluse surve nõrgenema. Ta ründas valimatult mitte ainult nõukogudeaegseid kirjanikke, vaid kõiki neid suleppi, kes olid koondunud Eesti Kirjanike Liitu. Need tropid tundusid hallide varblastena. Aga nad ei hakanud vastu või tegid seda Kedriku arvates kuidagi jõuetult, säilitades kas vaikuse või raamid. Ptüi! Kurat neid võtaks! Kõdu!

Murrang tema ellu saabus ühel päeval siis, kui Kedrik pärast eelmise õhtu ja öö järjekordset orgiat üksi korterisse jäi. Marfa oli lapsega koos väljunud vara hommikul tont teab kuhu, sel ajal kui mees alles teadvusetult, riided seljas, asemel põõnas.

Ärgates manustas Kedrik endale aega viitmata lasku heroini ning selle mõjul kerkis ta silme ette nägemuslik sõnaraamatuleht, kus teravustus võõrsõna *koprofaagia* – *meditsiiniliselt haiguslik roojasöömine*. Kohe tundis ta parasooles pakitsust ning tabas ennast täiesti ootamatult soovilt – ahvatlus oli värisema panevalt vastupandamatu. Kedrik võttis kuidagi automaatselt laualt lehe valget printeripaberit formaadis A4, asetas selle põrandale, lasi püksid rebadele ja roojas heledale ristkülikule püüda hunniku. Lummatult silmitses ta seejärel hetkeks omaenese väljaheidet, sirutas siis käed ja haaras sooja massi hellalt kahe peo vahele. Teda tabas valgustuslik äratundmine, et kohe vabaneb ta sellest viimasestki, mis teda tänini oli ahistanud. Varem tundmatust õnnetulvast nuuskatades loobus ta seejärel oma inimlikkusest ning surus näo sooja püdelasse ollusesse...

Jumal, kelle silmis Kedrik oli väiksem kui tolmuübe ja kes seda kõike oma transsendentaalsest mõttikavast pealt vaatas, raputas mõttikult pead ja puhus siis korra isegi tema jaoks kergelt vastumeelseks muutunud Kedriku suunas. Jumalik tuul ei paisanud Kedrikut kuhugi, tegelikult ei liigutanud teda paigastki. Jumalik hingus tungis hoopis Kedrikusse läbi tema kõikide kehapooride ning pani ta silmapilkselt edasi paisuma nagu laste õhupalli. Järgmisel hetkel Kedrik lõhkes. See toimus valutult – kõrgem ettenägelikkus ei olnud jätnud kahe silma vahele taevalikku anestesioloogiat.

Nõnda suri Raul Kedrik, sest et oli söönud omaenese sitta.

*

Kui Einstein teoste köide mõne aja pärast jälle justkui iseenesest lagedale ilmus, leidis Artur seal koha, kus relatiivsusteooria looja oli kirjutanud järgmist:

"Ma ei kahtle, et meie mõtlemine voolab põhiliselt mööda sümbolistest (sõnadest) ja lisaks sellele toimub veel alateadlikult. Kui see oleks teisiti, siis miks meid vahetevahel tabab, sealjuures täiesti spontaanselt, "imestus" ühe või teise taju üle? See "imestamise akt" saabub nähtavasti siis, kui taju satub konfliktis meis teatud määral kinnistunud mõistete maailmaga. Juhul, kui selline konflikt elatakse läbi teravalt ja intensiivselt, mõjutab see omakorda tugevalt meie mõistuslikku maailma. Selle mõistusjärgse maailma progress tähendab teatud mõttes imestamistunde ületamist ja kujutab endast lakkamatut põgenemist "imestamisväärse", isegi "ime" eest..."

PRIIT URING,

Eesti Kirjanike Liidu liige

VVV

Epideemiline Nadson

Läinud aastal oleks Venemaal võidud

kahel korral pidulikult meenutada luuletajat Semjon Nadsonit (1862 – 1887), nii sünni- kui surmadaatum andnuks selleks juubelihõngulise tõuke. Ometi seal Nadsonist peaaegu ei kõssatudki. Ent kunagi oli Nadson ülim. XIX sajandi lõpukümnenditel noorus oigas Nadsoni-vaimustuses. Kõneldud on tervest "Nadsoni ephohhist" vene poeesias.

Tagantjärele on Nadsoni fenomeni raske seletada. Ta konarlik luule kätkeb endas vaid moralistlikke truisime. Üleskutseid üllusele. Või pakub kunstlikku eeleegilist mõtiskelu. Aga publik oli toona joovastusest maoli. Miks?

Kurat teab. Välja on käidud kõikisugu seletusi. Põhjuseks on pakutud sajandilõpu esteetilise kultuuri üldist madalust – nõme nõudmine sigitas nõmedat luulet. Juli Aihenvald on sõnanud: Nadsoni jahmatava kuulsuse ja leviku taga on kahepoolne naiivsus, nii noore luuletaja kui noore lugeja oma. Nadson rääkis eakaaslastega elementaarses otsekeeles, luuletaja šabloon, ent siiras idealism (pruugiti terminit "nadsonlik ideaal") oli massnoorusele mõistetav ja lähedane, luuletaja suhtles lugejaga kui sõbra ja liitlasega, kellega teda seovad ühised lootused ja ilmatunnetus.

Ent muidugi ei saa see olla ammendav seletus. Sest Nadsonist oli haaratud ka tundlikum maitse. Teada on algaja Brjussovi Nadsoni-vaimustus, ta varajane poeesia oli külastunud nadsonlikust retoorikast. Brjussov isegi on tunnistanud: "Mu esimene innustus oli Nadson..." Hiljem, sümbolistina, sai Brjussovist teadagi Nadsoni diskrediteerija. Nadson jõudis väga erinevate figuuride südamesse. Temast oli kõrvuni sisse võetud verinoor Merežkovski, teda hindas Saltõkov-Štšedrin. Tšehhov pidas Nadsonit kaheksakümnendate aastate "parimaks poeediks". Bunini esimene trükitud luuletus kandis pealkirja "S. J. Nadsoni haul". Poeedile pühendasid järelehüüdeid Polonski, Fofanov jpt. Nadson oli hiljem Lenini üks lemmikluuletajaist, Krupskaja mäletamisel teadnud juht Nadsonit "peaaegu peast". Nadsonit ülistas ohjeldamatult kaasaegne kirjanduskriitika (ka arukad arvustajad Mihhailovski, Obolenski jt. olid Nadsonist õhevil).

Ehkki Nadsoni ainsat luulekogu anti lühikese ajaga välja 29 korda, levisid ta värsid veel ka arvutute paljunduste, kooliajakirjade, lavalt etlemiste, albumite vahendusel. Põrutava populaarsuse tippu tõstis luuletaja aga ta varajane surm.

Muidugi, etemat poeedisaatust kui Nadsonil pole võimalik ihata. Tema elu koosnes fataalsustest, tuberkuloosist, ümbritsevate hukust, õnnetust armust. Luuletaja juudisoost isa suri hullumajas, kui poiss oli kaheaastane. Ema, vene iidsest aadlisoost kaunitar hääbus vaikselt vaesusse ja kopsuhaigusse. Üritades tagada oma lastele mingitki tulevikku, abiellus ta juba saatuslikus tõves võbelevana veel kord. Ent ka uus abikaasa osutus saatuse irvena paranoikuks, kes kannatas jubedate psühhoosihoogude käes ja kes peagi end vaimuhaiglas üles poos. Seejärel viis tuberkuloos ema. Nadson kasvas sugulaste peres, tundliku, üksildase ja haiglase. Varakult hakkas peitma oma hüljatust luuletustesse. Kuuetistkümmenesena kohtas oma suurt ja lühikest kirge N. M. Deševovat, kes aga samuti peatselt tuberkuloosi lõppes. Oma ainsa luulekogu pühendas poeet just N. M. D.-le. Raamat vallandas Nadsoni populaarsuse, tõstis ta kultuspoeedi staatusesse ja tõi autorile Teaduste Akadeemia Puškini-nimelise preemia ning 500 rubla. Süvenne haigus jälitas aga luuletajat üha. Nadsoni voodiäärel valvas ta uus armastus Maria Watson, nende tunded riimusid nagu nende nimedki, kuid tuberkuloosi tulised küüned istusid otsustavalt luuletajal ihus ja Nadson lahkus siitilmast kahekümne nelja aastana. Paljutuhandeline tunglev Peterburi noorus kandis kirstu kätel läbi lumise suurlinna Volkovi kalmistule. Venemaa oli kaotanud esipoeedi.

Kuid möödus vaevalt tosin aastat ja moodne luulesõna kuulutas Nadsoni jubeda labasuse etaloniks. Seesama Brjussov deklareeris põlgusega: "Nadsonlikku poesiat iseloomustavad töötlemata keel, kulunud epiteedid, vaesed kujundid ja veniv värss, kõik see teeb Nadsoni luule lootusetult vananenuks". Alles hiljuti noorust sütitanud poesia leiti nüüd olevat "raugastunult sklerootiline". Märgati irooniliselt, et iga Nadsoni luuletus lõpeb banaalse aforismiga. Hiljuti sattusin noore Kornei Tšukovski kunagisele kinnitusele, et tema ei tea ühtegi Nadsoni raamatut, mille esilehele poleks keegi kritseldanud pühendust laadis "Õetütar Oljale onu Koljalt – igaveseks mälestuseks!"

Haarasin riulilt enda kolletanud Nadsoni, pühendus vaatas sellegi tiitellehelt vastu: "Jelena Grigorjevna Vladimirovale 1893. aasta 21. mail, Pernovis." Näed siis, Nadsoni-epideemia vilksas ka Pärnust läbi.

VAAPO VAHER

Tänane toimetus homse varnas

Eeva Park,
Vaba langemine.
2002

Eeva Pargi raamatule "Vaba langemine" on üsna raske kirjutavalt läheneda. Siia on kokku kogunenud niivõrd palju vastasmärgilist, et raske on leida toda balanssi, toimub pidev tõrkumine. Küll tunduvad sõnad temast kirjutades liig karmid, küll liig kiitvad, ei ole seda pinda, kus püsida ja paigal rahu leida. Ja nii ei tuleks seda arvustust võtta siin kui maa sisse trampimist, sest tunne, mis valdab, on vägagi positiivne. Ainult et mõõndustega.

Tõrkuv iseloom

Tõrkumine ongi sellele raamatule väga omane. Ja see tõrkumine ei seisne isegi mitte selles, et ta ei lase end puudutada ja püüab kuidagi väga kaugel seista, vastupidi – tekst annab end hää meelega kätte, kuid libiseb ikka kui angerjas peost. Kalana ei soovi elada vees, saab ka maal hakkama, kuigi mitte kaua. Miiks siis ikka kala, või liha, või lihakala, kalaliha?

Ma püüaksin, nii palju kui võimalik, vältida siin kirjutamist raamatu tekstide sisust ja keskenduda pigem tekstitehnilisele poolele, sest siinsed luuletused ei kanna tihtipeale minu jaoks piisavalt tähenduslikku laengut, kuid selles võib süüdistada vast ka luuletaja ja siinkirjutaja üsna erinevaid seisukohti, lähtepunkte. Teema tõusetub tihti autorile liig

lähedalt, kuhu ma ei tunne endal asja olevat. Ja minu poolt oleks äärmiselt ebaõiglane kuulutada siinsed tekstid sisutühjaks või mõtetuteks, sest kindlasti nad seda ei ole ja mõjuvad nii mõnegi teise lugeja jaoks kandvalt.

Vaikus ja tõukumine

Sõnad tekitavad Eeva Pargile piina, kuigi ka ülimalt naudingut, millest ta ei näi kuidagi võimeline olema loobuma. "ennast tühjaks raputada/ kuivaks sõnadest nagu koer veest/ ma proovin/ aga" (lk. 54) ja sama sõnum veel nii mõnelgi muul leheküljel selles Kersti Tormise poolt äärmiselt ilusasti kujundatud raamatus. See "aga" omab selle raamatu juures aga lausa äärmist tähtsust. Eeva Park ei liigu sugugi mitte ihaldatu poole, ei saa mitte vilistajaks ja vaikuses hõljukaks, vaid laob sõnu täie jõuga, kahur ei lakka kahju tekitamast. Tihtipeale. Oleks see piin vaid tugevam, et too nauding ei saaks enam tulla kahju tekitama kirjutusele!

Ehk siis, selles peitubki raamatu põhiline viga. Sõnu on liiga palju, nende koormus on liig suur ning tihtipeale ei suuda tekstid selle raskuse all seista ning löövad vankuma. Nii kui autor suudab end veidigi tagasi hoida, sünnib midagi hääd. Ja raamatus on nii mõnigi tõesti kaunis ja tehniliselt vägagi õnnestunud luuletus (lk. 33, lk. 40, lk. 52). Seda enam leidub veel häid lõike, kui luuletus ise ka (üle)sõnamise läbi kannatada saab.

See raamat vajaks toimetajatööd. Mitte sellise, kes parandab vaid grammatilised vead (milleks luules veel see?), vaid kes oskab hääd nõu anda ja sirgeldada häätahtliliselt punase pastakaga. Aga toda tööd oleks vaja teha suurema jao luule kallal, mis ilmutumist näeb. Nii sünniks ka tõeliselt nauditavaid tekste. Mitte tekste, mis on küll vägagi süti-

tavad, kuid taas ja taas – mõõndustega. Mõõndusi peab tegema ikka liiga ja liiga tihti. Ja see ei ole mingi luuletaja vabaduse piiramine, hää nõu on ikka abiks.

Kõige suuremaks lämmatajaks on loomulikult *toposed*, mille kohta ei saa öelda vaid, et nad on kulunud, vaid lausa auguks muutunud. Nad on kohatud, aga mis on koht kohatuna? Eeva Park kasutab neid aga üsna tihti (ammunustatud uned (lk. 37), tänavavalgutuse neoonkuma (lk.18), tihked tunnid (lk. 10), mustavad ööd (lk. 17) jne.), tekitades lugemisel tõrkeid. Kulunud kujundite kasutamine on õigustatud vaid mingitel väga erilistel juhtudel ja erilises kontekstis, kus suudavad omandada seeläbi mingi värskendavama hinguse. Siin raamatus ei ole aga midagi sellist. Ta paistab silma oma mitte-millegi-erilisega. Ja see ei ole sugugi mitte halb omadus. See ei takista teda olemast midagi väärt.

Ruumi piiramine

Kui nende tabu-*toposte* kasutamine on lihtsalt sõnaline ballast ja tihti faktor, mis tekitab lugejas tõrget, siis teist liiki sõnade liigtarvitus mõjub halvasti luuletuse ruumile. Selle vea all kannatavaid luuletusi ei ole raamatus küll palju, kuid siiski. Autor justkui kardaks neis suuremaid ruume, kardab avarust, kardab jätta lugejale suuremat tõlgendusvabadust ja hakkab luuletuses valmistatud ruumi lammutama. Tehes seda kas mingeid seletavaid lauseid lisades (nt. lk. 8, 34, 45) või luuletust tema algusreas säetud ruumi tagasi tõmmates (nt. lk. 38-39), kahandades seeläbi vahepeal saavutatut. Lugeja ei vaja tavaliselt selgitusi, kõik selgub ise, kui ülepea.

Luuletus "kuhu jäi ta" (lk. 38-39) paistab silma veel teistsugusegi sõnade üleküllusega.

Nüüd aga äärmiselt positiivses mõttes. Erinevalt teistest tekstidest, mis jäävad üsna rahulikeks, on see äärmiselt voolav, saavutab kohe meeletu tempo, sõnad liuglevad, lükkavad tähendust pidevalt edasi, ilma igasuguse pretensioonita pidurdada ja hoida teda varjul enese juures, pretensioonita tõmmata enesele lugeja erilist tähelepanu. See meenutab kui hullumeelse sonimist, kus öelda on liiga palju, aga ei jõua kuidagi välja öelda. See ning luuletus "Keegi on käinud ja niitnud maha" (lk. 44) ongi kõige enam tähendust kandvad ning selles mõttes vast kogu kõige paremad luuletused.

Muidugi võiks siin vigade osas rääkida veel mõningatest rütmilistest puudujääkidest (nt. lk. 5, 21, 44), mõttetutest riimidest, mis kannavad vaid kohatäite funktsiooni (nt. mantlid ja jakid – rasvased piknikupakid) jottennee. Aga see ei ole enam niivõrd oluline. Oluline on ikka ja ikka ära märkida see, et me saame rääkida luulest või Luulest, väikesest kirjandusest või suurest kirjandusest alles siis, kui ta on tekstitehniliselt hääl tasemel. Enne seda on tegemist lihtsalt harrastusluulega, mille funktsioon on veidi teine, mille koht ei ole mitte raamatukaante vahel.

Siinsed veidi virilad sõnad on mõjutatud just sellest, et tegemist ei ole sugugi viletsa raamatuga. Ootus püsib kogu aeg väga kõrge. Siin on sees nii mõndagi niivõrd hääd, mis oleks vaja aga korralikumalt välja tuua ja mitte lasta tal kannatada pidurdava ballasti all. Selle luule koht on kindlasti raamaturiulis, ta oleks pidanud ilmuma lihtsalt veidi ohema ning redigeeritumana. Järgmisel korral võib aga Eeva Pargilt oodata midagi väga head, sest koht, kust tuleks, on olemas, väga võimalik kujul päalegi.

LAURI EESMAA

Kuldsete hipijalgade tants, hoi-hoi!

Liisi Ojamaa, Ärasaatmata kirjad. Varrak, 2002. Valikkogu.

Kui ma suvel 1997 vanalinnas ülal rippusin ja sain sääl tuttavaks inimestega, kellest nii mõnigi on musse sügava jälje jätnud, kellest nii mõnigi on praegu kirjanduses see, keda arvatakse 1997. aasta generatsiooni hulka, siis oli Liisi Ojamaa meie jaoks mingis erilises staatuses. Tal oli just selline elusa luuletaja aura: tüdruk tänavakividelt, kes elab oma luulet, selline, nagu meiegi tahtsime olla, mitte kirjanik kabinetisügavusest... kui taolisi üldse leidub. Igatahes kõlas Väikse Hipi nimi ikka ja jälle, tema päikseristiga ehitud "Löputu juuli" oli nii mõnelgi kapsaks loetud.

Hiljem on mind korduvalt jahmatanud, kuidas suure jao veidi vanemate kirjanduses olijata jaoks Ojamaa luule ei näikski nagu midagi tähendavat, et tema hingus ja sõnad ei jõua neile kohale. Ma olen seda juba ütelnud ja ütlen veel: "Varjatud ilusa haiguse" suurim lünk oli Liisi Ojamaa, ilma temata pole see koguteos täiesti tõsiselt võetav, objektiivsust taotlev kajastus. Väike Hipi andis üheksakümnendatele mingi erilise mündi.

Põhjus, miks teda ei mõisteta, võib olla selles, et ta hääl kajab nagu hipilaulikul: oma põlvkonnale (loe: sõpruskonnale) ja noorematele, neile, kes õppisid elama vanalinnas tänavail, kuulama viletsalt makilt head halba muusikat, armastama neid, keda nad tahtsid armastada. *Oleme kuningad kaunid & kõigutamatud/ kõnnime nyydki reklaami neoonisel walgel/ maailma wäsimist jälgime paekiwist palgel/ oleme ikka veel neetud veel õnnistatud* ("Weel ikka need ilusad waremed", lk. 26, 1991/1992). Ta laulab ikka ja jälle hümnid elule, mille südames ta asub. Selles peitub muidugi ka hirne, justnimelt üksi ja eraldijäämise ja mõistmata jäämise hirne. *Tule: see tants on lõputa aga siia ei jää temast jälge/ Meie pisiwaled lapitaxe kokku ajaloo/ & meie lapsed ei saa me mälestustest aru* ("Tule", lk. 8, 1991/1992).

Teisalt on Ojamaa luule veel rohkem isiklik läbielamisluule kui põlvkondlik pilk (nt. "Mix inimesed ennast mõnikord maikuus ära tapawad & mix see tegelikult polegi nii kole", lk. 21, ca 2000). Kõige valusamaks ja kibemagusa naudinguga loetavaks muutuvad need tekstid kuskil väga autori lähedal. "Poolwend pimedusest kõnelevad poeesid" (lk. 34 ja 35, vastavalt 1991 ja 1992) on ehk võimsaimad pildid, nende tunnetus haakub kujutlusega psühhedeeliamekisest hipirealismist, aga need pole stiilmatked, pastišš, vaid eriti täpselt tabatud maailm, Liisi Ojamaa oma keel ja selle keha.

Taolisel isiklikul läbielamisel, olu- ja tunded kirjeldusel, mis mõnel juhul muutub ka veidi lorilaululikuks pörutuseks (*Homme ma tulen siis joome end sigadeks/ nikume neljaks ja naerame ribadeks* ("Young & dead already", lk. 16, ca 1989; aga selletaolisi hetki esineb siin siiski harva), on alati oht muutuda plikalikuks salmikuluuletuseks. Ojamaa juures on küll selgesti ära tuntav miski, mida saab seostada naiselikkusega, aga samas ka bioloogilise, fataalse naine olemisega, ent ka kõige tundlikumad ja trivialesemad tajud ja pajatused liiguvad põnevus- ja hirmutunnet tekitades mööda seda õrna piiri luule ja millegi muu vahel. Aga väga hea luule ongi pigem miski muu, niisiis on piiriületused lubatud. Võtke või "Katk" (lk. 28, 1995), enese tajumine armastava-hävitava jõuna, julge ekspressiivne tekst, mille lõpul autor lunib: *...Palun, kallis, kes Sa ka polex/ pea seekord natuke wastu -/ pea natuke wastu veel -*.

Ojamaad on ikka nimetatud linnalaulikuks, sest see müüride ja munakivide lugu annab end kriitikule kõige kergemini kätte. Tegelikult on linnakujutus siin saanud nostalgilise, tuhmuma romantilise meki: sellist maailma pole enam, raske uskuda, et üldse kunagi oli. *Laul-*

da endale selgex selle wäsinud linna tänawad ("Linnamyrr ymber mu mälu", lk. 5, ca 1990) tahab autor, aga ta mängib siin ja praegu meiega juba mälestuste-peitusemängu.

Tekstitehniliselt hämmastab mõnikord ta tuline intensiivsus: *Tule: see tants käib yle kõige mis kaduw ja pyha /---/ läbi ainsa kewade mis meile yldse on antud/ mis antakse meile igal aastal kaswõi paarixki hetkex: tule* (lk. 8); nii mõneski tekstis toimub ühel värsireal juba mitu sündmust mitmes ajas, aga see pole kujundite raskekahurvägi, vaid paljaste tüdrukujalgade jooks läbi paduvihma. Seda saaks kirjeldada ka teatava kumulatsioonina või teksti ajalise tihendamisena, aga pole tarvis. Loeb tuli ja hoog.

Selleks, et olla tõsiselt võetav luuletaja, võib Liisi Ojamaa osutada liiga siiraks. Ta ütleb asjad otse välja, ka suured ja väga suured: *Jumal lase mul elada/ taas mõnda ilusat valet* ("Winter runaway", lk. 44, ca 1991) või *Kui ka Jumal ise mind keelax/ ma loodaxin ikka veel* ("...ma elan need mured yle", lk. 47, 1995, Riho Bauman on seda pidanud ta üheks võimsamaks tekstiks). Ja ei ole piisavalt irooniline, nagu suurel ja hääl moodsal luulel kombeks. Eksju.

Raamatu üks hilisemaid tekste jätab kogu selle helguse, siiruse ja hoo juures õhku ühe natuke hirmsa, aga väga rahuliku mõtte: *anna mulle pilet pimedusse/ palun anna mulle/ haigetagemise & -saamise ainuke lunastus/ suur suutäis sygisemaitsest spermat/ nuga et lõigata luudelt tundetux muutunud nahk* ("Laupäew, weebuar 2001", lk. 57). See nõiahääl jääb kajama "Ärasaatmata kirjades", Liisi Ojamaa kuldses jalajäljes meie ajal. Ma tean väga palju inimesi, kellel seda raamatut vaja on.

JÜRGEN ROOSTE

Teie unenägu on nagu andmestik

Aare Pilv. Nägemist. Tuum, 2002.

Aare Pilve neljanda raamatu "Nägemist" alguseos on autor sõna-sõnalt, kõnekeele struktuuri säilitades üles tähendanud oma sõnavõtu, mille kandis ette üle kahe aasta tagasi ühel luuleõhtul Tartus Illegaardis. Selles sõnavõtus räägib Pilv õigupoolest sellest, kuidas ta luuletab, kuidas see protsess välja näeb.

Pilv kirjeldab, kuidas talle ilmus kunagi poolunes üks lause, mis kõlas: "Teie nina on nagu andmestik". Igapäevaloogika kohaselt on tegemist absurdse lausega, kuid Pilv kirjeldab edasi, kuidas ta siiski hakkas selle lause üle järele mõtlema, selle taga oleva unenäolise tähenduse üle mõtisklema. Pilv kasutab oma sõnavõtu lõpuosas seda näidet, et iseloomustada oma luuletamisprotsessi tervikuna.

Pilve järgi on luuletusel mingi algpunkt, algimpulss, näiteks mingi sõna, mida tavaliselt ei teadvustatagi, millest hüpatakse väga kiiresti üle, kuid mis sunnib ennast kõlalisele või tähenduslikule seostama teiste sõnadega. Luuletaja hakkab siis neid teisi sõnu otsima, et neid kõla- või tähendusseoseid välja tuua. Aga kui luuletuse algimpulss peaks ilmuma näiteks und nähes, siis unes näeb luuletaja seda luuletust kohe ehtsal kujul, koos kõigi potentsiaalsete seoste ja tähendustega, nii et ärkvel olles paratamatult vajalik sõnastamine vaev jääb luuletajal ära.

Pilv resümeerib, et tema jaoks "see luuletamine käibki kuidagi nii", et ta leiab jumal teab kust mingi sõna, millele hakkab teisi sobivaid sõnu juurde leidma. Paraku on see protsess hulga raskem kui unenäos, kus on võimalik tajuda luuletust selle ideaalsel kujul.

Aare Pilve puhul ongi ehk oluline ära märkida, et miskipärast pole ta rahul selle sobivate sõnade rittaseadmisega, pelgalt luuletaja olemisega. Teda huvitab, kust need luuletused tulevad. Mis koht on see "jumal teab kus", kust mingi sõna saab luuletuse algimpulssiks. Lihtsast küsimusest "kust need luuletused tulevad" aga ongi ainult üks samm unenägemiseni, mis on ka Pilve raamatu

teistes tekstides sage külaline. Kui Pilv kirjeldab, et unes võib luuletaja oma luuletust näha kohe ehtsal kujul, koos kõigi potentsiaalsete seoste ja tähendustega, siis seletab ka Juri Lotman oma raamatus "Kultuur ja plahvatus" sisalduvas artiklis "Unenägu – semiootiline aken", et uni on "puhas vorm, ruum, mis ootab täitmist". "Järelikult – alguses oli semiootiline eksperiment," kirjutas Lotman. "Arvatavasti nii tulebki mõista Piibli-lauset, et *alguses oli Sõna*. Sõna eelnes oma tähendusele, st inimene teadis, et see on sõna ja sellel sõnal on tähendus, kuid ta ei teadnud, milline. Ta rääkis justkui talle enesele arusaamatus keeles."

Kuid unenägedega on ju see asi, et me ei näe unes ainult sõnu ja lauseid. Juri Lotman kirjutas eelpooltsiteeritud artiklis ka seda, et unenäod ei vii meid visuaalsesse, sõnalisse, muusikalisesse või mõnda muusse sfääri, vaid nende sulamisse, mis on analoogne tege-likkusega. Ning Aare Pilv ei pööragi oma raamatus tähelepanu ainult unenägede sõnalisele sfäärile, teda huvitab unenägede juures just see omadus, et ta on "analoogne tege-likkusega."

Pilvele teeb muret, et oleme harjunud tõlki-ma ümbritsevat mingitesse diskreetsetesse üldkäibivatesse keeltesse, struktuuridesse ja maatriksidesse, mida inimesed vastavalt oma-vahelisele kokkuleppele kasutavad mitte ainult omavahelisel suhtlemisel, vaid üldse maailma tajumisel. Ka Lotman kirjutas: "Võib oletada, et psüühika arengu niisuguses staa-diumis, kus mõtted ja teod moodustasid alles lahutamatu terviku, polnud ka unenäonäge-mustes võimalik neid liigendada ja isoleeritult kogeda. Kõne ja žest, üldisemas mõttes aga kogu keelesfäär oma võimalustega, töid kaasa palju võimsamad mehhanismid ja summu-tasid unenäo potentsiaalse võimaluse saada eneseküllase teadvuse arenenud sfääriks".

Pilv tahaks ühte või teist sõna või asja kogeda samuti mitte tõlgituna mingisse üld-käibivasse keelde, vaid just nagu unenäoski vahetult, selle sõna või asja enese keeles, või

mingis antud hetkes tekkivas keeles, mis tekib mingi asja ning selle asjaga suhtleja isiklike keelte koosmõjul.

Oma varasemas kolmes kogus üritas Aare Pilv suhelda just ennekõike sõnadega vahetult, nende sõnade isiklikes keeltes, kuid poeesia maailmas ei ole see iseenesest midugi midagi uut, vaid luulele põhimõtteliselt omane suhtlusviis. Kuid mida edasi, seda rohkem on Pilve huvitanud kogu ümbritseva tajumine selle isiklikes keeltes. Pilve uue kogu luuletused on reastatud kronoloogiliselt, kir-japanemise järjekorras, ning lugeja näeb, et äkki lõppevad sellised tekstid, kus sõnad omavahel omaenda keeltes suheldes igasugu vigureid teevad, ning algavad luuletused, mida võiks nimetada "realistlikeks". Pilv on lihtsalt kirja pannud mingi asja, mida ta on näinud ja kogunud.

Taoliste luuletustega on aga selline lugu, et lugeja ei koge mitte ise vahetut suhtlemist mingi objekti või ümbrusega, vaid teksti kujul vahendatud Aare Pilve suhtlemist nendega. Võibolla on lugeja ka ise mingil kujul taolist suhtlemist varem kogunud ning nõnda kan-dub vahetu kogemus ka temani, kuid tundub, et Pilv ise ei taha sellise vahendatusega päris hästi rahule jääda. Ta on ka ise tunnistanud, et päris selliseid nii-öelda "realistlike" tekste ta praegu enam ei kirjuta.

Võibolla on just sellest rahulolematusest sündinud kõnealusel raamatus sisalduvad esseelaadsed arutlused kogemuse ja taju kui selliste üle: Pilv on võtnud teemaks nägemise ning arutleb, mida nägemine ning tajumine nägemise abil, suhtlemine nähtavaga nähtava enese keeles endast kujutab. Lugeja saab muu hulgas ka osa Pilve meilivahetusest tut-tavaga neilsamadel teemadel.

Sellest rahulolematusest on ehk ka sündi-nud Pilve otsesed näpunäited, omalaadsed harjutused, mille abil lugejad saavad vahetult suhelda ümbrusega selle enda keeles. Pilv üt-leb nende harjutuste kohta, et "Need on teh-nikad, mille kaudu võib tajuda teatavat silma-de vabadust suunavast arust, nii et silmad jär-

givad mitte vaataja mõtteid, vaid nähtava enda seaduspärasusi, kandes nähtavale oma-se nägijale omaseks."

Võibolla on sellest rahulolematusest sün-dinud ka Pilve edasised keeleotsingud. Selle-sama raamatu esitlusele nägid kohalviibijad koduvideoliku filmi Aare Pilvest, kus too külastab neidsamu paiku, mida kirjeldab oma raamatus. Võibolla oli selle filmi vaataja tõesti võimalik Pilve enese ühendustest maailmaga nägemise, silmade abil, paremini aru saada, kui filmi vaataja nägi, mitte ei lugenud, kuidas sündisid tajud ja kogemused, millest räägib Pilv oma raamatus "Nägemist". Filmist kui olemuslikult unenäolisest keelest on palju räägitud, kuid see oleks juba omaette teema.

Kui edukalt ja millisel määral on võimalik õppida kõnelema maailmaga omaenese ning maailma enese keeles, mitte vahendatud keelte abil? Pilve järgi päris edukalt. Tõsi küll, unenäo vahendusel. Pilv kirjeldab oma palas "Üks unenägu juulikuust", kuidas ta koges unes üht keelt: "See oli selline keel, kuhu kuu-lusid sõnad nii kirjanepandud kui kõneldud kujul, muusikalised ja muud helid, samas ka noodid, värvid koos vormidega, aga ka abstr-aktised loogilised suhted. Kuid nad ei kuulunud oma olemuselt erinevatesse liikidesse, nad moodustasid ühtse pideva tähendusüsteemi. Põhimõtteliselt oleks võinud vabalt koostada lause, mis koosneb läbisegi verbaalsetest, helilistest, visuaalsetest ja muudest struk-tureerivatest üksustest. /---/ Selles keeles suhtlemine või teksti loomine või lugemine oli samaväärne kogemusele kui vahetud elamused, samas säilis tegelikkuse ja keele eristus. /---/ Keeleline metafoor võis ilmuda värvilise heli ku-jul ja oli sama reaalne kui sulav lumi peopesal".

See uni on küll sama absurdne kui Pilvele unes ilmunud lause "teie nina on nagu and-mestik", kuid samas selline lapselik, hästi ilus unelm. Loodetavasti Pilv ei vaeletanud ja töö-pestest nägi sellist keelt unes.

SVEN VABAR

Tekst on ette loetud Eesti Raadio kirjandussaates "Litter".

Nägemiseni, silmad

Aare Pilv, Nägemist. Tuum, 2002.

Alustada luulekogu esseistlikult pole meil tra-ditsiooniks. Veel vähem oskan kinnitada fakti, kuis on lood mujal ilmas, kuid oletada võib, et seal kasutatakse seda võtet rohkem. Aare Pilv lahkab esimestel lehekülgedel üsna filosoofiliselt isikliku nägemise fenomeni. Küllap paljudel meist on tekkinud sisimaid arutelusid mingite tajumomentide suhtes. Filosoofid on eelkõige jäänud olemise ja mõtlemise ning teadmise juurde. Nägemine kui konkreetne meel tundub aistitavaim. Kuid vaikselt siit massist läbi närides jõuan arusaamisele: ega see nii lihtne nüüd ka pole. On see Pilve kir-jutamise alus?

Neljas kogu tundub olevat mingil määral rabeledam kui eelmised. Tunda on stiililisi ot-singuid ja püüdu vabaneda eelmisest Aare Pil-vest, kes oli kaemuslik eksperimentaator ja kelle maailm sulas kuhugi ploompüü võras-tikku koos Kalju Kruusa omaga. Mõnda Kruu-sast kajastub siingi, kui muugi sõpruskond, eelkõige aga tema mahatõmbamistega luule-laadi kasutamine. Ta helistab siin oma sõpradele ja vahetab e-kirju, arvab. Luuletaja on korraga ise siin. Eelmiste kogude puhul on kurdetud mina puudumise üle.

Ent nüüdki, kui Aare Pilv midagi teeb või on või mõtleb või koguniski näeb, on see pigem kuidagi kainelt arvestatud faktioend kui luule. On siis see hetketine eluläheduse kärat-sev nõue, mis paneb autori kirjeldama hom-mikust ärkamist või Sirbi lugemist, bussisõitu. Vabavärsi muudab üsna küsitavaks tema mi-nimeerimine stiili: *kirsid on juba pudenenud/ ja kastanitegi alused on juba / öielehti*

täis.../lk. 63) öösel jõime lõkke ääres/ viskit ja rüüpasime veini peale / järve vastaskaldal krögisesid konnad.../ lk. 65). Tundub ju tut-tav, midagi saatja-aadressilikku, midagi kap-linskilikku. Lihtsat ja samas järeletehtamatut. Et selline laad mõju saavutaks, peaks kirjutaja enese elu olema suisa ilutulestik või kantud mingist erilisest suhtumisest maailmasse. Ent ega selline pretensioonitu proosakirjeldus kedagi ka külmaks jäta. Me kõik suudame ju midagi sellist ka enda sees näha.

Mõnes kohas on osatud siduda kahte eri-nevat, liigutud argisest kujundlikumasse või n.-ö. literatuursemasse maailma. Leitnud värve ja absurdi. *Aga lumi ei taha lahkuda/ oled hele, siis ei usuta sind/ oled tume ei usu end ise / ma mõtlen, kui kirjutad "luuletusi"/ lk. 55) /need luuletused vabisevad/ ilu mandelja-hedas, küsides üht venda/ kel tuba oleks vaalavõhust/ lk. 51).*

Miski häirib mind ja ma ei oskagi täpselt sõnastada, mis see on. Kas see, et Aare Pilv pole enam hirmus intermodernne ja eksperim-menteeriv ning argistiil on enam-vähem igapäevane matkitav. Või hoopis see, et noore ja keeruka kirjutaja puhul peab varem või hiljem saabuma lihtsustumine, ent temal pole see jäänud isiksuse raamidesse. Vähemalt mitte selle raamidesse, mis kujunenud eelneva kolme kogu põhjal.

On ju ülimalt sümpaatne ja aistitav see, kuis Aare Pilv kirjeldab kodupoe olemust; igal meist on ju oma pood, kus oleme lapsepõlvest peale käinud ja kus mõni käib vaat et elu lõpuni. Vahetuvad vaid aeg ja firma nimeid, kuid maja oma ülesehituse ja olemusega, funktsiooniga, on jäänud samaks. Enamusel

meist on tõesti mitu kodupoodi ning selle tar-bimisharjumuse puudujätk tundub korvamatu. Millest on lähtunud ka kavalad ärimehed – muudame kõik hea kättesaadavaks ja toome lähemale. Ainult et ühes marketis pole iial sel-list hõngu kui külapoes või väikeses ühe letiga nurgakaupluses. See on juba luule kulg.

E-kirjade sissetoomine kirjandusžanrisse ei üllata enam kedagi, tegu on ju siiski kirjade-ga, mille ridade mürtud vorm – kas keegi oskab öelda, miks arvutis on nõnda parem kirjutada – laseb neid esitada luulelaadiliste tekstidena. E-kirja omapäraks on kordamise võimalus, ma ju ei viitsi päriselt tsiteerimise nimel ümber kirjutada mitmeid lõike teise eelmisest kirjast. Arvutis käib see lihtsalt. Nõnda ongi Aare Pilv sisse susanud mõned palad oma suhtlusest Lauriga (Sommeriga?) ja tundub, et üsna vähesel määral on siin midagi parandatud. Täpselt nõnda palju, et tekiks süzeeline algus ja lõpp.

Kirjadega lõppebki arutlus nägemisest, mida autor osaliselt tõlgendab oma keelena, loomevahendina. Nüüd edaspidi Aare Pilv ainult näeb ja registreerib. Püüab anda edasi vahetut aistingut. Üldiselt see tal ka õnnestub. Kuid aeg-ajalt kiusab mind kuradike, et kas selliste aistingute tarvis on vaja näha. Unes nägemise üle spekulereib luuletajagi. Jättes vastamata, kas ilma nägemise kogemusest, ilma igasuguse kogemisest on võimalik üldse midagi näha. Ometi ka sünnist saadik pimedad tajuvad ilma ja suudavad seda kir-jeldada – kuigi kuulmise varal. Väga hea artikkel sellest on ilmunud Igor Kromanoviilt ("Ma nägin oma linna häält", Harjumaal 31. XII 2002). Ehk oleks ka poeet võinud seda

meetodit rakendada ja see oleks tema tajudele süvema varjundi andnud.

Kompositsioonis armastab autor taas klas-sikalistsust. Süvatalvest esimese lumeni. Meid saadavad arutelud kirjandusest ja luulest, lume minekust ja pungadest, loodus- ja argikirjeldused. Kuid ikka kuidagi eklektiline on see kogum ja see on juba ehtsalt aarepil-velik nähtus. Hea on manifesteering /see luuletus on siin viimane, / kus kasutan sõna "sõna" ("Platseebo", lk. 66). Loodan väga, et sellest ka kinni peetakse, sest enamuses kipu-vad luuletused, mis räägivad luuletamisest või selle vahenditest veidi igavaks jääma.

Tõesti on tegelikult väga minus, s.t. ma ar-mastan ikka veel jõulisi ja mitmeharulisi ku-jundeid, mida Aare Pilv oma uues kogus kindlasti ei paku (erinevalt varasemast). Mulle meeldivad ka emotsionaalse laetusega pealt-näha lihtsad ja tundetud kirjeldused, stiilis "ootame kedagi Godot'd". Ka seda minu arva-tes "Nägemist" ei kirruga. Siin on tegu kuidagi lõpliku ja avatud maailmaga, mis annab edasi silma vahendatud tähendusi. Intellektuaalselt algusest hajutakse hetkega eesmärgipärase seisundisse. Viimane on muidugi inimelu enam kui hästi kokku võttev seisund. Kuid selle tajumiseks pole silmi tõesti tarvis. On va-ja lihtsalt tajuda ja leida keel.

Eks ta ole. Looja otsib uusi radu, aga austaja kirtsutab nina, sest on harjunud teistsuguse materjaliga. Arvan, et antud kogu ongi Aare Pilve vaheetapp, millest üle minnes hakkab ilmuma midagi päris uut ja erilist, sest soov ja oskus edasi minna, muutuda on tal olemas. Aga uut saatja aadressi ma küll ei taha!

IVAR SILD

Eesti kunstnike ühinemistaotluste sada aastat

Eesti kunstnikkonna organisatsioonilise koondumise probleemid ja keerdkäigud pole seni hästi allunud erapooletule vaatlusele ja objektiivsele kirjeldamisele. Omaaegsete osalejate kirglikkus ning poleemiline teravus on mõjutanud ka hilisemate uurijate hoiakuid. Ja tänaste ühinejate suhtumine mineviku küsimustesse pole samuti kaugeltki ühene – vaated ei lange ühte sellegi küsimuse suhtes, kust alustada kunstnike ühinemiste ajaarvamist.

Algus

Tänavu saab sellest sada aastat. 15. XI (vkj.) 1903 sõnastas Ants Laikmaa (siis küll Hans Laipmann) oma "Üleskutse", mis kahe päeva pärast ilmus ajalehes Teataja. Selles kirjutises rõhutab Laikmaa kunsti tärvavat osatähtsust eesti kultuuris ning vajadust selle tutvustamiseks, eeskätt näituste kaudu. Kujutuskunst (Laikmaa kasutatud termin) kannab endaga mõtteid... ja ideid, mis väärivad seda, et "... tema pärast Eesti kunstnikud ja kunstisõbrad, terve intelligents kokku astuks ja esialgu vähemalt ühe kunstiseltsi (harudega) asutaks".

Laikmaa nägi seega asutatavat seltsi sellisena, et liikmeskonda kuuluksid kunstnike kõrval ka kunstisõbrad ja -toetajad. Puhtalt kutseorganisatsiooni tarvis polnud võimalusi seda majanduslikult ja organisatsiooniliselt üleväl hoida ega veel piisavalt kunstnikkegi.

Samas üleskutses mainis Laikmaa, et ta esitab mõtteid, mis "... viimase Pärnu laulupeidu ajal kahe-kolme mehe vahel vahetatud saivad...". Kümmeaastat hiljem, 1912. aasta mais, avaldas Päevaleht Laikmaa Tunisest lähetatud kirjutise "Tallinna Eesti Kunstiseltsi sündimine ning saamine", millest selgub tema peamine mõttevahetuspartner 1903. aasta Pärnu laulupeo aegu. Selleks oli tolaeagne Stieglitzi Kunstiõpetuskooli õpilane Voldemar Päts. Põhjus, mis ajendas Laikmaad kirjutama, oli aga see, et seltsi asutamise mõtte algatajaks ja initsiaatoriks oli hakatud pidama Voldemar Pätsi, mööda minnes Laikmaa eesmärgiroolist.

Laikmaa sõitis üleskutse avaldamise järel Peterburi, kus kohtus Voldemar Pätsi korteris kümmeaastase kunstniku/kunstiõpilasega ning arutas tulevase organisatsiooni põhikirja. Siis takistasid organiseerimisküsimustega tegelemist 1905. aasta sündmused ja põhikiri valmis alles 1906. aasta augustis ning kinnitati sama aasta oktoobris. Eesti Kunstiseltsi asutamiskoosolek toimus 1907. aasta aprillis. Seltsi esimeheks valiti Laikmaa. Ööl vastu 3. VI 1907 ta arreteeriti ning pagendati pärast kahe ja poole nädalast vangistust Eestist. Kunstiseltsi tegutsema hakkamine lükkus seetõttu ligi kahe aasta võrra edasi.

Eesti Kunstiselts

Eesti Kunstiseltsi tegevus elustus 24. VIII 1909, kui tuli kokku üldkoosolek ja valiti uus eestseisus eesotsas Voldemar Pätsiga. Algas paariaastane segaduste periood, mille jooksul tehtud väär sammud mõjusid seltsi mainele nii halvasti, et kunstiajaloo kirjutajad pole tänini suutnud pidada hindamisväärsaks samal ajal seltsi poolt astunud positiivseid, tulevikku suunatud samme.

Väiklase ja vanameelsena näitas selts end neil aastail kunstinaütuste korraldamise alal, konkureerides sel tegevusväljal Noor-Eesti algatustega. Tartus 1909. aasta augustis eesti kultuurinäidala raames toimunud näitusel osales siiski rida kunstiseltsi liikmeid. Suur vastasseis tekkis 1910. aastal, kui algas seltsi võidujooks Noor-Eestiga näituse korraldamises: kes jõuab selle teha varem? Formalselt võitis esimese raundi kunstiselts – nende väljapanek avati Tallinnas septembrikuus ning haaras rohkem autoreid, kui 3. eesti kunstinäitus Tartus oktoobris-novembris. Sisuliselt oli asi vastupidine, Tartu näitus ületas kunstilise kvaliteedi poolest Tallinna oma tunduvalt. Halvim aga järgnes: detsembris tehti kunstiseltsi poolt takistusi 3. eesti kunstinäituse Tallinnas eksponeerimisel ning näitu-

se toimudes püüti viimast ajakirjanduses halvustada.

Selle üldteada negatiivse tegevuse varju on jäänud edumeelsetele muudatustele suunatud teod: just 1909. aastal alustati ettevõtmisi, mis andsid tulemust 1912. aastaks ning millel oli oluline tähtsus kogu eesti kunstikultuuri edenemisele. Nendeks olid eelkõige seltsi uuele ja perspektiivseks osutunud põhikirjalisele alusele viimine ning kunstikursuste asutamine.

Uus põhikiri erines varasemast eelkõige selle poolest, et kui seni oli seltsi koosseisus kahesuguseid liikmeid: tegevad, kelleks said olla ainult kunstnikud, ja ülejäänud olid kaasavitajad, siis edaspidi vahet enam ei tehtud. Liikmeskonna juurdekasvu ergutamiseks levitati 1912. aastal ringkirja, mis mõtteasetuse ja ka sõnaseade tõttu väärrib tsiteerimist ka täna. Näiteks rõhutati seal järgmist: "Meie rahva koguelu kaldub ikka rohkem ja rohkem ühiste soovide ja vaadete teostegemise poole. Kunst peab ja võib tunnetes ja tundmustes neid ühendada, kes oma poliitikalistes ja ühiselulistes püüetes ja aadetes lahu võivad minna. Ühiselul on siis kõige loomulik, kui tema sünergia aluseks sümptia on. /---/ Eesti Kunstiselts tahab oma tegevusega väljaspool poliitikalisi erakondasid ja usu vahesid seista. Tema koguni loodab lahkuminejaid üksteisele kunsti õhkkonnas lähendada".

Ringkirjas seatud eesmärgid täideti, selle üheks tõenduseks võib tuua fakti, et liikmete seast võib leida järgnevalt Eesti Vabariigi esile tõusnud riigiametnikke ja poliitikuid, sealhulgas üksteist ministrit, neist kolm riigivanemat, kes esindasid erinevaid poliitilisi platvorme, kuid olid teinud ühise jõupingutuse eesti kunstikultuuri hüvanguks. Astunud sammude tulemusel sai Eesti Kunstiseltsist toonases kultuurielus arvestatav organisatsioon.

1912. aasta septembris saadi avada joonistuskursused. Kunstiajalooost on hästi tuntud fakt, et osa andekamaid ja edumeelsemaid õpilasi Oskar Kallisega eesotsas lahkus kursustelt, asudes õppima 1913. aastal taasavatud Laikmaa studios. See demonstratiivseks kujunenud samm kandis selget hinnangut kursuste tasemele. Varju on jäänud asjaolu, et see ei tähendanud negatiivset suhtumist kunstiseltsi. Nii näeme pea seltsi liikmena Oskar Kallist, kes valitakse 1915. aastal ka seltsi kunstinõukogu kandidaadiks.

Vaatamata vanameelselt seatud õpetusele, oli kursuste tähendus oluline – see oli vältimatu samm kunstikooli rajamise teel. Kursuste tööerakendumise järel asus selts taotlema kooli avamise luba ning esimene eesti kunstikool avati 1914. aasta sügisel. Seltsi põhitegevuse edukuse üheks tagatiseks oli mõjukate kunstnike lisandumine liikmeskonda. 1913. aastal saabus Eestisse tagasi Laikmaa, sama aasta märtsis valiti ta seltsi kunstinõukogu liikmeks. Aasta pärast lisandus sell-esse nõukokku Nikolai Triik ning seejärel Kristjan Raud.

Kunstiseltsi tegevuse tähtsateks tähisteks jäävad näitused aastail 1916, 1917 ja 1918. 1916. aasta väljapanek märgib üht olulist käänukohta nii eesti kunsti kui kunstikriitika teisenemisele. Eesti Kunstiseltsi tegevuse jäljed kaovad 1919. aastal Eesti Kunstiseltside Keskkomitee asutamises osalemise järel.

EKKKÜ ja teised

Teistest esimene (mitte küll ametliku asutamisaja, vaid sisulise tegevuse mõttes) oli Tartus rajatud Kunstiühing Pallas, mille põhikiri kirjutati alla 21. I 1918, mida loetakse asutamispäevaks, kuigi asutajate koosseis oli kujunenud juba eelmise aasta lõpul. Vaatamata teatud sisemistele kõikumistele esineti eesti kultuurimaastikul väga tegusa ja iseteadliku jõuna.

Ühingu suutis juba asutamisaastal korraldada kaks kunstinäitust, järgmise aasta sügiseks rajati Pallase nime kandev kunstikool, millest 1924. aastal sai eesti esimene kõrgem kunstiopeasutus.

Ühingu saavutuslikkust on kunstiloolaste poolt väärikalt esile tõstetud, uurimuslikku tähelepanu on Pallas pälvinud kõikidest kunstorganisatsioonidest kõige enam.

Mõjuvõimas ja iseseisvust hindav kunstiühing Pallas sai üheks peamiseks tõkkeks EKKKÜ kujunemisel tegelikult keskühinguks. EKKKÜ loomise peapõhjus oli see, et alates 1918. aastast muutus kunstnike organisatsiooniline pilt üsna kirjuks: hääbuva Eesti Kunstiseltsi kõrval tekkis tõusev Pallas; oli ebamäärase isikkoosseisu ja eesmärgiseadega organisatsioon nagu Kunsti Edendamise Selts Tartus, mis pärast esimest ja ebaõnnestunud loitu hääbus, olid tekkinud esimesed kutseorganisatsioonid, mille liikmeskond koosnes ainult kunstnikest, näiteks 1917. aasta lõpul noorte kunstnike poolt ellukutsutud, kuid lühiaegselt eksisteerinud Vikerla. Eesti arvuliselt veel küllaltki vähene kunstnikkond oli hajutatud mitmete erinevaid eesmärgi seadvate kunstorganisatsioonide vahel ning nende loominguliste ja majanduslike huvide kaitse jäi nõrgaks. Alates 1919. aastast hakati korraldama kunstnike kongresse ning neil jäi kõlama keske kunstorganisatsiooni vajalikkuse mõte.

EKKKÜ ellukutsumise järel 1922. aastal toimunud kunstnike III kongress tunnistaski vastmoodustatud ühingu eesti kunstnike juriidiliseks esindajaks. Tegelikult kujunes aga mõnevõrra teistsuguseks. EKKKÜ esimene suurem ettevõtmine, ülemaalse kunstinäituse korraldamine, ei õnnestunud loodetud kujul, sest sellest jäid eemale ühingu Pallas kuulunud kunstnikud. Hädad tabasid keskühingut ka n.ö. seestpoolt: algul EKKKÜ esimeheks valitud Paul Sepp lõi ühingu lahku ja asutas uue kunstnikeühenduse Eesti Kunstnikkude Liidu.

1923. aasta lisab eesti kunsti üldpilti oluliselt rikastanud ning ainsana stiilühisel alusel formeerunud kunstnikeorganisatsiooni, kubistlik-konstruktivistliku suunitlusega Eesti Kunstnikkude Rühma (EKR), mis siiski ühineb EKKKÜga. Viimasega saavutab kokkuleppe ka Pallas, kuid väheseks ajaks, juba 1923. aastal tuleb eraldumine, mis ühtlasi tähendas EKKKÜle prestiiži langust ning seejärel teistegi ühinejate kaotust. EKR lööb lahku 1930. aastal ja EKKKÜ jääb keskühinguks ainult nimeliselt. Tegevus küll jätkus, eriti silmapaistev ning järjepidev oli EKKKÜ töö kunstinäituste korraldamisel.

Tarvidus keskorganisatsiooni järele, mille ülesandeid EKKKÜ muutunud olukorras ei saanud täita, jäi ikkagi püsima. Novembris 1935 tehti uus vastav katse, asutati Kujutavate Kunstnike Kutseühing, mille ridade kasv oli algul hoogne, kuid sellele järgnes kiire lagunemine juba 1937. aasta algul.

Sestpeale hakkab EKKKÜ tähendus jälle kosuma: ühinetakse tegevust lõpetava Kujutavate Kunstnike Kutseühinguga, liitutakse EKRist pärast ridade laienemist moodustunud amorfse jäänukiga, kositakse üksikliikmeid ka

Pallase ridadest. Avalikku toetust ühinemispüüdlustele jagavad mitmed nimekad kunstnikud. Näiteks 1939. aasta märtsis kirjutab Jaan Vahtra: "Nende ridade kirjutaja arvates on kunstnikkude ühise kutsealase organisatsiooni loomine otse hädavajalik. Nii olemasolevatel üksikutel kunstiühingutel ja -seltsidel kui ka organiseerimata kunstnikel tuleb lõpuks aru saada, et ainult tugev keskorganisatsioon suudab kaasa aidata kunstnikkude päevamurede lahendamisele ja eesti kunsti arendamisele." 1940. aasta mais saavutatakse pärast pikemat tingimist kokkulepe koostöökunstiühinguga Pallas. EKKKÜ on seega saavutanud samasuguse katvuse kui asutamise algupäevil ning võis end jälle lugeda peaaegu et kunstnike tegelikult keskorganisatsiooniks. Aega nautida seda positsiooni enam ei antud, 15. XI 1940 likvideeriti kõik senised kunstnikorganisatsioonid. Juba varem, 8. oktoobril, avaldati otsus Eesti Nõukogude Kunstnike Liidu asutamise kohta. Seda üht ja õiget Eesti pinnal rajada ei õnnestunudki.

Järg

Kunstorganisatsioonide loomise ja tegevuse keerdkäigud Eesti Kunstiseltsi asutamisest kuni 1940. aastani võiksid pakkuda ainet jõgiromaani, milles jätkuks värvikaid karaktereid, lõomavaid kirgi, vilgast tegevust. Võitlus ei käinud ainult ideede nimel, alates 1920. aastate teisest poolest ilmestas seda äge rebimine kultuurkapitali rahade pärast.

Lisaks ülalpool nimetatud organisatsioonidele oli sel perioodil veel rida marginaalseks jäänud rühmitusi, sageli küll kõlava nime ja suurte ambitsioonidega, näiteks Eesti Akadeemiline Kutseõiguslikkude Kunstnikkude Koondis, Uus Kunstnikkude Koondis.

Nõukogude võim otsustas loomulikult lõpetada ebavajaliku ja häiriva mitmekesisuse ning kasutada ka kunsti suhtes täielikku riiklikku ettehooldust. Selleks mõeldud täiuslik organisatsioon asutati Jaroslavlis 4. I 1943. aastal. Kokku tuli kuraditošin kunstnikku, kes valisid Eesti Nõukogude Kunstnike Liidu esimeheks Adamson-Ericu ja sekretäriks Aino Bachi.

Järgnev poolsajand kulges küll ühtedel rööbastel, kuid eri kiirusel ning erinimelistes pooljaamades peatudes. Lähiajaloolaste pilk on seni asjalikumalt valgustanud 1940. aastate lõpul ja 1950. aastate algul toimunut ning püüdnud kunsti liikumisi jälgida ka seitsmekümendate piires, sõnamata siis toimuvat kuigivõrd seostada toonase organisatsioonilise Prokrustese sängiga. Tegevusväli uurijatele on siin avar ning eeldatavalt leidurrohke.

Murrang kunstnike organiseerumispüüetes tuli 1980. aastate lõpul, mil iseteadvuse tõus ja ühiskonnas toimunud muudatused andsid võimaluse senise ülaltpoolt pealesurutud organisatsioonilise monopolismi murdmiseks. Tekkisid Tartu Kunstiühing (1988), eri kunstialade viljelejaid liitev ON-grupp (1990) ning ridamisi kunstnike erialaühendusi.

Eesti Kunstnike Liit sai tänase nime 1990. aastal ning sellest on saanud katusorganisatsioon: liitu kuulub 19 kunstnike organisatsiooni ja see ühendab enam kui üheksatsadat kunstnikku, kriitikut ja kunstiajaloolast.

Meie kunstiajalugu pakub mitmeid kunstnike ühinemispüüdlustega seonduvaid, täna tähendusrikkana ja väärikana näivaid tähtpäevi. Milliseid neist esile tuua, millist tähistada? Eks see sõltub meist endist, meie tänasest enesemääratlusest. Üldiselt me kipume arvama, et teame, kuhu tahame jõuda. Vahel aga nagu unustame, et see kuidas me suhtume minevikku, milliseid valikuid möödunu pinnal teeme, näitab, kes ja kus me oleme täna.

JÜRI HAIN

Protsess jätkub?

Kunstihoone saalistik on massiivselt staatiline, igav ja väheinspireeriv, monotoonne, taotluslikult neutraalne eksponeerimise pind, milleks seda ka tarbitakse. Ruumikomplekti millegi muuna defineerida on aga keeruline. Eesti kunstnikelt meenuvad Jüri Ojaveri interpretatsioon: inspireerus detailist, ainsast dekoorielemendist ("Nišš", SKKEK I aastanäitus) ja Anu Juuraku oma: muutis kogu ruumistu tsirkuleerivaks tervikuks, piirideta tsooniks ("Tsoon", 2000). Mõlemad "kõigutasid" olemasolevaid seinu.

Ene-Liis Semperi videoinstallatsioonid Tallinna Kunstihoones kuni 12. jaanuarini.

Virtuaalne ruum

Rahvusvaheliselt on olnud aldis kõikvõimalikke ruumispetsiifilisi muundumisi ajendama Veneetsia. Hispaania paviljonist meenub 48. biennaalilt Esther Ferreri illusionistlik mäng peegelseinaga, kuhu peegeldusid nii ruumi ristlõiget pasparteeriv (peegli)raam kui tagurpidi kirjas tekst vastasseinalt. Tekkis raskusi määratlemisega, kus asub peegel(sein) – kas mitte keset ruumi raamis? Ja kas ruumi vastaspoolel seisvaid inimesi näed ilmsi või peeglist? Raamist läbi astumine ja teise ruumipoolde minemine ei toimunud mitte päris alarmita kompimismeeltele: kohe-kohe-põrkun-vastu-peeglit.

Midagi laadilt sarnast sugereerivad ka Ene-Liis Semperi videoinstallatsioonid "Suur saal" ja "Õõtsuv maja". Kas meie siis ei saa minna sinna saali, kus kunstnik kõnnib ja pilguga kõrgust mõõdab ja kus ju tegelikult on suur(!) saal(!)? Tekib paradoksaalne olukord, tõmme siseneda virtuaalseks "moondatud" ruumi, sarnaselt reaaluumi reaalselt sisenemise kogemusega. Mul ei teki hetkekski kujutlust sellest, mis seal videolina taga saalis nüüd olla võiks, kasiino või miskit muud; ma tahan täpselt sellesse samasse harjumuspärasesse näitusesaali. Võimatus siseneda tundub virtuaalne. Kunstnik on muutnud reaalse saali virtuaalruumiks ja võimatuse sinna siseneda reaalseks. Ent kõik tundub täpselt vastupidine.

Kunstihoone kolmel aken-ekraanil virtuaalselt kõikuv Jaani kiriku külfgassaad jätab mulje, et "kõikuja" on reaalselt siiski akna taga (ehkki üle haljasala lähemale toodult) ja akna juurde astudes on võimalik alla, Kunstihoone galerii esisele kiigata.

On räägitud reaalse/aktuaalse ja kujuteldava/virtuaalse polaarsetest suhtest, mis produtseerib erilist energiat. Näitusele on vabanevat

energiat seda enam, et polarisatsioon on "tehtud nähtavaks" kõigile tuntud Eesti kõrgeima renomeega ning ajalooliselt pikima staažiga näitusesaali, millest "kõigil" omad unistused ja kuhjaga kogemusi. Kuid säärane kogemus – seni puudus!

Ja võib mängida tundega, et edaspidi on piltidel suure saali seinal oht "muutuda virtuaalseks" või saada "kinni müüritud". Juuraku tsirkulatsiooniskeemi olen hiljem kontrollinud uute näituste peal ehk lihtsamalt öeldes: jälginud, kuidas viimane ehk pärasaal seostub ekspositsiooni avasaaliga. Nüüd on võimalus edasi inspireeruda Semperi sammust ja tugevamalt tajuda Suure Saali teistsugusust; sünenenud on teatud rahutus. Nii võibki jääda neid ruuminihkeid mitmel viisil kogema ja interpreteerida kunstniku "lavastust" kui miskit ruumiteatriga piirduvat – kui ei oleks kompleksis nn. inimvideosid.

Tegelik aeg

Keeldun allutamast Semperi tööd inimest ruumile. Kui Semper räägib, et videotes on tema "keha materjal, mitte midagi enam", siis see ei tähenda, et inimene on materjal ehk vahend. Inimene ja tema psüühiliste protsesside nähtavaks tegemine – näib – on ikka (ja üha enam) Semperi eesmärk. Teatrikunstniku kogemus ei seisne vaid lavakasti metamorfeerimises; nn. "situatsioonialüüsid", mida kunstnik koos trupiga iga lavastuse puhul läbib (Intervjuu Heie Treieriga, Areen 20. VII 2000), on – vähemalt kaasaja kunstidiskursuses – olulisemadki. Nii on Semperil elu analüüsimises edumaa.

Semper on õieti kahes mõttes ainulaadne sünteeskunstnik. Esiteks ühendab ta võrdväärset ja elukutse tasemel kaks väga erinevat (teineteist tavaliselt pärssivat?) valdkonda, teatri ja puhta vabakunsti, millist liitu ei kohta sageli. Teiseks ei kogu ta teatrit mitte tehnilist multimeedialikkust, vaid psüühilisi hoovusi.

Ruum on Semperil vahend, et kirjeldada

aega. Nagu Nam June Paik on öelnud: "Video on aeg". Video ei imiteeri natuuri, vaid aega. Kui ruum seostub silmaga, siis aeg on eelkõige mõtlemisega tabatav. Video võimuses on muuta ka aeg "nähtavaks". Videomeedia ei tegele üksnes "optilise modelliga", vaid simuleerib järjestust – kaasaegse tehnoloogia inimprotsessidega üha enam sarnastumisest on samuti räägitud.

Ses mõttes on Semperi tööd väga videospetsiifilised: liikumise meediaga konstrueerib ta "dünaamilise skeemi", mis nõuab vaatajaltki asjade tajumist protsessis.

Kuus üksteisele järgnevat videot teevad kuue üksikmomendi abil tajutava(ma)ks ühe psühholoogilise trajektoori.

"Punane joon" pendeldava inimfiguuriga on kui ängi avang. (Milline diferents rokokoolase Fragonard'i ajaloost teada "Kiikujaga".) "Suure saali" sulgemine võiks defineerida vajadust kaitsta nn. siseruumi. "Õõtsuv maja" ja "Seitse" – kõik on äärmiselt suhteline. Suletus jätkub vastasmaja seina surves. Näiv ei ole tegelik. Ja tegelikult ilmneb inimsubjekt vähemalt seitsmes variandis.

"Kõneleja" – kõne oma jalgadele (kõige ajutamad kehaosad) kui selle sümbol, et "keegi ei kuule", "keegi ei mõista". ("Kõneleja" ilmselgeks saatuseks on edaspidi, just osatäitja tõttu, totaalselt eemalduda antud näituse kontekstist ja saada hulгим uusi/iseseisvaid tõlgendusi. Tegelikuses ei ole see oma paar aastat küpsenud kunstiteos üldse Eesti ühest irriteerivast kunstiteadlasest, kes pealegi leiti nõutavat rolli kehastama viimasel minutil ja väikidee ajal.)

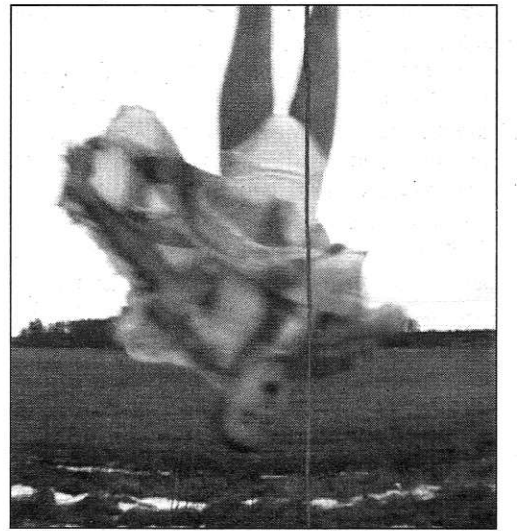
Ainus varasem video "Tule!" (1998) istutub "lõigu" lõppu täpse punktina, ent siiski teatud nihkega. Hetkeks võime mängida mõttega, et tööprotsessis oli "Tule!" lähe, mille ümber valmis järgnevalt kogu komplekt, mis samas tegeleb "Tule!" ajendi selgitamisega (või tõlgendamisega). Enne töö ja siis tema põhjendus? Kuid ilmselt on siiski "Tule!" sobivus sellesse komplekti hilisem avastus. (Üldse on see ju päratult huvitav, mis järjekorras, millistes seostes ja kuidas areneb ja koonduv mitmeosaline tervik ehk kuidas kulgeb loomisprotsess.) "Tule!" nihe ülejäänud videote suhtes tundub seisnevat tema märksa suuremas ambivalentuses. Kui näiteks kujut-

leme "Tule!" lennukiangaari (või mingi suvalise tunneli) algusse, tunnelisse sisse juhatavana – Kunstihoone näitusekooslusega võrreldes seega vastassuunalisena? See ei olegi päris kasutu kõrvutus; tundub, et see aitab paremini aduda, kuivõrd Kunstihoone näituse viimane video mäletab esimest, meid trepil vastu võtnud "Punast joont"? Mäletab küll – tupikust/tunnelist väljumine kannab mälus tunneli (tunnelisse sisenemise) ängi. Samuti säilib küsimus, kas kuuljaid/tulijaid on?

Edasi võib jõuda dialoogini Bergsoni ajafilosofia ühe põhimõistega – kestvuse ehk "muutumises endas paikneva mäletamisvõimega, mis eelnenut järgnevasse pikendab /---/ Kestvusega ei oleks tajumist, elu, aega, akumulatsioonit ja nii ka mitte kasvamist; maailm oleks olevik, mis end lõputult samana kordab".

Kui Juuraku "Tsoonis" toimus justkui lõputu ringlus (spiraalsena võimatu käsitada), siis Semperil näib esimesel hetkel olevat tegemist lineaarse kulgemisega. (Õigupoolest see tõlgendusversioon nõuaks võimalust näitusele väljuda viimase saali tagaseinast tunneli kaarava meenutava avause kaudu.) Tegelikult on aga Semper kontsentreerunud lihtsalt konkreetsele kitsale (aja)lõigule. Ta on ka enam diskreetne vahendaja, samas kui Juuraku loob võimendatud kujundi. "Tule!"-ga pakutud väljumise võimalus tõendab, et Semper ei tunnista kinniseid ringe. (Ka Hansapanga näitus oli Ene-Liis Semperil optimistliku sõlmiteusega.) Ent siiski – kuidas protsess jätkub?

KAIRE NURK

Kaader videost "Punane joon". 2002.

Side lõpp

1. Eelmise aasta augustis, kirjutades näitusest "Juured", kus videoga "Uude koju" osales ka Ene-Liis Semper, pidasin olemuslikuks, et Semperi video ei edastanud verbaalset sõnumit. Nii on ka viis kuud hiljem, kui samades ruumides võib näha kuut Semperi videot. Kuid lisaks verbaalsele sõnumile ei edasta Semperi videod paljut muudki tavapärasest, harjumuslikku.

2. Semperit ennast on näha neljal videol kuuest, ühel neist on Sempereid seitse. Kokku niisiis kümme Semperit. Pluss üks kolmeks murtud Eha Komissarov, keda saadab pealkiri "Rääkija", mis on justkui saanud tiivustust Aleksander Suumani "Eha Kunstisrääkijast". Ning Jaani kiriku õõtsuvad seinad Vabaduse väljaku poolsete akende ees, justkui oleks kirik otse galerii akende taha kõikuma tulnud.

3. Emotsionaalsel tasandil mõjus kuuest videost mulle enim viimase saali "Tule!". Seinasuure ekraani ühest äärest teiseni kaardus pomposne võlv (ehk mõni endine angaar), selle taga laiust tühermaa. Ekraani allosas liikuv kunstnik Semper ise, viibates kutsuvalt video vaatajale, aeg-ajalt kaamerasiilmale liginedes, siis jälle eemaldudes.

Hämmastas teose sarnanemine maalile. Tegugi oligi justkui liikuva maaliga. Samuti sai

vaataja tahtmise korral väga kergesti video osaks astuda. Liginedes ekraanile, heastub vaataja siluett videole, on võimalik kõndida nii kaua teosele ligemale, kuni pipililkult liikuv Semper kaetud saab ja vaataja ise hüljatud, hilissuvised võlvi all seisab, pilk silmapiiril.

See pole ainus viis, kuidas Semper kunstiteose looja ja kunstiteose vaataja suhte ümber murrab.

4. Harjumuspäraselt seisab kunstiteose vaataja ja kunstiteose looja seos üleval tänu kunstiteosele, mis vahendab ühe subjekti nägemust teisele. Kunstnikul peab alati midagi "õelda" olema, vastasel korral kunstiteos teoks ei saaks. Kunstiteose vaataja ülesandeks jääb siis öeldut mõista ja (edasi) mõtestada.

Ma ei pea niivõrd silmas, et "Tule!" on video, kus vaataja, astudes videoprojektori ja seinal laiuva kujutise vahele, võib muutuda kunstiteose osaliseks, selle (ümber)loojaks. Pigem tundub mulle, et Semper sunnib küsimusi, millele pole harjutud mõtlema.

5. Kunstiteose vaataja tõenäolisem küsimus kunstiteose ees on: "Mida tahab see teos öelda? Mida tahab öelda kunstiteose looja? Mis on sõnum?" Semper tundub siit kaugeemale minevat ja vaataja võib sedastada küsimuse hoopis nii: "Mida ma kunstiteoselt ootan?" Täpsemalt: "Miks ma ootan kunstiteoselt just seda, mida ma ootan?" Ning

edasi: "Miks ma ülepea ootan?"

Loomulikult võib kõnealuseid videoid paigutada erinevatesse diskursustesse ja paradigmadesse, mõjuvõimsa loomingu ümber on lai tähendusväli. Video "Seitse", kus ekraanil poseerib vaoshoitult seitse Semperit, annab erinevateks tõlgendusteks rohkesti vabadust. Ometi ütleb video pealkiri kõik: video kujutab seitset Semperit. Ühe Semperi asemel. Kunstiteos pole mitte ainult kunstiteose autor, vaid seitse kunstiteose autorit. Isiksusele annab väärtuse tema kordumatus, ainulisus. Mida teha seitsme väljapaistva kunstniku Semperiga?

6. Kunstiteos peaks alati midagi edastama. Semper ei loo ebakindlust edastatava sisu, vaid edastatava edastatavuse ümber. Semper ei vahenda kunstiteosega, vaid kujutab kunstiteose kujutamise viisi ennast. Kui kunstnik kujutab ennast seitsmekordselt, mis jääb siis kunstiteose vaatajale? Kordan olukorra drastilisust: "Seitse" pole kunstiteos, mille ainuke sisu on kunstiteose looja ise, vaid seitse kunstiteose loojat. Kunstiteose seitse loojat pole kunstiteosel ekstravagantselt riides, nende suud ei pomise mantrat, nende keha(osa)d ei moodusta sümbolit, nende liikumises on kaose ja korra kaalud tasa.

Siin ei piisa sedastusest, et ükskõik milline galerii seintele mahtuv objekt kvalifitseerub automaatselt kunstiteoseks.

JAN KAUS

U DETSEMBER

FEESTI
M U U S I K A A K A D E E M I A

EMA kontserdisaalis detsembris kuuldu ulatus Rammsteinist kuni peaaegu arnolikult pühaliku viiulimänguni kooli jõulupuu all. Assortii oli tõesti rikkalik ja sisaldas palju head.

Meeleolukaima, EMA traditsioonilise jõulukontserdi arvukad esinejad olid õpilaskeskest kaugel: Liszti transsendentne etüüd "Tuisk" Kristiina Goliku esituses ning Chopini "Eksprompt" As-duur Margus Riimaa ettekandes olid nauditavad, Taavi Tampuu (laul) ning Marlis Timpmann (viul) jätsid tõsiseltvõetava mulje. Laulutudengite meeleolukalt esitatud kvintett Mozarti ooperist "Võluflööt" muutis seni akadeemilise õhkkonna vabamaks. Kontserdi lõpetas jõulusignaalina mõjunud Brass Academy (dirigendid Aavo Ots ja Mart Kivi), kelle mängitud Purcell'i teosed, jõulukoraal kui ka džässilikud lõppakordid sobisid kontserdi punktiks ja sissejuhatuseks jõuludele ühtviisi hästi.

Üks huvitavamaid oli improvisatsioonikontsert. Kuna improvisatsioonid olid ette valmistamata, maksis palade terviklikkus lõivu spontaansusele ning seda olulisemaks muutus ansamblikaaslaste mängule reageerimise oskus, kiirus, leidlikkus; viimastest pillide kõlavõimaluste ärakasutamisel puudu ei tulnud. Trio Leonora Palu (flööt) – Anto Önnis (löökpillid) – Meelis Ainsalu (kontrabass) oli kõlaliselt põnev, tervikliku joone taotlemisega jäi meelde trio Marilyns-Mirjam Kurg (viul) – Lembi Mets (tšello) – Ebe Müntel (klaver). Vaheldusrikkust tõid improvisatsioonid häälele, Anne-Liis Polli koomikतालent elavdas sealjuures kontserti kõvasti. Meeldiva improviseerijana jäi meelde ühtviisi hästi nii ansambli mängu juhtida kui ka teisi kuulata osanud Mihkel Mattisen (klaver).

Külalistena esinesid EMAs Sibeliuse akadeemia klaveriosakonna tudengid. Ettekanadele tuli (valdavalt samuti kohal viibinud) soome noorte heliloojate muusika, milles rõhuasetus oli pigem rütmikal-motoorikal, jõulisusel (Heinz-Juhani Hofmanni, Uljas Pulkkineni teosed), harva lüürikal (Ilari Kaila palad). Kontserdi põhjal tuleb soomlastest pianistide taset kiita, eriti pani end kuulama Emil Holmstöm, ka värske kõlaga Tiina Karakorpi, emotsionaalne, keskendunud mängija Anna Laakso.

Teistel kontsertidel esinenutest jättis loomuliku hingamistehnika, vaba, pingutamata lauluga äärmiselt meeldiva mulje Juuli Lill (metsosopran), keda kuulates näis laulmine lihtsaima tegevusena maailmas. Henry-David Varema tšelloklassi kontserdil pani ka Margus Uus end Tšaikovski "Variatsioonid rokokoo temale" dramaatilise ning kirgliku interpreteeringuga kuulama. Sellise jõulise esinemise kõrval oli naistšellistide mäng kahvatum, kuid kohati ka lüürilisem.

Panuse ürituste eripalgelisusesse andis multimeedia etendus "Beckett versus Duchamp", autor, lavastaja ja produtsent Vladimir J. Konečni, peaosatäitjad Taavi Eelmaa ja Juhan Ulfak. Löökpillidel tegid kaasa Anneli Kadakas ja Endrik Üksvärav, kel tuli sünkroonis püsida lindilt kõlanud muusikaga (sh. Rammstein, kes osa vaneimat generatsiooni küll saalist hirmutas). Projektsioonid tihendasid etenduse multimeediaalset teksti; kaasatud baleriin (Olga Privis) mõjus tehnikalistlik-robustsesse maailma integreerumatusse võrdkujuna. Hiiglaslikul malelual etendunud lavastuses võis näha ka farsilikkude "elu kui male"-käsitlust, kus üllatuslikud kaotajad ja võitjad selguvad alles hiljem.

EMAs oli detsembris võitja igatahes publik – ürituste rikkalik valik pakkus midagi kõigile.

ANU SÕORO

KONTSERDIPEEGEL

Uue aasta barocco festivo

Tavapärase esimese jaanuari kontserdi kõrval on tasapisi traditsiooniks kujunenud Eesti-Soome Barokkorkestri esinemine uue aasta esimesel nädalal. Aasta algus toob ikka kaasa mingi värskuse, uue lootuse. Ja publik tunneb pärast puhkust tõsist esteetilise elamuse nälga.

1990. aastast tegutsev Eesti-Soome Barokkorkester mängib ajastu pillidel ning on musitseerinud Pekka Helasvuo, Wieland Kuijkeni ning viimasel ajal Tuomas Ollila juhatusel. Jorma Panula õpilane Tuomas Ollila (täiendanud end ka Seiji Osawa, Simon Rattle'i ning Roger Norringtoni juures) pole praegu end pidevamalt ühegi orkestriga sidunud ning tegutseb peamiselt külalisdiregindina.

Seekordse kontserdi, pealkirjastatud piduliku baroki – barocco festivo solistideks olid Raivo Tarum (barokktrompet) ning klavessinistid Imbi Tarum ja Anssi Mattila. Liikuv, muutuva barokkmuusika mänglevat retoorikat interpreteeriti nii solistide juhtival sõnavõtul kui ka ilma, kus soolorepliike "ütlesid" pilligruppide primused, neist meeldejäävamalt kontsertmeister Elar Kuiv ja Tõnu Jõesaar.

Kahe kõrgetasemelise klavessinisti osalus tingis dubleeritud continuo, mis pole päris tavapärase. Tekkis üpris huvitav kõlakujund: napp keelpillikoosseis plus kaks võimsalt kõlavat cembalat andsid muusikale mingi väga efektse kalliskivisära, piduliku sädeluse nagu kohane barocco festivo.

Tolerantne Tuomas Ollila lasi orkestril vabalt oma kujutelmil väljendada ega kipunudki arvamus ühe autoritaarse müti alla koguma. Pigem kujunesid liidriks eelmainitud klavessinistid. Kontserdi mõjuvaim esitus oligi Bach'i Kontsert C-duur kahele klavessinile ja orkestrile. Milline üksnes solistidele jäetud väljendusriikas kahekõne Adagios, III osa fuuga järkjärguline kasvamine! Klavessiniduona peaks ju õieti raske olema mängida – kui juba klaveriduo on teadupärast kui kahe löökpilli koostöö, siis klavessinilööök on veel ebakonkreetses ja seda on veel raskem kokku saada. Pluss veel pilli mänguviisile omane inegalité, vaba väljenduslikkus. Kuid Imbi Tarumi ja Anssi Mattila vahel valitses

ülimalt orgaaniline teineteisemõistmine. Ei mingeid erilisi Auftakte, üksteise vaatamist, mis isegi võimatu, kuna Imbi Tarum istus seljaga Mattila poole.

Barokktrompetist Raivo Tarum soleeris naeratava väarikusega Giuseppe Torelli ning Alessandro Stradella Sonatades. Barokktrompet kõlas heledalt ja pehmelt – nagu heerold, kuningate kutsuja.

Georg Muffat' ootamatute käänakute ja ekstaatilisel punkteeritud rütmides Sonaat nr. 5 tekitas oma virtuosose tujukusega orkestrantides vast kõige enam pingeid. Johann Helmich Romani rahumeelselt heljuv Sinfonia laadis aga pärast Bachi topeltkontserti pinged taas maha.

IA REMMEL

Virgilijus Noreika heategevuskontserdil

"Raadio 4" korraldatud "Õnnevaka" kauniks lõppakordiks kujunes 5. I Estonia talveaias lindistatud (eetris 7. I) heategevuskontsert, kus esinesid õpetaja ja õpilane – EMA laulukateedri juhataja professor Virgilijus Noreika ja detsembris Moskvas toimunud mainekal rahvusvahelisel konkursil "Romansiada 2002" III preemia pälvinud nooruke Vjatšeslav Reznitšenko, kellest praeguseks on saanud professor Noreika õpilane. Soliste saatsid klaveril Piia Paemurru ja Jelena Anstal, heategevuskontserti juhtis "Raadio 4" vastutav toimetaja Irina Svensson.

Erilises atmosfääris toimunud erilise kontserdi tegi ainulaadseks fakt, et senise tegevuse jooksul EMA laulukateedris polnud Virgilijus Noreika andnud Eestis ühtegi soolokontserti. Suurepärases vormis maailmatasemele tenor on oma laulmismaneeri, häälkooli ja interpretatsiooni poolest siiani eeskujuks. Talveaia kontserdil esitas Noreika mitmekülgset repertuaari Othello surmastseenist Verdi "Othellost" Listovi romansini "Vana valss", mis tõi tema vokaaltehnoloogilise, eelkõige aga interpretatsioonilise täiuslikkuse eriti esile.

Kava algas Caccini "Ave Maria"ga, mida Noreika interpreteeris tavapäratult, mängides tempoga, tehes fermaate ja aeglustusi, mis andsid esitatavale uue, huvitava nüansi. Järgnesid vanad vene linnaromansid ja romantikute looming, kava teises pooles

ooperiaariad ja Naapoli laulud. Imetlusväärse ooperliku paatose ja sügava sisseelamisega esitas ta selles kammersaalis Othello surmastseeni, millele järgnes Chremier' ülimalt romantiline ja sootuks teist lähenemist nõudev romanss "Loursque tout est fini..."

Professor Noreika on mitmekülgne vokalist, kellele ei valmista raskust mängleva kergusega ühelt žanrilt teisele minna ja sealjuures iga erinevat muusikapala võrdse meisterlikkusega esitada. Niisuguseid tipp-lauljaid ei kohta Eestis paraku sageli. Filigraansuseni viimistletud ja läbitöötatud fraasid, mõtestatud pausid, fermaadid ja isegi hingamine, varieeruvad värvid tämbri, dünaamika, mis piano pianissimost on hetke jooksul võimeline tõusma fortenti, hääle ühtluse kõikides registrites ja eht tenorilike kõrgused – kõik see toimis ega jätnud kedagi saalis külmaks, kuigi muusikuid oli sellel kontserdil paraku häbematu vähe.

Oma laulukunsti saladusi annab Noreika edukalt edasi ka õpilastele, mida tõestas teine kontserdil esinenud tenor, praegu EMA laulu ettevalmistusosakonnas õppiv Vjatšeslav Reznitšenko, kes on juba Eestis ja Venemaal tunnustust kogunud romansilauljana. "Romansiada 2002" laureaadi tiitel on saavutus, seda enam, et esimeses voorus võistles sadakond interpreeti, kelle hindajate hulka kuulusid sellised oma ala tipud nagu Alla Bajanova, Nani Bregvadze, Karina Lissitsian, Boriss Štokolov jt. Kui ooperižanris on Reznitšenkol oma pedagoogilt veel palju õppida, siis romansižanris on tegu küpse, hingemineva ja žanrit valdava interpreediga, kellel on ilusa tämbri (mikrofonihääli) ja romansi laulmiseks nii vajalik sisemine intelligents, tundlikkus ja väarikus. Vana vene linnaromansi üheks olulisemaks tunnuseks on aristokraatlikkus laulmismaneeris ja see on Reznitšenkol olemas. "Õnnevaka" kontserdil tema esituses kõlanud lauludest ja ooperiaariatest kujunes parimaks saavutuseks Fomini kuuluse romanss "Kaks roosi", milles noore tenori isikupärasele esituslaadile lisandusid linnaromansi parimad traditsioonid.

Kontserdi lõpetas duett Virgilijus Noreika ja Vjatšeslav Reznitšenko. Kõlasid Denza efektne "Funiculi, funicula" ning eesti, leedu, vene ja saksa keeles esitatud Gruberi "Püha öö".

TOOMAS KUTER

PEALELEND

Täna austatakse Estonia talveaias Eesti Raadio aasta muusiku tiitli pälvinud Rein Rannapit. Kuidas esiletõstatav valitakse, kas silmas pidades tema koostööd ringhäälinguga? 1980. aastatel oli 1. jaanuar tähtis päev, mil muidu suletud Raadiomaja avas ukseid külalistele "Näärimuusika" kontsertide kuulamiseks. Minu esimestel tööaastatel raadios, kaheksakümne date keskpaiku, oli "Näärimuusika" väga kuum üritus. Päev läbi kõlas muusika nii I studios kui Valges saalis, vaheajadel oli elevust baaris ja tähtsad külalised said direktori kabinetis šampust. "Näärimuusika" kulmineerus aasta muusiku väljakuulutamisega.

Ajad on muutunud, näärid ununud ja Raadiomajagi pole enam vaatamisväärsus. Suur stuudio ja Valge saal ootavad lootusetult remonti. Traditsioonist on säilinud vaid aasta muusiku kontsert. Kuna Eesti Kontsert korraldab nüüd 1. jaanuaril uhket uusaastakontserti, lükkasime raadio piduliku ürituse hilisemale kuupäevale. Aasta muusiku tiitli saab muusik, kellel on aasta jooksul olulisi loomingulisi saavutusi ning kes on teinud koostööd Eesti Raadioga. Valiku teevad raadio muusikatoimetajad. 21 aasta jooksul on tiitli saanud erinevad muusikud, nende hulgas näiteks Bruno Lukk, Valter Ojakäär, Alo Mattiisen, Tõnu Kaljuste jt. Mullu kuulutati aasta muusikuks Silvi Vrait.

Rein Rannap on publikuga tihedalt suhtlev muusik, kes piltlikult öeldes on võtnud klaveri turjale ja viinud muusikat Eestimaa väikestesse kohtadesse, kuhu kontserdireisid

TIIA TEDER

"Klassikaraadio" peatoimetaja

tavaliselt ei ulatu. Ta on sõna otseses mõttes väljapaistvamaid eesti artiste ja muusikapropagandiste. Tegemist on andeka pianisti, esineja ja dramaturgiga ning heliloojaga, kes on loonud vaimukaid klassikaoopuseid ja teinud kõige kaunimate meloodiatega laule eesti muusikas. Küllap on igal eesti muusikakuulajal oma Rannap, omad elamused temast.

Aasta 2002 oli Rein Rannapile loominguiliselt väga tihe. Ta andis üle seitsmekümne kontserdi ja rändas mööda Eestit mitme kontserdikavaga. Tõenäoliselt kogus Rannap eesti muusikuist möödunud aastal kõige suurema publiku. Raadio jaoks on muidugi kõige tähtsam, et Eesti Raadio Laste Laulustuudio salvestas koostöös heliloojaga Rannapi lastelaulude albumi, mis ilmub veebruaris.

Elleri muusikapreemiast

Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumil on traditsioon anda 7. märtsiks välja Heino Elleri nimeline muusikapreemia. Statuudi järgi antakse preemia noorele heliloojale või/ja isikule, kes on andnud olulise panuse Elleri loomingutuustamisse. Preemiast suurusega 10 000 krooni on 1998. aastast antud viiel korral.

Kuna TMM on testamendi alusel H. Elleri autoriõiguste kandja, siis koguneb preemiaraaha Eesti Autorite Ühingu kaudu Elleri teoste ettekandmistest üle terve maailma. Esimesena pälvis preemia teenekas Elleri pärandi propageerija, pianist ja muusikateadlane Heljo Sepp. Noortest heliloojatest on preemia saanud Toomas Trass, Helena Tulve, Tõnu Kõrvits ja Timo Steiner, interpreetidest pianist Aleksandra Juozapenaite-Eesmaa ning dirigendid Juha Kangas (Soome) ja Tõnu Kaljuste, muusikateadlastest Mart Humal.

Preemiakomisjon, kuhu kuuluvad Eesti Heliloojate Liidu, Eesti Muusikaakadeemia, Eesti Muusikateaduse Seltsi ja TMM-i esindajad, andis 2001. aastal välja ka eripreemia Elleri teose parimale esitajale rahvusvahelisel Elleri-nim. viiuldajate konkursil. Toetatud on ka Elleri õpilase Lepo Sumera nimelise ühingu asutamist. Uuem traditsioon on kammerteose tellimus Elleri noore helilooja preemia laureaadi; Helena Tulve on esimene seesuguse tellimuse-na sündinud helitöö autor.

Ettepanekuid järjekordse Elleri muusikapreemia väljaandmiseks ootame muusikaga seotud institutsioonidelt ja eraisikutelt 15. veebruariks 2003 aadressil 10146 Tallinn, Müürivahe 12, Teatri- ja Muusikamuuseum või internetiaadressil tmm@eol.ee.

ALO PÕLDMÄE

Teatrifestival

Festivali "Talveöö unenägu" eelarve oli 1,6 miljonit krooni. Tallinna linn andis 600 000, Eesti Kultuurkapital 350 000 krooni, ülejäänud tuli kultuuriministeriumist, Goethe Instituudist, Saksa Suursaatkonnalt, Rootsi Instituudilt, Tallinna Linnateatrilt ja erafirmadelt. Lisaks piletimüügitulud – 228 540 krooni.

Mitterahalisi toetusi, mis ei kajastu eelarves, oli umbes 350 000 krooni ulatuses.

Suurimad eratoetajad (rahaliselt või siis teenustega) olid Finnair, Reval Hotel Group, Siemens, Addinol, Eesti Päevaleht.

Kokku oli festivali etendustel ja üritustel 2409 külastajat. Saalide keskmine täituvus oli 108%.

Festivali korraldas kogu Tallinna Linnateatri kollektiiv. Lisaks Linnateatri inimestele olid tegevad väljastpoolt festivali direktor Andres Laasik ja Humanitaarinstituudi teatriala üliõpilased, kes töötasid korraldusmeeskonnas vabatahtlikena.

Lars Norén, "Vaikne muusika" (lav. Lennart Hjulström), Riksteatern. Olof – Johan H. Kjellgren, Johanna – Stina Rautelin.

PRIIT GREPP

Milline peaks olema festivali nägu?

"Talveöö unenägu" teistkordne läbiviimine annab põhjust arutleda selle festivali näo ja arenguteede üle, sest laps on ilmselt elule määratud. Topeltpõhjuse selleks annab ka festivali seekordse kunstilise kuraatori Andres Laasiku kahe aasta tagune lootus: "Esimest korda kokku pandud festivali kava tuli laadide poolest nii erinev, et vägisi tekkis mulje juhuslikkusest. Küllap koorub järgmisel korral selgemalt välja festivali identiteet ja vastus küsimusele, mida sellega öelda tahetakse." Ettekuulutus paraku ei täitunud, sest seekordne repertuaarivalik tundus eelmise korraga võrreldes olevat veelgi programmitum.

Maailmas on palju erinevaid teatrisuundi ja sadu huvitavaid lavastusi. Maailmas on ka kümneid teatrifestivale, kes püüavad üksteisest eristuda mitte ainult aja ja koha poolest, vaid otsides üldise kirevuse taustal siiski oma silmatorkavat nišši. Mõeldes festivalist "Talveöö unenägu", peame ta ilmselt suhestama kahe meil juba traditsioonilise teatrifestivaliga ("Baltoscandal" Rakveres ja "Draama" Tartus) ning mitte unustama, et sellel festivalil on kindel "autor" ja "omanik". Selleks omanikuks on Tallinna Linnateater, kellela "Talveöö" poleks sündinud, ei toimuks ega püsiks.

Ja kuigi festivali toetavad ka Kultuuriministerium, Kultuurkapital ja Tallinna linn, tuleb suur osa eelarvest sponsoritelt (ka välisesindustelt), kes ei toeta mitte abstraktselt tallinlase teatriskäimist, vaid konkreetselt nendele sümpaatse Linnateatri sümpaatse juhtkonna sümpaatset ideed. Sellega tahan öelda, et otsustajateks selle festivali õnnestumise määra üle on minu silmis eelkõige Elmo Nüganen ja Raivo Põldmaa, mitte lihtsalt mõni teatrihuviline maksumaksja või suvaline teatrikriitik.

Kolm aastat tagasi kuulusin ajutrusti, kes "Talveöö unenägu" käivitas. Arutlesime kaua külaliste kutsumise printsiipide üle. Jutt käis algul Tallinna partnerlinnadest, siis mõeldi, et tegemist võiks olla just linnateatrite (mitte riigi- ega erateatrite) festivaliga. Kiiresti aga

loobusime kõigist kunstivälisest kriteeriumidest ning jäime pidama ühel printsiibil. Selleks sai festivali seotus Tallinna Linnateatriga nii ruumiliselt kui ka sisuliselt. Omavahel sõnastasime valiku aluseks aga põhimõtte, et ükski festivalile kutsutavaist lavastustest ei tohi jääda oluliselt alla Tallinna Linnateatri kunstilisele tasemele.

Loomulikult sai sellega lattu seatud väga kõrgele ning esimesel korral vastas sellele kriteeriumile täiel määral ainult Moskva Noorsooteatri näidatud Gama Kinkase lavastus "K. I.". Küll aga läks korda luua ühes majas viie päeva jooksul toimuva katkematu teatripeo atmosfäär, mis vahest ehk kõige enam jäigi festivalist meelde ning võlus osalejaid nii lähedalt kui kaugelt. Ajakirjanduses kostus etteheiteid, et väikeste saalide tõttu on tegemist vaid eliidile mõeldud üritusega, samas polnud aga saalid mitmetel lavastustel kaugeltki täis ja kes ikka tahtis, see sai teatripeost osa.

Seekord oli paljugi teisti. Festival kandus laialt tänavalt Tallinna suurtesse teatrisaalidesse, publikut jätkus kõigile etendustele. Paraku hajutas see atmosfääri ja tegi õhtused arutelud formaalseks ning hõredaks. Loomulikult ei saa kõike head korraga. Suurepäraseks täienduseks etendusprogrammile oli Jaan Tätte dramaturgiat käsitlev sümposium, kus Henning Bock tutvustas videonäidete abil

oma "Silla" lavastust Stuttgardis, ja kohtumine Anatoli Vassiljeviga, kes tõi filmilindil kaasa oma "Medea" lavastuse. Just viimasest kujuneski vähemalt minu jaoks festivali kunstiline kõrgpunkt ning võib vaid kahetseda, et oma laiskuse tõttu said sest osa vaid vähesed Eestimaa teatriinimesed.

Mis aga puutub festivalile valitud lavastustesse, siis nende (ja edaspidise valiku) hindamiseks tuleks ilmselt otsustada kas üritus korraldatakse selleks, et tutvustada eestimaalastele maailma teatri võimalikult erinevaid suundi (aga mille poolest erineks siis "Talveöö" "Baltoscandalist"), või selleks, et tuua vaataja mõõtu võtma just sellele teele, mida mööda käib Tallinna Linnateater. Kui lähtuda esimesest printsiibist, siis poleks valikule ju muud ette heita kui seda, et festivalietendust poleks küll mõtet samastada meie Vene Draamateatri vahetusgastrollidega. Žoldaki "Kajakat" oleks Tallinnas mängitud 29. detsembril ka ilma "Talveööta", sest esines ju meie Vene teater samal ajal Moskvas Rahvuste Teatri majas. Või ka seda, et kindlasti leiaks laiad maailmast huvitavaid etendusi, mida saaks näidata veelgi rohkearvulisemale publikule, olgu või Linnahallis.

Kui lähtuda aga soovist näha "Talveööl" just Nüganeni-teatri "sugulashingi", siis tundus seekordne programm üsna juhuslik olevat. Mõistagi ei saa ühtegi kriteeriumi absolutiseerida ning Tai tantsuteater ilustanuks oma eripäraga mis tahes sisulist festivali. Sama võiks öelda ka kreeklaste pisut igava, kuid kõrgetasemelise melodeklamatsiooni kohta. Kuid nähes neid korraga samal festivalil, kus kokku on vaid viis välisteatrit, kerkis paratamatu küsimus: oleme me ikka draamafestivalil? Midagi poleks ju vastu tutv-

misele ühe tänase Euroopa teatri suurmee Frank Castorfi Williamsi moonutusega ("Lõppeatus Ameerika"), kuid sinna kõrvale ei mahuks sel juhul kuidagi Žoldaki oluliselt andetum ja tüütavam Tšehhovi-moonutus. (Näinud ka Žoldaki "Othello" ja "Tarass Bulbat", imestan tema esmapilgul epateeriva võttestiku piiratuse üle ja leian koos absoluutse enamikuga vene teatrikriitikast, et sel mehel ei peaks kohta olema endast lugupidavate teatrifestivalide programmis).

Ja nii jääb puhtalt sõelale vaid rootslaste "Vaikne muusika", mille kolm absoluutse vaikuse minutit, kui lapse kaotanud abielupaar lavale üksi jäeti, olid festivali ainsad Nüganeni-teatrit meenutavad kunstihetked. (Küllap oli väliskülaliste jaoks seda ka Linnateatri "Palju õnne argipäevaks!" lavastus.)

Nii et soovitaksin Andres Laasiku kunstilisele järglasele võtta festivali lähtekohaks siiski tema "omanik". Jääda võiks kammerlavastuste juurde, mida maailmas ju palju vägagi kõrgetasemelisi leidub. Mis tähendaks, et kui omaniku majast väljutakse, peaks see siiski geneetiliselt põhjust omama (olgu siis Noorsooteatri kunagisse Salme-kodusse või kui just mujale, siis näiteks mõnda Tätte näidendit või Nüganeni lavastust jälgima). Ja olgu kutsutud teatrid ikkagi sellised, kellega Nüganen ja tema näitlejad samas teatrikeeles suhelda saaksid. See "keeleruum" pole aga sugugi kitsas. Oma sõnade kohaselt "teatriterritooriumilt" juba lahkunud Vassiljev ja isegi Tai tantsuteater mahuvad sinna kindlasti. Sel juhul saaksid festivalile kutsutud trupidki paremini aru, kuhu ja miks neid valitud on, ning teatrisõbergi oleks kindel, millele oma aastalõpu kiiret aega kulutada.

JAAK ALLIK

Andres Laasik:

Kava koostades kartsin kõige rohkem keskpärasust

Kuidas festivaliga kokkuvõttes rahule jäid?

Tehtule hinnangu andmiseks oleks vaja suuremat distantsti. Ja on parem, kui seda teevad teised.

Mis jäi teostamata või millega ise rahul ei olnud?

Kahju on sellest, et ei õnnestunud siia tuua väljavalitud Soome lavastust, mis oleks kavale oma lisaväärtuse andnud. Jaak Allik kritiseerib tänases lehes festivali mitme kandi pealt. Üks etteheide: "...venelaste "Kajakat", mis tegelikult oli nn. vahetuslavastus (Žoldaki "Kajakat" oleks Tallinnas mängitud 29. detsembril ka ilma "Talveöta", sest esines ju meie Vene teater sama ajal Moskvas Rahvuste Teatri majas), ei maksaks samastada festivalilavastusega". Kuidas see lavastus siis Eestisse jõudis? Ja kuidas kommenteerid etteheidet?

Küsimus, kas Vene Draamateater oleks "Kajaka" Moskvast siia toonud ka ilma "Talveöö unenäo" festivalita, tuleb adresseerida Marek Demjanovile. Tema on pädev sellele vastama. Kindel on see, et festival ei oleks seda suurt lavastust Tallinnasse jaksanud tuua ilma Vene Draamateatrit, kes kandis selle toomise põhirkuse: majandusliku ja organisatoorse. Nagu poleks jaksanud ka tuua Volksbühnet ilma Goethe Instituudi toeta.

Oktoobris selgus, et Venemaalt varem välja otsitud lavastus ei saa siia tulla, ja siis kerkiski Vene teatri kaudu "Kajaka" mõte. Millel oli juba tollal rohkesti poolehoidjaid nagu ka vastaseid – mis on juba põhjus "Kajakas" siia tuua.

Kava koostades kartsin kõige rohkem tuua keskpärasust. Isegi rohkem kui kellegi sõimu. Usun, et tegin õigesti, jättes Venemaalt kutsumata Jaak Alliku pakutud Gvozdkovi lavastuse Samaarast, kuigi tegemist oli väga tubli tööga. Seal puudus täielikult diskussioonilisus, mida "Kajakas" oli ülearugi.

Teine festivali kohta kõlanud pretensioon on, et ei peetud kinni kahe aasta tagusest põhimõttest – ükski festivalile kutsutavaist lavastustest ei tohi jääda oluliselt alla Tallinna Linnateatri kunstilisele tasemele. Kas näed selles tänavuse festivali kontekstis probleemi?

Kunstilise taseme küsimus on alati subjektiivne. See on vaataja silmades. Kui just midagi karjakaupa koos ei arvata, mida ka juhtub. Festivali ajal lavale läinud näitlejad ei ole üldjuhul omal maal vähem armastatud kui Tallinna Linnateatri omad.

Linnateatrit sai aga festivali kava koostamisel arvestatud küll, kui Tai eksotilise võrtsina mõjuv lavastus välja arvata. Oli selline soov, et iga kutsutud lavastus asuks oma taotluste poolest sammuke või kaks eemal Linnateatrist kui kunstilisest tervikust ja et igal külalislavastusel oleks ikkagi oma kindel kokkupuutepunkt sinise teatritegemisega. Kujutasin ette, et selline koostus mõjub kõige toniseerivamalt sinsetele teatriinimestele ja publikule. Kas see õnnestus, see on iseasi.

Endale kujunes üllatuseks, et nii kutsutud lavastused said nõnda erinevad. Aga seda ei oska endale süüks panna.

Minu jaoks vahest kõige küsitavama väärtusega oli kreeklaste lavastus, kuigi paljudele see ka meeldis. Kes soovitas seda lavastust? Olid sa ise enne seda näinud?

Kreeka lavastust pakkus Adolf Šapiro. Mul ei ole põhjust tema soovitusel kahelda.

On teada, et Tai teatri kutsumise idee tuli Jaanus Rohumaalt, rootslaste lavastuse taga on tõenäoliselt Ülev Aaloe. Kuidas tekkis sakslaste kutsumise idee?

Saksa lavastuse leidmiseks sai koos Goethe Instituudi direktori Mikko Fritzega läbi vaagitud suur hulk lavastusi, mis Saksamaal ühel või teisel moel esil. Volksbühne puhul oli juttu mitmest asjast, "Endstation Amerika" tundus kõige põnevam.

Kas mõni lavastus, mida olid enne videovariandis näinud, üllatas eriti, kui nägid nüüd ise ka originaalis?

Iga kutsutud lavastuse kohta sai kogutud põhjalik informatsioon. Räägitud paljude inimestega. Ma ei saa kuidagi öelda, et ei teadnud, mida ja keda festival siia kutsus.

Minu meelest võinuks festivalil töötada ka festivaliklubi, kus kõik teatralid oleksid võinud omavahel kokku saada, suhelda. See andnuks üldisele atmosfäärile miskit juurde. Kuidas kommenteerid?

Algusega kell 11 õhtul toimus Linnateatri kaminasaalis kiire arutelu koos järgneva mitteformaalse koosviibimisega. See oli ka festivali kavas kirjas. Mul on kahju, et sellel üritusel oli vähe osavõtjaid. Minu meelest tegi selle hilisõhtuse maratoni läbi vaid väsimatu Pille-Riin Purje.

Küsis
MARGOT VISNAP

Talveöö festivalinägu

Olin pärast viimast korda, oma mõttes, selle festivali suhtes üpris kriitiline. Isegi sedavõrd, et karmimas meeleolus pidasin ettevõtmist puht mõttetuks. Aga eelmine kompott oli ka ikka vägevalt välja tulnud – sattudes Kinkase lavastuse suurepäraselt esituselt leedukate peediveini sisse, pidin peaaegu otsad andma ja ei saanud enam aru, mida need väikelavad siia puutuvad, mida festivali siin aetakse, ega olemise mõttest hoopiski. Võib-olla olin liiga kaine. Eks vabandust siis.

Seekord oli kompotikööki peakokk võetud ja asja sai. Kui võrd olin eelmises pettunud, olen praegusest sisse võetud. Tõusvas joones.

Kukele need väikelavad. Pole värk ju veel sellepärast hea, et ta on väike. Miski muu vunks peab ligi olema. Minule toodi koju mitu portsu sellist teatrit, mida mööda ilma konnates olen taga otsinud ja mida meil päris veenvalt ei tehta.

Rootslaste etendus meeldis väga. Kui mitu mõjukat asjameest takkakiitjate saatel pärastpoole mööda maja ninu vingutasid ja tegijate aadressil sarkasmi väljendasid, olin kihi tumm. Kas me nägime erinevaid asju? Kas me saame keeltest erinevalt aru? Või olid tekstid, kontekstid erinevad? Igatahes nägin mina ausat valusat sissevaadet rootslasesse, kes on armetult omaenda üles ehitatud steriilse ühiskonna ohver. Oldi minimalistlikult halastamatud, lõigati skalpelliga külmas operatsioonivalguses lahti seda, milles on kustinud muusika. Väga täpsed näitlejatööd, sihilik fokuseering ainult keskplaani – keskklassi abitu heaolu ruutu. Üks lage vaikus pärast keelpililikvarteti suhtlemissoojust, mida pikalt jäi kuulatama külmade formaalsuhete maalt ära ihanud laps. Ärge tulge siin riputama küsimärke tegijate suutlikkusele – me nägime täpselt seda, mida nad tahtsid meile näidata. Edasi on küsimus meie oma aparateid häälestuses.

Volksbühne on üks minu lemmikteatreid sellest ajast, kui neid esimest korda Toruni festivalil nägin. 1996ndal. See on kahe maailma piiril asuv teater, väga Berliin. Sinna ei käi mitte

ainult noored, aga ka näiteks parimas tegutsemiseas mehed, need, kes meie maal oma prouade lõa otsas taskukoortena iiri steppi vaatavad, sest parteikaaslastega on täpselt samuti. Ja iga kord mõtled, et mis on meie teomeeste perfektsetel valimisplakatil puudu – silmasüdamiku vaimne sära. Sakslaste rahvalaval helgib minu jaoks provokatsiooni vaimset sära, mis loobib ebamugavuskilde mugavusmaastikele ega lase uinuda. Nad on miks-küsimuste tekitajad, nende vastuste otsijad viivad ilma edasi. Ka siis kui küsimuste vorm on ebaseadlik ja küsimused ise ebakorrektsed. Nende puudutused vastu üldtunnustatud tekste pole hardad ja aupaklikud, vaid dekonstrueerivad, rebivad aja südamikult teki pealt, on häälekad, arusaadavad. Tasub kuulata.

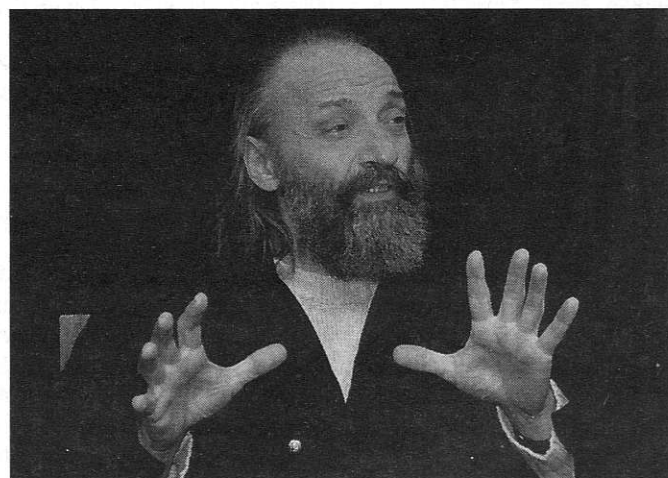
Anatoli Vassiljevi etendus oli festivali tipp. Vaatesaal kohtus vaatamisväärsusega näost näkku ligi neli ja pool tundi, vahepeal oli video abiks. Eks ikka igaüks tahaks aeg-ajalt erialaliselt mõtestatud teksti kuulata, mis poleks mälestus või mälestuste mälestus, vaid teadmised antud valdkonna edasiarendustest, tulevikust, otsingutest, uuringutest, laboratoorsete tööde tulemustest. Vassiljev on olnud aastaid oma uurimisruumides peidus ning pole eesriideid liigselt lehvitunud. Tõredamad kommentaarid on teda täielikes ärapööranguis kahtlustanud ning nüüd saan aru, et siit tõeterakegi ei puudu. Sest sattunud ettevalmistamatult sellisele etendusele nagu Vassiljevi loodud Heiner Mülleri "Medea", võib tavamõistus üles öelda küll ja tegijaid hulluses süüdistada. Koostöös prantsuse näitlejanna Valerie Treville'iga on liigutud Stanislavski aabitsatest kaugele edasi. Võtan hunti tema oma nimega nimetada siin ilma irooniata; vaid sellepärast, et just suure Konstantini ideede tulevikuperspektiiv on Vassiljevi töö taust. Tekstirežiini on liigutud lauserežiinisse, lauserežiini aga, lausa uskumatult, veelgi edasi – sõnarežiinisse. Tulemus on hämmastav, see löikus sügavaimasse mällu, mis asub kusagil seljaajus ning mida kasutada saab ainult väärtusliku teoga. *Viva, maitre.*

ANDRES NOORMETS

Frank Castorfi mugandus Tennessee Williamsi näidendist "Tramm nimega Iha": "Lõpp-peatus Ameerika", Volksbühne am Rosa-Luxemburg Platz. Stseen lavastusest.

HENRI LAUPMAA

Anatoli Vassiljev näitas kohtumisel eesti teatralidega videovariandis oma lavastust, Heiner Mülleri "Medea", mille peaosaline, prantsuse näitlejanna oli lavastuses igas mõttes alasti. Eestis lavastati viimati "Medead" 1990. aastal Noorsooteatris, tookord mängiti Ludmilla Razumovskaja näidendist ja Medead kehastas Anu Lamp.

KALJU ORRO

"Medea" oli painajalik ja räige. Nii näitlejanna hingelises kui otseses alastuses ühtpidi väga mõjuv. Afektiseisundis inimese meele ja ohtlik jõud. Mitte lihtsalt meeleheide, ettearvatult käituv inimene, vaid äraheidetud meele inimese meele jõuga kainelt kättemaksu kaalutlemas.

Õudu tekitas kalkuleeritus. Vähemalt nii lugesin mina sellest ühe seisundi peal mängimisest välja. Aga mida etenduse lõpupoole, seda enam hakkasin mõtlema justkui kunstivälisele asjadele. Ja mõtlesin pärast etendust ja järgmistel päevadel. Mõtlesin, et mida see näitlejanna pärast etendust tegi ja kuidas ta oma järgmise päeva üle elas ja mis tast üldse on saanud. Tema, kes ta tuli Pariisist Venemaale mõneks ajaks elama, et Vassiljevi juures töötada, ja laskis enda ja oma lapse vene õigeusku ristida. Kogu see etendus oli selline noatera peal mäng. Mäng näitlejaga. Kogu selles füüsilises ja hingelises alastuses jäi inimesekene kaitsetuks. Näitleja ongi iseenda jaoks see pill, mille... ainult et kas "mängib" või "mängitakse" tiriilil? Selles etenduses jäi mingi filter vahelt ära, mis kaitseks näitlejat kui inimest. Puhastav karguse filter.

ANU LAMP

Jaan Tätte imesid ja sekeldusi täis lavamaailm

Jaan Tätte sümposion 29. XII 2002
Tallinna Linnateatri kammersaalis

Aasta viimasel pühapäeval kõnelesid Jaan Tätte näitemängudest teatripraktikud. Kas polnud "sümposion" eelhääluseks kõrgeleheluline sõna? Eeldasin, et kuulen ka teoreetikute ettekandeid. Ootasin vestlusringi, seda enam, et festivali kavas olnud "Palju õnne argipäevaks!" ainsana arutelu ei pälvitud. Ent huvitav oli hommikupoolik Linnateatri kammersaalis igal juhul, küllap võimalusi Jaan Tätte näidendi-ilma sukelduda tuleb edaspidigi.

Lavastaja **Jaanus Rohumaa** ("Sild" Linnateatris) luuleline esse Jaan Tätte olemusest kaasas mõttemängu nii Konfutsiuse kui Moosese, jõudes "Tätte kümne käsuni". Sõna oleksid võinud saada/võtta teiseldki Tätte lavastajad, meil neid ju veel vähe: Andres Noormets ("Ristumine peateega" Endlas ja Valmiera teatris), Andrus Vaarik ("Palju õnne argipäevaks!" Linnateatris) ning tagareas tasakesi kuulunud Jaan Tätte ise ("Ristumine peateega" Linnateatris).

Oma kohtumistest Jaan Tätte loominguga pajatas meie mees Lätis, Valmiera teatri näitleja ning tõlkija **Jaanus Johanson(s)**, Osvald lavastuses "Ristumine peateega". Tema määrates Tätte näidendid kui "reaalpsühholoogilised paradoksid" ja soovitas läti draamakirjanikel Tättelt kirjutamist õppida. Soome lavastaja **Terttu Savola** mõtiskles, miks Tättet pole seni veel lavastatud Soome teatrites: ta näidendid ongi mõistetavamad Kesk-Euroopa kultuuriruumis (menu Saksaamaal kinnitagu seda väidet) kui Soomes ja Põhjamaades, eelkõige uuendusliku stiili ja laadi tõttu. Samas kirjeldavad Tätte näidendid Eesti ühiskonnas ja seeläbi inimestes toimunud muutusi. Sügisel 2003 lavastab "Ristumise peateega" Tampere Ain Mäeots.

"Silla" tegijad Stuttgardis, saksa teatrimed **Henning Bock** ja **Florian Vogel**, tutvustasid lavastust, mida mängitakse 851-kohalises saalis. Videokatkendites tundus "Sild" visuaalselt kõitev (mäng kahel maailmakorral, sillal ja ooteruumis) – kuni hetkeni, mil ülakorruse meestegelane Sten end Leele ees alasti kooris. Kui tegijad vähimagi (enese)irooniata kommenteerisid, et paljastamine on ses stseenis nõnda oluline, näitleja jaoks tõsine akt... siis jäi vaid endamisi edasi mõelda, kui lihtsad või keerukad Tätte lavailmad kellegi jaoks on, kui erinevalt annab neid mõista ja tõlgendada. Võimaluste paljus, salakihtide rohkus on tunnuslik kõigile Jaan Tätte näidenditele. See peaks looma ahvatlusi neid aina (l)avastada.

PILLE-RIIN PURJE

Jaan Tätte (vasakul nurgas) ja tema sümposion.
KALJU ORRO

Kogemus ja vormimängud

Margot Visnap: Festivaliga "Talveöö unenägu" on üldiselt, pidades silmas vähemalt vastuka- ja ajakirjanduses, rahule jäädud. Kuigi etendustejärgses melus oli kuulda ka nurinat ja tänases lehes võtab esimese, 2000. aastal toimunud festivali kunstiline juht Jaak Allik tolerantselt kriitiline olla. Allik viitab festivali algsele printsibile: kõik lavastused peaksid ära mahtuma Linnateatri ruumidesse ning võiksid olla võrreldavad Laial tänaval asuva teatri loomingulise tasemega ehk siis peaksid mõneti esindama Linnateatri kunstilist kvaliteeti.

Teie mõlemad eelmist festivali ei näinud. Ongi hea, saate puhta lehena festivali kommenteerida. Festival kui tervik – mis pildi see pakkus?

Rait Avestik: Alati on välisteatri nägemine igal juhul hea. On see siis kvaliteetne või kehv teater, harivas ja kogemuslikus mõttes on see igati kasulik. Seda enam, kui sellised teatrid, mida muidu vast kunagi ei näeks, tuuakse koju kätte.

M. V.: Alahindamata nõudmisi ühe Eestis toimuva rahvusvahelise teatrfestivali osas, on tõepoolest nii, et iga niisuguse festivali üle saab vaid rõõmu tunda. Mõeldes sellele, kui vähe me kodus välismaist teatrit näha saame. See on muuseas omaette probleem, et Eestisse jaguks välisteatrit ka rahvusvaheliste festivalide vahelisel ajal. Olen kultuurikulaarides kuulnud, et kuna PÕFinis üks teatrfestivali nagunii ei küüni, mis seda ikka väisata. Arvajad unustavad pisut kergetäieliselt asjaolu: lisaks sellele, et filme on ühe festivali tarbeks lihtsam "maale tuua", on siin-ja-praegu sündival teatril nn. spetsiifilised lisaväärtused, teatriõhtu on raske filmikoopiaga võrrelda. Seega on teatrfestivalil osasaamise ehk siis kunstikogemuse efekt teistsuguse kaaluga.

R. A.: Vaatamata siin-ja-praegu kunsti transportimise raskustele, ei olnud festivalil ühtki nõrdimapanevat teatrinähtust, aga samas ei kogunud ka midagi sellist, mis heas mõttes higistama ajaks. On see nüüd hea või halb, aga oli üsna keskmine festival, kus puudusid tipud.

M. V.: Oma festivalikogemuste (eelkõige välismaiste) põhjal on tekkinud üks festivalimoot: kui näed festivalil kasvõi ühte (parimal juhul mitut) väga head või lausa tipplavastust, siis on see festival õnnestunud. "Talveöö" hinnates istun justkui kahe tooli vahel: tipplavastust minu jaoks sel festivalil ei olnud. Samas kui mõelda sellele, kui vähe üldse Eestisse välisteatrit satub, siis selles kontekstis tuleb mõnda: igal juhul oli festivalietendusi põnev ja kasulik vaadata. Aga jah, kaks aastat tagasi toimunud "Talveöö" lisandus ka tipplavastus, Gama Kinkase Dostojevski "K. I."

R. A.: "Talveöö" rõõmustav märk oli see, et kui meenutada suvist "Baltoscandalit", siis eriti palju seal eesti lavastajaid ja näitlejaid publiku hulgas ei kohanud, "Talveöö" aga õnneks küll.

M. V.: Võrreldes eelmise festivaliga kaks aastat tagasi, kui Linnateatri niigi suhteliselt väikesed saalid olid mitmetelgi etendustel pooltühjad, oli seekord tõesti publikuhuvi suur. Tänavune festival mõjus hoopis avatumana. Eks see näita ka korralikku reklaamikampaaniat.

Ott Karulin: Aga mingit festivalitunnet küll ei tekkinud ja paraku on raske rääkida ka festivalist kui tervikust. Kaks aastat tagasi võis festivali toetada ka ühe maja fenomen: kõik etendused toimusid Linnateatri majas, tekkis festivali staap ja kese. Seekord olid lavastused linna peal laiali ja tegelikult oli neid ka nii vähe, et need kolm päeva ei kandnud festivali mõõtu välja.

R. A.: Festivali atmosfääri loob tegelikult ka seltsielu, kahjuks niisugust aktiivselt välja pakutud festivaliklubi nagu ei märganud või see ei toiminud. Paljud asjad ja suhted-tutvused aetakse korda ikkagi hämaramas ja vabamas keskkonnas.

O. K.: Kui mõelda teatrite geograafilisele valikule, siis see oli piisavalt esinduslik: skan-

"Kogemus: Kajakas", Anton Tšehhovi ainetel (lav. Andrii Žoldak), Rahvuste teater, Venemaa. Stseen lavastusest.

PRIIT GREPP

dinaavia, saksa, vene teater, lisaks ka midagi eksootilist – tai ja kreeka teater. Mingi ülevaate see valik ju andis.

R. A.: Lisaks ka eesti teater, J. Tätte "Palju õnne argipäevaks!", mis üldist komplekti kindlasti mitmekesisust, pakkudes sõna otseses mõttes argipäevast teatrit. Selle festivali kajastustes on juba vilksatanud märksõna "kogemus", nii et küllap pakkus eesti lavastus ka väliskülalisele teatud kogemuse. Oma laadilt pole ju "Palju õnne argipäevaks!" eriti põnev, niisugune tüüpiline realistlik argiteater. Vast võis väliskülalise jaoks seetõttu esile tõusta just näidendi tekst. Paraku ei ole mul aga teada, kui hästi see hea näidend klappidest kõlas.

O. K.: Tätte näidendi valimine festivali kavva jääb mulle arusaamatuks. Kui mõelda, mis see on, mis festivali kunstilises mõttes tervikuks seob, siis see võiks olla "mäng vormiga" – seda võis leida tegelikult kõigis lavastustes, eelkõige muidugi saksa ja vene lavastustes, mis olid puhtad vormimängud. "Palju õnne argipäevaks!" seisab sellest komplektist täiesti eraldi. Kindlasti oleks leidnud Eestist või Linnateatrist mõne lavastuse, kasvõi näiteks "Võlumägi", mis oleks ideaalselt sobinud vormimängu esteetikaga.

R. A.: Või mõni Undi suure lava tükk, kui festival juba suurtele lavadele kolis.

O. K.: Huvitavuse skaalalt jagunes festival kaheks. Ühel pool asusid sakslaste "Lõpp-peatus Ameerika" ja venelaste "Kogemus: Kajakas", teisel pool rootslaste "Vaikne muusika" ja kreeklaste "Küti kuu: Agamemnon ja Tyndareuse tütar".

M. V.: Vormimänge oli põnev vaadata ning vahest lavastuste mitmekesisus ja lavastajate loominguline julgus kõnetas ka eesti teatrit ja teatritegijaid. Aga kui festivali kunstilises mõttes hinnata, siis oleks hinne tugev kolm, aga ei enam.

R. A.: Minu edetabelis on festivali esirinnas Castorfi Williamsi töötus. Visuaalselt põnev lavastus, sisuliselt töödeldud ka üsna kõnekaks meie kultuurikontekstis.

M. V.: Mina ei saanud küll päris selget vastust küsimusele, miks Castorf võttis kasutada T. Williamsi näidendi "Tramm nimega Iha"? Lavastusest õhkuvat sotsiaalkriitikat arvestades võinuks aluseks võtta pigem mõne saksa kaasaegse näidendi, mille abil võinuks nad hoopis veenvamalt oma "saksa asja" ajada. Venelaste valik oli loogiline – Žoldak võttis räsimeks Tšehhovi "Kajaka".

O. K.: Lavastuse pealkiri "Lõpp-peatus Ameerika" jäigi nagu õhku rippuma. Kuuldavasti olid tegijad Williamsi esindajate nõudel sunnitud pealkirja vahetama, aga see jäi ikka Williamsi näidendiks "Tramm nimega

Iha". Viide lavastuses muidugi oli – saksa traditsioonilisele kultuurile on ameerika popkultuuri kuppel justkui peale tõmmatud, aga konkreetne osutus Ameerikale pealkirjas ennast ei õigustanud. Oodanuks siis juba Williamsi näidendist, selle tekstist veelgi kaugemale minekut. Tegelikult oli ju Williamsi originaalteksti üpris sihikindlalt järgitud, kõik olulised stseenid olid alles ja ega suurt midagi juurde ka ei lisatud.

R. A.: Iroonia pealetungiva amerikaniseerimise suhtes oli lavastuses siiski olemas. Kuna tegijad olid ju idasakslased, siis ilmselt nemad on ka ameerika massikultuuri pealetungi suhtes tundlikumad. Taotlus oli ju selge: võtame tuntud ameerika näidendi, aga lavastame selle väga omamoodi, saksapäraselt. Kui nad oleksid mingi muu teksti võtnud, näiteks kasvõi Artaud' oma, siis poleks see kontrast lavastuse vormi ja näidendi vahel nii suur olnud.

M. V.: Kas meil Eestis julgeks keegi seda laadi teatrit teha? Unt oma irriteeriva laadiga vast sobiks kõige paremini siia kõrvale, kuigi, kui meenutada sakslaste lavastuse lausa epateerivat ramedust, siis Unt on selle kõrval poisi-ke.

O. K.: Liigitaksin selle lavastuse nn. festivalilavastuste hulka, kuigi Volksbühne kontekstis on see mõneti traditsiooniline – just niisugust teatrit Castorfilt oodataksegi. Kui keegi võtaks niisugust teatrit Eestis teha, siis, jah, mõjuks see ilmselt üpris kohatult – kuidas sellist teatrit Eestis müüa?

R. A.: Auväärne ja tõsiseltvõetav Volksbühne võib endale niisugust teatrit lubada, aga samas kontekstis edasi mõeldes – kui Mati Unt teeks Von Krahli näitlejatega Linnateatris samalaadse lavastuse, neelaks publik selle kindlasti alla.

M. V.: Hämmastas ka sakslaste julgus näiteks poolakate teema käsitlemisel. Poolakad Saksaamaal, eriti ida poolal on ilmselt tõsine sotsiaalne probleem, miks muidu õhkus lavastusest lausa mõnitavat suhtumist poolakatesse. Meie oleme oma muulaste teemat käsitledes (teater sellega paraku praktiliselt ei tegelegi, viimase näitena meenub Karusoo "S.O.S.") poliitiliselt hoopis korrektsemad. Aga kas see oli nüüd ehe postmodernistlik teater, mida meile näidati?

O. K.: Minu meelest on postmodernism oma olemuselt midagi muud. Esiteks ei tohiks lavastuses olla nii lineaarselt kulgevad ja ühes tekstis kinni olevat lugu, mis sakslastel oli siiski täiesti olemas. Castorfi teatrit rääkides eelistaksin pigem terminit "popkultuuriteater". Jah, ta kasutas postmodernistliku teatri elemente, näiteks videot, aga see ei pakkunud midagi uut.

(Järg pöördel.)

R. A.: Aga see ei välista ka postmodernistlikku määratlust, mille kasuks räägib lavastuse intertekstuaalsus, fragmenteeritus, erinevad väljendusvahendid – videost mädamuna lõhnani välja.

O. K.: Tegelikult üllatavalt sümpaatne, kui haaratakse teatrielamusse ka haistmismeel. Seda tunneb meie teatris nii harva, ilma naljata! See paar korda saali kanduv mädamuna lõhn oli elamuslikult ebaseadlik.

R. A.: Vaataja "piinamist" võiks meie teatris rohkem olla. Eesti teater julgeb vähe publikut ärritada. Saalidesse võiks rohkem asja olla masohhistidel.

M. V.: Oma ärritavusega suutiski sakslaste lavastus väga hästi piiri pidada: lavastus ärritas publikut kindlasti, aga ei rünnanud, ei tüüdanud vaatajat.

R. A.: Niisugused võtted raputavad vaataja oma traditsioonilisest rollist lahti. Aga, jah, sakslased olid nn. äärmuslike võtete kasutamisel väga täpsed, ei läinud üle piiri. Ka kaks ja pool tundi järjest vaatamist ei tapnud ära. Nad ei kuritarvitanud publiku aega.

O. K.: Samas ei ole see kaasaenamisteaater, mis vaatajat emotsionaalselt kaasa haarab. Pigem oli vaataja nagu kõrvaltvaataja või pealtnägija rolli asetatud, sa vaadat huviga, kuidas keegi justkui laborihirtega katseid teeb, nendega manipuleerib. Salme kultuuripalee saalis istus tol õhtul peamiselt teatralidest koosnev publik. Huvitav, kuidas oleks lavastus nn. tavapublikule mõjunud? Ehkki lavastaja on sellega ilmselt ka arvestanud – kui vormimänge oli juba piisavalt kaua mängitud, siis pikkis ta sinna vahele ühe psühholoogilisel teatril põhineva monoloogi, ühesõnaga – viskas publiku tuttavasse vette tagasi. Lavastaja andis endale väga hästi aru, et vaatajad on ikka saalis ja hoidis publikut üsna hästi lõa otsas. Venelaste "Kajakas", vastupidi, ei olnud Žoldaki vormimängudes mingit hingetõmbe momenti, mistõttu lavastus mõjus rusuvalt ja koormavalt. Castorfi lavastuse tuttavas vees sulistamise hetked andsid võimaluse tervikut paremini vastu võtta.

Et Žoldaki nipitamine väga väsitavalt mõjus, seda tõestas ka saali reaktsioon: väga paljud lahkusid pärast esimest vaatust, peaaegu kuuendik saalist jalutas minema. Žoldaki lavastust oli raske vastu võtta mitte selle keerulisuse tõttu, vaid seepärast, et ühte ja sama vormivõtet korrutati tüütuseni palju, eriti esimeses vaatuses. Teine vaatus oli toonaalsuselt teistsugune: pehmem, melanhoolsem, ka venepärasem. Teine vaatus oma sümbolistliku lõpuga rehabiliteeris natuke esimese vaatuses piinu.

R. A.: Žoldaki "Kajaka" tõlgenduse vormimängude meeletu intensiivsus ja mürarikkus mõjus tõesti vägivaldsena, kõike oli nii palju, laval valitsevat eklektikat ja segadust lihtsalt ei suutnud jälgida. Vastuvõtukanalid kiilusid kinni.

M. V.: Üks oluline häda näis olevat see, et vähemalt esimeses vaatuses puudus lavastajal sisemine loogika ja dünaamika väljendusvahendite organiseerimises. Žoldak lihtsalt kuhjas kokku hulga ideid, nippe, millega ta nagu ei osanud eriti geniaalselt ümber käia. Olin varem kuulnud, et Žoldak olevat väga osav kompilaator, kes teiste lavastajate kujundeid ja leide näpates suudab siiski oma teatrimaagia luua. Paraku seda originaalselt teatrimaailma ei sündinud. Žoldak justkui tahab ka vaatajat oma ülimalt agressiivse laadiga ärritada, aga näed, ei õnnestu! Ta pigem väsitab ja tüütab. Lavastuses oli küll paar läbivat kujundit, näiteks inimesed kui kalad, kes õhupuuduses vaevlevad, või siis – et üksteiseni jõuda, peame alati ennast mingist nähtamatust klaasest või aknast välja löikama. Aga selle asemel, et nende kujunditele mingeid suhteid üles ehitada, need puhtalt välja joonistada, valas ta need hoopis tohutu koguse võteteprügiga üle.

R. A.: Žoldak ei anna absoluutselt aega laval toimuvat seedida ja kui vaatajal järg käest kaob, siis lihtsalt ei viitsi või ei taha seda teatrimärgi jälgida. Ja Vene Draamateatri saali rõdult jäi kõik sõna otseses mõttes kaugeks.

O. K.: Püüdlus luua lavale organiseeritud kaos oli ühest küljest põnev ja isegi sümpaatne,

"Kogu tööde peamisest", koreograaf Manop Meejamrat, Patravadi teater, Tai.

aga lavastaja hakkas ise oma eesmärgile justkui vastu töötama. Kas see oli teadlik, sellest paraku aimu ei saanud.

M. V.: Mõneti mõjus venelaste "Kajakas" nagu õppetund lavastajaüliõpilasele: vaata, kuidas tegelikult teatrit teha ei tohi! Žoldak lõhkus ühte kujundit või stseeni pidevalt teisega, mõneti ju ka põnev lähenemine, aga kuidagi eesmärgitu. Eriti segavalt mõjusid nn. abimehed – kala pilguga nätsu närvivad ja laval ringi toimetavad lavatöölised, kelle pretensioon oli suur, aga tegelikult tekitasid nad ainult liigset müra.

O. K.: Enamasti peaksid lavatöölised laval omandama märgilise tähenduse, aga Žoldaki lavastuses ei muutunud nende kohaolek iseisvaks kujundiks. Kuigi see võrdlus, mille sa tõi – kalapilk, kala olemine – võinuks selleks olla.

M. V.: Žoldak oli vormiliselt justkui väga radikaalne, samas Tšehhovi näidendi tegelaste tõlgendamisel ei üllatanud ta ühelgi puhul uudse vaatenurga või lähenemisega. Minu meelest olid selle "Kajaka" tegelassuhted traditsioonilised, isegi kanoonilised, nii nagu ühes tüüpilises Tšehhovi käsitluses ikka. Sisuline tõlgendus tegelikult puudus.

O. K.: "Kajaka" tekst oli lavastuses ainult vahend, et oma vormimänge demonstreerida, räägiti aga hoopis üht teist lugu, näiteks seda, milliseks on venelane muutunud.

M. V.: Aga ka selles ei olnud midagi uut või üllatavat: me teame, et tänane vene elu on agressiivne, julm, võõrandunud jne. Või üritas Žoldak peegeldada praeguse vene inimese kaduvat, käestlibisevat sidet-suhet oma kultuuriga?

R. A.: Ehk oleks see vormirünnak ennast õigustanud juba tõelises äärmuses, kui oleks näiteks mängitud kas ainult 15 minutit või siis viis tundi ilma vaheajata. Aga tavapärase teatriõhtu ülesehituse juures jäi see vormiga epateerimine kuidagi kaugeks.

M. V.: Mida siis järeldada? Et Žoldaki lavastus festivalikavas ei õigustanud ennast kuidagi?

O. K.: Päriskõne, mõneti moodustasid sakslaste ja venelaste lavastus ühise terviku. Ja eriti huvitav oli venelasi vaadata just eesti teatri kontekstis, meeldib siis see teater meile või mitte. Nii et mina lisaksin selle lavastuse ikkagi festivali aktiivsesse. Pealegi, üks lavastus peabki tekitama küsimusi, probleeme ning ses mõttes täitis "Kajakas" oma ülesande. Ükskõikseks ei jätnud.

R. A.: Kogemuse mõttes oli siiski Žoldaki lavastus väärtuslik: me võisime registreerida ühe nähtuse ja laadi, mis Venemaal eksisteerib – üks kild on tervikust olemas. Loode-tavasti täiendab järgmisel aastal toimuv festival "Vene talv" vene teatripilti sisulisemate lavastustega.

M. V.: Ülejäänud lavastused, mis mahtusid Linnateatri majja, olid kammerlikumad ja esindasid justkui festivali algset ideed. Minule mõjus festivali väikevormidest kõige enam Rootsi Riksteaterni "Vaikne muusika" – ammu pole näinud nii ehedat nullstiilis mängitud teatrit, mis oma argisuses mõjub lausa lum-mavalt.

O. K.: Mind see lavastus paraku ei puudutanud. Võibolla oli asi selles, et Noréni näi-

Y. L. Popovich, "Küti kuu: Agamemnon ja Tyndareuse tütar" (lav. Vassilis Langos), Actoriones, Kreeka.

2 X PRIIT GREPP

dendi teema – lapse kaotus – mind isiklikult ei puuduta. Väliselt staatiline, ainult tekstile rääkimisele toetuv teater pole vist minu teater.

R. A.: Teema iseenesest peaks ju iga inimest puudutama, olgu ta siis noor või vana. Paraku ei saanud mina ka selle teatriladiga kontakti, võibolla oli aeg ja koht vale. Sain taotlusest küll aru – me oleme vaatajana kutsutud matustele (õigemini mitmele matusele), mille surutud õhkkond peaks meid endaga kaasa haarama. Aga ei haaranud. Vahest olnuks mõni teine mängupaik, näiteks Linnateatri väike saal, lavastuse atmosfääritaotlust silmas pidades parem lahendus. Väliselt ilmetu ja kui see oli lavastaja taotlus, siis oleks pidanud veel ilmetum olema, vindi peale keerama.

O. K.: Lavastuse välise staatilisuse juures pidanuks näitlejate sisemine intensiivsus olema hoopis võimsam, ei tekkinud pinget ei tegelaste ega ka minu kui vaataja vahel. Võibolla peaks saama sellist lavastust vaadata originaalkeeles, ehk siis eesti keelne lavastus mõjaks äkki hoopis teisiti.

M. V.: Mina nautisin küll iga hetke. Mozarti keelpillikvarteti lisamine lavastusse mõjus vahest pisut kunstliku või paatoslikuna. Aga see peaaegu olustikulisuseni teravdatud mängulaad, kus pealtnäha justkui ei mängitudki, oli ülimalt mõjus ja olemuslikult väga täpne. Ja täiendas festivali tervikpilti kindlasti oma teises äärmuses (võrreldes suure lava tükkidega) kindlasti.

R. A.: Nagu ka Tai teatri "Kogu tööde peamisest", mille isiklikus edetabelis asetaksin saksa lavastuse järel teisele kohale. Eelootus töötas justkui tantsuteatrit, ainult tantsimist. Aga moderntantsu, klassikalise tai tantsu, muusika ning videokunsti võtetega vormiti kompaktne vaatamäng. Minu jaoks projekteeris lugu, mis vastas väga täpselt pealkirjale – "Kogu tööde peamisest" – tõelised ja tähtsad asjad kaovad, peale tungib tänapäeva fragmentaarne ja skisofreeniline reaalsus. See polnud mingi arhailine suveniirteater, vaid kaasaegne, interkultuuriline, visuaalselt huvitav teater. Sellise teatri permanentne vaatamine muudab inimesi paremateks.

O. K.: Seevastu kreeklaste oma klassika moodne käsitlus "Agamemnon ja Tyndareuse tütar" mõjus kui üks suhteliselt igav muuseumikülaskäik või kunstlikult kokku pakitud tükike kreeka kultuuri. Kipun arvama, et tegu ei olnud ka väga hea näidendiga, võibolla said lavastuse puudused alguse juba sealt.

M. V.: Lavastuse ambitsioonikus viis mõtte sellele, et tegijad on teadlikult tootnud ühe eksootilise kaubaartikli festivalidetootuse tarbeks.

R. A.: Aga ma ei väsi kordamast – kogemuse võrra oleme ikkagi rikkamad!

Üles kirjutanud
MARGOT VISNAP

Natalja Krõmova mälestuseks

Meie vanema ja keskmise põlvkonna teatriinimestele pole ta nime kommenteerida vaja. Noorematele siiski – päris viimastel aastatel see Moskva nimekaim ja loetavaim kriitik meie festivalidele ja konverentsidele enam ei jõudnud.

"Talveöö unenägu" oleks teda huvitanud. Sügavalt seotud vene kultuuritraditsiooniga, oli ta alati avatud kõigi rahvuslike kultuuride mõistmiseks ja hindamiseks. Aga uusaasta töö surmateate.

Natalja lõpetas GITise (nüüd Vene teatriakadeemia) paar aastat minust varem ja oli veel hiljaaegu sama kooli teatriteaduse professor. Eesti teatri avastas ta 1950ndate lõpus. Just tema säravad arvustused siinsetele lavastustele, portreeartiklid Irdist ja Pansost äratasid laiemat huvi, sünnitades teatralide palverännakuid siiakanti. Ka Leeduse (portree J. Miltinisest) ja Läti-maale (noore Šapiro lavastuste kaitsmine ideoloogiliste rünnakute aegu). Mis tahes elav, inimkeskne ja omanäoline teater huvitas teda – kuhu vaid sõitma pääses. Vähe-malt N. Liidu piires ja nn. rahvademokraatiamaile siis juba pääses; ta võrdlustaust oli üsna avar.

Natalja Krõmova süvauurimused Kunstiteatrist ja Stanislavskist kummutasid nii kultuslikke kui nihilistlikke dogmasid. Vahendasid traditsiooni elavat tuuma, selle arenemist ajas. MHATI korüfeede kaastöölise Pavel Markovi kasvandikuna oli ta õpetajale sarnaselt avarapilguline ka teiste teatrisuundade suhtes, tervitades vaimustunud artikli-

ga Ljubimovi Taganka teatri läbimurret 1960ndatel.

Natalja oli Anatoli Efrose eluaegne mõtte- ja elukaaslane; ajakirja Teatr kuaaegne ja eriti autoriteetne toimetaja, vene kriitikute ja teatriteadlaste uute põlvkondade mentor ja kasvataja; TV populaarsete, ometi populismita teatrisaadete

autor. Teatriramatutest ja -esseedest rääkimata. Oli nõudlik, otsekohene, aus ja vajadusel karm hindaja ning südamlilik inimene. Nõukogudeaegne "ametlik Moskva" ei saanud teda ühelgi juhul konjunktuurselt päevapoliitilistele sõnavõttudele mõjutada. Ta ühiskondlik närv oli sama erk kui kunstitaju.

Natalja Krõmova jälgis põnevil ja analüütiliselt täpse huviga meie 60.–70. aastate teatriuudust. Kes vene keelt ei loe, leiab tõlkes ta mõtteid vanu "Teatrimärkimikke" ja T.M.K-d sirvideski. Ka ta Tallinnas, noore režii konverentsil peetud ettekande teksti.

Uuel eesti ajal jõudis Natalja siin veel rõõmsa üllatusega avastada Elmo Nüganeni "Pianoola" ja taas tutvustada meie teatrit vene üldsusele. See pikk sõpruskaar Irdist Nüganenini jääb teatrimällu.

LEA TORMIS

CD peegel

Läbilõige Sumera kammermuusikast

Lepo Sumera.
Chamber Music.
Kadri-Ann
Sumera & Peep
Lassmann
(piano), Niina
Murdvee (violin),
David-Henry
Varema (cello),
Janika Lentsius

& Jaan Õun (flute), Toomas Vavilov & Meelik Vind (clarinet), Boris Björn Bagger & Heiki Mätlik (guitar), Saxophonquartett Tallinn, © 2002 Bella Musica Edition, published by Antes Edition /edition 49.

Juba see on tähendusrikas märk, et jätkub Lepo Sumera (1950 – 2000) loomepärandi salvestamine ja avaldamine. Kõnealusel plaadil kõlavad helilooja kaksteist kammer-teost, mis kirjutatud kolmel kümnendil (varasem aastast 1977, hilisemad üheksakümnendate lõpust). Teoseid, ka arhiivisalvestistena, on plaadil üsna palju, erinevaid esitajaid ja ansamblikooseise samuti – sellisena annab CD antoloogilise läbilõike Sumera samavõrd ulatuslikust kui mitmetahulisest kammermuusikast. Mõned teosed sel plaadil on siinkirjutajale aga eriti sümpaatsed, näiteks palas "Quasi improvisata" (Niina Murdvee viiulil, Kadri-Ann Sumera klaveril) avaldub helilooja minimalistlikust lihtsusest mõjutatud tundeline stiil, mis seostub tuntud "Klaveripalaga aastast 1981". Solisti mängus on siin ehedat improvisatsioonilist vabadust, mis lõpupoole näib jõudvat koguni mingisse eksalteritud seisundisse. "BBB – Für Boris Björn Bagger und seinen Freund" (Jaan Õun flöödil, B. B. Bagger kitarril) on samuti küllaltki quasi-improvisatsiooniline teos, siingi on minimalistlikel kordustel tähelepanu kõitav kujundirool. Põnev on ka see, kui teravmeelselt kasutab helilooja flöödi sonoristlikke kõlavõimalusi mitmesugustest rütmierksatest klapiklõbinatest pilli sisse häälitsemiseni, mis meenutab kohati isegi loodushääli. "Kaks capricciot sooloklarnetile" kõlavad Toomas Vavilovi esituses samavõrd tehniliselt virtuoosselt kui tämbraalselt värvikalt – need on meisterlikult esitatud pretsedenditult lühikesed karakterpalad (kummagi capriccio pikkus on ca minut!).

"Odaliskide" tsüklist mõjub ohjeldamatu temperamendiga "Tantsiv odalisk" (Janika Lentsius flöödil, Henry-David Varema tšellol, Heiki Mätlik kitarril) tulesädeme ja "Nukker odalisk" seevastu haareminaise resigneerunud pilguheiduna oma parematele, kuid paraku möödunud päevadele. Väga kujundlik muusika, kui sellised mõtted kuulajale pähe võivad tulla. Artistliku esitusega eristub teisest selle tsükli lugudest "Vaikiv odalisk" sooloflöödile (J. Lentsius) – lausa hämmastav, kui tundlikke ja samas eredaid värve manab solist instrumendist esile.

"Nukker toreadoor" klaverile (K.-A. Sumera) näitab aga Sumera loomingut humoorikast küljest. Või kuidas teisiti nimetada helilooja vaimukaid "koerusi" Bizet' "Carmeni" ighaljalstel motiividel. Samas pole siin loomulikult jälgegi primitiivse võitu banaalsusest, vastupidi – mäng Bizet' teemadega jõuab viimaks koguni dramaatilisele tasandile. Lõpupuänt on siiski ehtsumeralik heatahtlik muie nii Bizet', Toreadoori kui küllap ka veidi iseenda üle.

Plaati lõpetav "Lupus in fabula" (Tallinna Saksofonikvartett) on seitsmeosaline tsükkel, milles iga komponent joonistub atraktiivselt välja tänu oma iseloomulikule karakterile. Kui esimeses osas on selleks värv, siis teises rütm, kolmandas obertonaalne mäng ning neljandas groteskimaiguline tantsulisus. Ja nii ikka edasi – igaosal oma teravmeelne nipp, viimases palas näiteks Philip Glassi stiili ja barokijoonte ristamine. Ainuke asi, mis siinkirjutajale ei meeldinud, oli see, et lugu nii ruttu ära lõppeb.

Arvo Pärt ja Paavo Järvi

Arvo Pärt.
Summa. Estonian National
Symphony
Orchestra.
Paavo Järvi.
© 2002 EMI
Ltd/Virgin Clas-
sics.

See CD on möödunud aasta plaatidest üks värskemaid – salvestatud küll juunis 2000, ilmub see alles nüüd, aastavahetuse paiku. Seitse Arvo Pärdi teost, mis plaadil kõlavad ("Summa", "Trisagion", Kolmas sümfonia, "Fratres", "Silouans Song", "Festina lente" ja "Cantus in memoriam Benjamin Britten") – on kõik tuntud ja palju analüüsitud lood seitsmekümnendate-kaheksakümnendate algusest. Samas hõlmab CD nii Pärdi tintinnabuli-eelset muusikat (Kolmas sümfonia), tintinnabuliteoseid ("Summa", "Cantus...") kui vene õigeusuga seonduvat ("Silouans Song", "Trisagion"). Ilmselt pole kuigi mõttekas Pärdi selle perioodi teoseid ajaliselt lahterdada – Kolmanda sümfonia (1971) arhailisele keskajale viitavad kooskõlad ilmuvad näiteks "Cantus'es..." lihtsalt teisel kujul ja teises väljendusvormis. Pärt on ikka Pärt nii muutumises kui samaksjäämises.

"Summa" originaal on küll tenorile, bassile ja kuuetele instrumendile, kuid nüüdse keelpilliorkestri-redaktsiooni esitus kõlab plaadil samuti vokaaliga võrreldavalt; see puudutab eriti keelpillide sujuvat fraseerimist ning ühtset hingamist. "Trisagion'is" keelpilliorkestrile modelleerib Paavo Järvi sugestiivselt nii temposid kui subito fortesid, mis on (suuresti tänu oskuslikult kujundatud agoogikale) ka esituslikult veenvalt ja loomulikult ette valmistatud. Esituse sisemine dramaturgia oma liikumises nii ühelt episoodilt teisele kui ühelt mõttekeskmelt järgmisele on samuti hästi jälgitav.

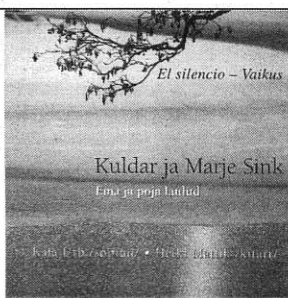
Kolmas sümfonia on plaadil ainus teos, kus kõlab sümfoniaorkestri suur, puhkpillide kolmene koosseis. Esimese osa esituses on eepilist panoraamsust, mida liigendab vaskpillide massiivne akordisammastik. Töötlevas episoodis teeb dirigent mõjuva accelerando, mis muusikat dramaatiliselt pingestab. Eriliselt tuleb avasas (samuti kui finaalis) esile tõsta vaskpillide laitmatult kandvat kõla. Teine osa jätkab esimese põhikujundite arengut meditatiivsemas plaanis, justkui endassepööratult. Seetõttu on siin ka aimatavam lähedus keskaja kultuuriga, vähemalt kuni osa lõpu pörutava timpanisooloni. Teise osa meditatiivne atmosfäär kandub ka finaali väljapeetud tempos põhikarakterisse. Sellest kujuneb omamoodi vaimne kvintessents, kuhu koonduvad teose dramaturgiline mõttearendus. Kokkuvõtvalt võib öelda, et tänu nii õnnestunud esitusele tajub iga plaadikuulaja kindlasti, kui terviklik ja monoliitne on see Pärdi sümfonia.

Miniatuurne "Silouans Song" kangastub esituslikult pisut valulises, ent samas siiski ülevas rahu, järgneva "Festina lente" värelevad keelpillitremolod mõjuvad kahtlemata väga poeetiliselt. Plaadil viimasena kõlav "Cantus in memoriam Benjamin Britten" on oma lihtsates ja puhastes kõlades kui põgus visioon inimese haprusest ja kõige kaduvusest. Ühesõnaga väga hea plaat, mille teevad veel paremaks David Nice'i napid, kuid asjatundlikud kommentaarid Pärdi teoste kohta CD-bukletis.

IGOR GARŠNEK

Ema ja poja laulud

El Silencio –
Vaikus.
Kuldar ja
Marje Sink.
Kaia Urb
(sopran) &
Heiki Mätlik
(kitarr).

Nii see CD kokku pandud ongi: ema ja poja laulud kõrvuti ja vaheldumisi, Marje Singi viis ja Kuldar Singi seitse laulu. Enamasti vaiksed ja lihtsad laulud, laulud õrnadest ja pühadest asjadest, mis vaikusel tähenduse saavad – inimesest, jumalast, armastusest. Vaikus tähendabki, et üleilgine on ära pühitud ja räägitakse kõige tähtsamast.

Kaia Urbi külmäravates häälevärvides üllatab selles salvestuses soe kuma. Heiki Mätlik saadab kitarril – ja selle kõladeski on inimpuudutuse intiimsus alles. Mätliku kitarr ongi enamasti rahumeelne saatja või leebe kommenteerija. On vaid mõned hetked, kus kitarrikõne on võimukam vokaalist ("El Silencio" III) või astub lausa esiplaanile (Mätliku kadents ja parafras Singi "Ratsaniku laulule").

Mikkeli muuseumis lindistatud salvestus ei tundu siiski iga hetk laitmatu: kõla on kohati kare või kajadest looritatud, solisti häälede tuleb mõnikord ülepinget või rabadust. Aga plaadikava vaim on kuidagi schubertlik: natukene naiivne, mõneti eklektiline ja vastupandamatult siiras.

Marje Sink (1910 – 1979), köstri ja kooliõpetaja tütar, abiellus jutlustaja, luuletaja ja kunstniku Peeter Singiga aastal 1930, sai heliloojadiplomi Tallinna konservatooriumist 1938. aastal Artur Kapi õpilaseks ja visati heliloojate liidust välja aastal 1948, põhjuseks usulised veendumused. Laule kirjutas ta edasi, neid on järele jäänud sadu.

Kuldar Sink (1942 – 1995) oli eesti muusika "kuldaja" lootus, tema nimi on ajalookäsitlustes koos tänaste elavate klassikutega. Näib, et Singi noorustööd haarasid korraga (liigi) paljude stiilimaailmade järele, nendes on kõrvuti ekspressionistlik kõlakaos ja haprad mustrid. Hiljem selgus, et Sink on üks neist, kes ei oska muganduda. Nagu mõni teinegi endine modernismi taastuleku kuulutaja (Tormis ja Pärt), leidis Sink 1980ndateks kolmanda tee väljastpoolt tehnoloogiakeskset avangardi ja "tsiviliseeritud" kõlasid – ida- ja lõunamaade muusikast ning vaimuruumist.

Plaati alustab Singi laul "El Silencio" I tsüklist "Surma ja sünni laulud" (1985) García Lorca tekstidele. Lõpu eel kõlab teine vaikuse-laul – "El Silencio" III (1991). Miskipärast ei tundugi eksootika helk (rütmid, helilaadid) selles muusikas nii oluline või haarav. See, mis mõjub, on aheldamatus, tundeavarus – hoopis teistmoodi vabadustunne kui köidikuud purustavas beethovenlikus "valgustusmuusikas", romantismi hüsteeriat või modernistlikus kõlajõhkuses. Sink võtab aega hingamiseks, ühte helisse sukeldumiseks, tundeliseks laulmiseks ja lapselikult lauleldamiseks, hüüatusteks ja avardamiseks, erutuseks ja rahunemiseks. Erinevalt Tormisest ja Pärdist on ta lapselikult ja suurejooneliselt hoolimatu ka stilistilise ühtsuse suhtes. Seesama naiivsuse patt värv ja varjutas ka Singi kui modernisti debüüti...

Singi muutumist seostatakse idamõjudega, aga ema ja poja laule kõrvuti kuulates tuleb vägisi mõte, et ju vist leidis helilooja hiljem midagi ka märksa lähemalt, lapsepõlvest. Tema vaimulikud laulud 1990. aastast ("Pater Noster", "Ave Maria") on lihtsas tonaalses helikeeles lüürilised mõtisklused, milles leidub ladinlike nüansse, aga mille tundetoon on nii lähedane ema lauludele.

Marje Singi laulud on tema enda ja Peeter Singi tekstidele. Laulus "Valgel ööl" (M. Sink) valitsevad schubertlikud heakõlad ja tasakaal, harmoonia ei välju ohtlikele aladele. Kahes järgnevas ("Vaiksete vete ääres" ja "Vaikses kambri" – P. Sink) üllatavad vormi ebasümmeetriad ja mõned ootamatult värsked harmooniakäigud. "Kusagi palvetab" (P. Sink) ja "Süda on püha paik" (M. Sink) – taas keskendunud palvemõtted, rahumeelne tonaal-harmoonia ja selged meloodiavormid. Tundlikkus nüansi vastu kõneleb loovusest ka alahoidliku helikeele sees.

Kaks Kuldar Singi teost kostab laulude reast välja. Ema laulude keskel kõlab Kuldar Singi "Teele, tee kurekesed" (F. Kuhlbari

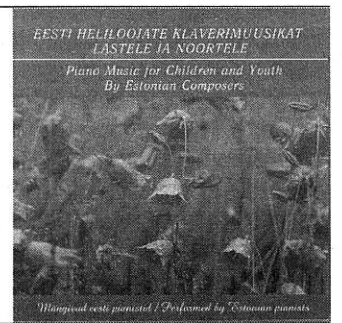
sõnad, 1994). Lihtsat lastelaulu teksti ja meloodikat illustreerivad naiivsed programmilised võtted: "idamaine" pentatoonika, igatsevad hüüatused, lapseliku spontaansusega rangest meloodiavormist lahtitulevad lauleldavad keerutused. Kõpses eas helilooja, kes kõneleb lapse häälega...

CD lõpus on Singi ulatuslik ballaad "Stabat Mater" ("Püha ema", 1990) XIII sajandi luuletustele (Jacopone da Todi). Helilooja stiiliruum näib piirideta. Muusikas vilksatab kõiksugust: vene romanssi ja mustlasmuusikat, midagi ungaripärast ja ladina-ameerikalikku; eesti rahvalaulu ja arhailist monoodiat; luteri koraali nurgelisi harmooniakäike; pisut ülespuhutud melodeklamatsioon, bachilikke fraase, ärkamisaegeid harmooniakäike ja taas sekka ka oriendi peegeldusi. Naiivne ja eklektiline, kui väga analüütiliselt ja "mälu" kuulata. Aga pühendunud ja suurejooneline – armastusest puudutatud.

EVI ARUJÄRV

Head mõtted alati teoks

Eesti
heliloojate
klaveri-
muusikat
lastele ja
noortele.
Mängivad
eesti
pianistid.

Nii kõlas mõni aeg tagasi üks reklaamlause. Ei mäletagi enam, mille kohta. Aga plaadi "Eesti heliloojate klaverimuusikat lastele ja noortele" reklaamlauseks sobib see ka. Hea mõte tuli Leelo Kõlaril, tema mõttekaaslasteks said palade esitajad Lauri Väinmaa, Aleksandra Juozapenaitė-Eesmaa, Martti Raide, Heljo Sepp, Peep Lassmann, Lilian Semper, Tõnu Naissoo, Ja Remmel, Mati Mikalai, Lembit Orgse, Ada Kuuseoks, Kadri-Ann Sumera, Ralf Taal, Rein Rannap, Kai Ratassepp ja helirezissöör Margo Kõlar. Mõeldud, tehtud – CD valmis oktoobriks.

Klaver on populaarne pill – selge häälega, kindlate klahvidega, kust alustada. Paljud lapsed tahavad just klaverit õppida. Õpetajad teavad, kui vajalik on õpilase mängitavat lugu ise kuulata ja õpilasele kuulata anda. Aga kui Beethoveni sonaatide või Chopini muusika plaate leida pole mingi kunst, siis lastepalade salvestusi võib küll tikutulega taga otsida.

Nüüdseks valminud CD-l kõlavad lood, mida nooremad mängivad (Riho Päts "Karjamaal", "Kägu", Ester Mäe "Vurr", "Hiir hüppas", Tambergi "Lugu väikesest tüütust kärbesest", "Moosekandid sammuvad mööda" jne.) kui ka päris keerukad edasijõudnute palad. On populaarseid lugusid (Mart Saare "Laul männile", Elleri "Alla ballata", Ester Mäe "Kassari kadakad") kui ka uusi ja uudseid (Tambergi "Neli meeleolu ühele teemale", René Espere "Idée fixe", "Protsess"). On värvikaid ja lastepäraseid karakterpalu – Arvo Pärdi noorpõlve "Liblikad" ja "Pardipoegade tants", Raimo Kangro Tuhkatriinu ja Printsessi lood, Lepo Sumera "Lugu liblikast, kes ärkas talvel üles", Rein Rannapi "Imetleja" ja "Viimne auruvedur". On klassikat, tõsist ja süvenevat, džässilikku (Uno Naissoo "Humoresk", "Šeik"). Kõik see kokku on ühest küljest õppe-materjal, teisalt kunstipärane bukett, läbilõige eesti klaverimuusikast aastast 1873 – 2002. Lõpudaatum võiks ka tegelikult lahtiseks jääda – plaadil kõlab rohkem vanema ja keskmise põlve heliloojate looming, noorimad on Sisask ja Tüür. Viimase lasteklaveripalade konkursi "saagist" on plaadil esindatud Espere kaks lugu. Mida aga tegijad loodavad, on see, et laste ja noorte palu kirjutaksid ka noorema põlvkonna heliloojad. Igatahes on neile rohke ja innukas auditoorium kindlustatud.

IA REMMEL

Isa kaarnakivi

"Ilo Pariisist". Käsikiri ja teostus Peep Puksi. Kaamera Arvo Vilu, Ago Ruus. Heli Arvo Vilu, Henn Liiva, Jüri Vaher. Muusikaline kujundus Merike Vaino. Off-line-montaaž Sirje Haugel, on-line-montaaž OÜ Triangle. Teksti luges Anu Lamp. Filmi direktor Maie Kerma. Pro-Film, 2002, 50 min.

Juhan Jaigi tütar Ilo Pariisist oma ema loodud vaiba ees.

Lühim iseloomustus, mis vaatajale kohe pärast Peep Puksi uue dokfilmi "Ilo Pariisist" vaatamist meenub, on: "ilu ilmum". Hoopis täpsema iseloomustuse filmile saab aga siis, kui asendada esimeses sõnas "u" "o"-ga.

"Ilo ilmum" puudutab nii Ilot kui Pariisi. Ka Ilo isa. Pariis pole Ilo Jaik Riedbergile mitte ainult tema isa, kirjanik Juhan Jaigi, vaid ka tema enda lapsepõlve suur ilmum. Ehkki 1944. aastal Saksamaalt Austriasse ja sealt Pariisi põgenenud Juhan Jaik ja tema perekond viibisid Pariisis õige lühikest aega, põgenedes Prantsusmaalt kohemaid Rootsi, jättis Pariis neisse vaieldamatult oma jälge. Jälg jäi illossegi, kes meenutab filmi alguses Pariisi lunaparki ja kõverpeeglite saali, karusselli ning elu, mis kulges täpselt nagu karussellil. Jaigi elu ainsast tõelisest pikast ja põhjalikust reisist, mille üks sihtpunkt oli Pariis, on Jaigi 100. sünniaastapäeva puhul 1999. aasta Loomingus nr. 1 juttu teinud ka Madis Kõiv. "Et kaugel käia, peavad kaugused olema, imeasjad, mida kaugused loovad, mis meelest ei lähe, pigem tulevad juurde," kirjutab Kõiv kauguste imest ja lisab Jaigi reisi noteerides – nagu ühest imest veel küll poleks! – teise: "Sellelgi teekonnal on kellelgi kaasas kaarnakivi, v o i b - o l l a J a i g i l e n d a l." Mingi lähtepunkti oleks sellest oletusest, lõunaestilikust mõistuütlemisest oma filmile saanud justkui Peep Puksi, kelle film ei portreteri mitte niivõrd linna ja inimest kui ilu ja salapära.

Ilot kohtas allakirjutatu esimest korda kolm aastat tagasi Juhan Jaigi 100. sünnipäeval kirjanike maja musta laega saalis. Ilo kõneles tookord isast, lapsepõlvest ja isa kirjutatud raamatutest. Vähem Pariisist. Giidametist pea üldse mitte. Ilo oli eestlastele ennekõike isa esindaja, kirjaniku, suure Võrumaa müstiku tütar. Kokkutulnute pilgud otsisid tütres isa, omaenda lapsepõlve võlumaailma võtmehoidjat Juhan Jaiki. Ilo osutus nii tol konverentsil kui ka Eesti teadusraamatukogus vaadata olnud Jaigi mälestusnäitusel suurepäraseks jutustajaks.

Teine kohtumine Iloga toimus Peep Puksi ja kinomeeste vahendusel. Filmilinal, kus Ilo giidiks olemine omandas ühtäkki hoopis teise mõõtme. Ilo keset Pariisi, keset vanu lugusid ja legende lugude valdajana, samas aga ka XX sajandi eestlaste lugude jätkajana võõrsil. Ehkki isast, on selles filmis konkreetselt juttu vaid seoses põgenemise, paguluse ja tema "Võrumaa juttude" tõlkimisega prantsuse keelde, viib film vaataja Ilo loo kaudu ometi tagasi isa loo juurde.

Ent alustagem algusest. Pariisist, mis on Ilo saatuse, nagu väidab filmi autor, kelle teksti loeb ette kaadritagune hääl (Anu Lamp), teritades vaataja tähelepanu veenvate väidetega linna saatusest ja karakterist ("Saatuse tähendab alati karakterit. Pariisi saatuse on olnud alati väljendada oma tahet," öeldakse filmi algul), rahva hingest ja keelepiiridest,

mis on maailmapiiRID. Ei unustata märkimast sedagi, et Euroopa ühiskeel on kultuur. Kaader kaadri järel lummab film vaatajat linna-piiltide sulni iluga. Öine Seine vaheldub tuledes särava Eiffeliga. Pariisi sillad, kirikud ja väljakud. Suurejoonelised monumentid. Triumfikaar jne. Vahele kõneldakse Jaikide Pariisi tuleku lugu ja näidatakse pilte toonast Pariisist, 1940ndaist. Siis jõutakse ajateemani, mis on selle filmi olulisim teema. Näidatakse kuulsat "kellade torni" ja kõneldakse minevikust, mis määrab. Tulevik selles on kui võimalus.

Linna ja naise lugu

Ootuspäraselt saab sõna Ilo, keda näidatakse suures bussis eestlastele ekskursiooni teemas. Film hõlmaks justkui kaht lugu: linna ja Ilo oma. Linna lugu, mis on alati ka inimeste lugu, põimub Ilo looga, omandades kohati aga hoopis kõrgemaid kaari, haakudes Ilo looga vaid pisteliselt.

Puksi eesmärk tundub olevat näidata Pariisi hinge ja vaimu, millesse kuulub Ilo lugugi. Linn annab inimesele oma näo (linn teeb inimesed) ja vastupidi, väidab film. (Ilo kohalolu on eeldus.) Linn toimib. Vaataja, kes Pariisist käinud, ekraanilt pilku enam lahti ei saa, sest kogetud võlu ihkab kordust ja uut äratundmist. Iseasi on ilmumiga, mille teekond on hoopis keerulisem.

Võiks arvata, et mida enam Pariisi-(lugu), seda väiksemaks jääb Ilo lugu. Seda aga ei juhtu, sest (ja siinkohal lisandub kaadritagusele häälele kaadritagune Jaik) Ilo-lugu sisaldab ka isa lugu. Ilo tundub olevat võtnud isa loo enda kanda. Et see, mis pooleli jäi, lõpetada. Pariisi giidi ametki kuulub selle juurde, kuivõrd Pariisi ajalugu on täis katoliiklikku müstikat ja müstilised lood, paigad ning salapärased seigid, mida Ilo linna saabunuile jutustab, mõjuvad nagu Juhan Jaigi müstiliste Võrumaa-juttude jätk.

Tasub vaid tähele panna Puksi filmis jäädvustatud Pariisi tüüpidegaleriid, kes pärit justkui hoopis teisest maailmast. Vaadatagu või sedasama turiste tantsitavat arlekiini, maski taha varjuvat kurbuse kehastust, ajastuid ühendavat. tänavanäitlejat, Mozarti lakkidega akordionimängijat või kõiki neid tundmatuid kunstnikke. Montmartre'il, kõnelemata salapärasest skulptuuridest, kirikute ja pühakute lugudest jne., jne. Lühidalt, Peep Puksi, aldis müstikale ja suurte lugude jutustamisele, teab täpselt, mida teeb. Tema nägemus Pariisist, suurepärase kaameratöö ja muusikalise taustaga Pariisi-lugu, on ühtaegu ilus ja iseäralik, piltpostkaartlik ja jampslik, korrektne ja nõiduslik. Kokkuvõtvalt öeldes: jaigilik.

Igasuguse salapära edasiandmine ja selle kumuleerimine filmilindil on raske pätkel kõigile filmitegijaile. Üledoseerimine muudab parimadki kavatsused odavaks jandiks, ala-

doseerimine külvab segadust ning ajab haigutama. Puksi puhul on tegu vihjetega (vaataja olgu tähelepanelik!), võimenduste ja koloriidimängudega. Hea leid on peegel pargis (vihje Jaikide esmakordsele Pariisi-tulekule) ning peeglis ilmutuv kollakaspruunis valguses 1940ndate Pariis. Ime- või võlupeegel manab tagasi Ilo lapsepõlve kuulunud inimesed, olles samal ajal võtmeks vaatajale: ikka igatseb inimene tagasi võluloo algusse ootuses, et ime sünnib! Mis või kes filmis veel kõnelevad salapärasest? Jaikide perekonnavaip muidugi, seesama, mille keskel filmi autori tahtel pöörlema pandud päike (taas imelisust võimendav!) ning ümber päikese taluõue asetatud loomaring koos kassi, salapärase Kiusajaga.

Imesid kõrvale heites võib aga öelda, et ühtpidi võttes käib filmis ju jutt eestlastele igiomasest Pariisi-ihalusest, teisalt näidatakse Ilo ja Pariisi filmis prantslasi, kes huvitatud Eestist. Ega neid kuigi palju ole. Selle filmi "kuldinterviijude" hulka kuulub vestlus omaaegse Tartu ülikooli õppejõu Louis Villecount'i poja ja pojanaisega, kergitades taas esile "eestlased võõrsil" teema, mis antud juhul vääriks lähemat uurimist ning võimalik, et hoopis teist filmi.

Taustaks Eestit Pariisist

Kui esimene kõneleb oma ema eesti jonnist ja põikpäisusest ning isa prantslaslikust uudishimust, siis pojanaine on veendunud prantslaste enesekeksuses ja väheses huvis muu maailma vastu. Seda hinnatavam on kaader tõlkija Jean-Pascal Ollivryga ning tema vaimustus Jaigist. Põgusalt meenutatakse Viiraltit ja Tuglast ning nende kaudu toonast legendaarset "Mesipuud". Veel tutvustatakse Eesti saadikut Pariisist Ruth Lausmad ja Sorbonne'i ülikooli eestlannast doktoranti. Muuseas käiakse ära ka Viiraltit haua ja näidatakse taas üht vägagi müstilist paika, Père-Lachaise'i kalmistut.

Filmi vaatajat tabab korduvalt tunne, et Puksil on korda läinud tekitada efekt mineviku ja oleviku kulgemisest sünkroonis. Elu- ja saatuselood põimuvad Pariisist. Mitte just nii intensiivselt ja värvikalt nagu Balzaci raamatutes, kuid Puks on osanud Balzaci teemat võimendada, lisades salapära-annuse ka Balzaci muuseumikaadritesse.

Filmi autori mõtiskluste vaheldumine Ilo ekskursioonilugudega loob filmile teise tasandi. Ilo asetatakse suuremasse plaani, tema elu ja saatuse projitseeritakse linna plaani või pilti või saatuse. Tema voogav-rahulik hääl seisaks justkui kõrgemal vanade lugude

kohati suisa õudustäratavast sisust. Ilo kõneleb neid just nii, et Jaigi lugusid valdav vaataja adub Pariisi nähtava ilu kõrval, kohal ja taga midagi, mis tekitab mulje ei millestki muust kui Jaigi enda kohalolust. Et sellega kaasneb see miski, mis sunnib allakirjutanut võrdlema Ilot meediumiga ja tõstatama taas kord ilmumi teema, on paratamatu. Olgu Jaigi-ilmum antud loos märksõna, mis tähistab Puksi filmi müstikat ja salapära. Kas avaldub see Anu Lambi kaadritaguses tekstis, Pariisi puudutavate vanade legendide ja lugude rohkuses, Ilo avastatud ja turistidele näidatavas väikeses rotilõksupoe loos, mida võimendab sujuv kaadri vahetus giljotiiniloost vaateaknail troonivatele rotilõksudele, kiiludes end kohemaid üldisemasse giiditekti, ent vihjates taas pariislaste mõttelaadile; või avaldab see end hoopis naervas päikeses omapärase saatusega "võluvaibal", mis saatuse tahtel pärast 50aastast kaotsis olekut Eestist (Võrumaalt?) Pariisi "lendas", maandudes Versaille' maaliliste vaipadega täpselt ühte ja samasse restaureerimiskotta, ruumi, kust ta sama hoolikalt parandatuna ja terveks tehtuna kui kõik teised vanad ajaloolised vaibad (sic!) – omakorda Ilo koju, aga seega ka Jaikide perekonda tagasi saabus. Jaigi-ilmum avaldab end ka Puksi erilises tähelepanus Pariisi skulptuuride vastu, mis selles filmis pigem kivisse nõiutud tegelased kui kivist välja raiutud kunstiteosed on ning mille autorid tunduvad kuuluvat sellesse salamaailma, mida tänapäevainimene enam ei valda. Ehk olid nende loojadki nagu Jaik, kes kaarnakivi-imest ilmselt elu lõpuni ei vabanenud ning selle vahendamise – vanadesse lugudesse kätkevad imede esilemanamis- võime tütrele edasi andis.

Puks on filmis enda kanda võtnud mõtestaja ja võimendaja, ent ka lugude liitja ja müstifitseerija rolli. Viimane tundub olevat alateadlik. Või on Puksil eesti dokfilmi meistrina lihtsalt seesugune võime – näha asju ka siis ebatraditsiooniliselt, kui reaalsusest kaugenemist üldse nõuks pole võetud? Vaevalt, et Puksi tasemel filmitegija nõu oli teha lihtsalt ilus film Pariisist ja Ilo ilusast elust.

Muidugi on ka kolmas võimalus. Aga see puudutab Jaiki ning seda, mida Kõiv Jaigi Euroopasse mineku ja kaarnakivi kohta ütles. Võib kindel olla, et kaarnakivi puhul on kõik võimalik. Ilmumid kaasa arvatud – nii elus kui filmis.

LIVIA VIITOL

Ilo Jaik Riedberg töötab giidina.

2X KAADER FILMIST

“Contra mortem” – portreefilmid, mida oodati

Filmitsükkel “Contra mortem”. (“Dr. Andres Ellamaa”, 46’; “Dr. Andres Ellamaa”, 26’; “Dr. Maksim Lugovskoi”, 26’; “Dr. Ulvi Lettermo”, 26’; “Dr. Aadu Liivat”, 26’; “Dr. Ülo Zirel”, 26’; “Dr. Matti Tarum”, 26’; “Dr. Valdo Toome”, 26’; “Dr. Enn Jõeste”, 26’; “Dr. Jaan Tepp”, 26’). Režissöör ja produtsent Helle Karis-Murdmäe. Operaatorid Peter Murdmäe, Marko Piirsoo. Monteerija ja muusikaline kujundaja Eero Karis. Tegevprodutsent Maret Hirtentreu.

Portreefilmid on tehtud arstidest, kes oma valitud elukutsel küündivad tasemele, millele igapäevast arstitööd tehes meie väikeses riigis on üldse võimalik jõuda. Autoritel on õnnestunud teha hea valik persoonidest, kes valdavalt esindavad arstkonna nn. *actioni*-poolset osa, enamikus kirurgiliste erialade esindajatest. Filmi tegijad on suutnud kujutada haigla igapäevast miljööd ja tööprotsessi nii, nagu see tegelikult on, ning seejuures vältinud näitlemist, ilustamist ja paraadlikkust. Kaameratöö on meisterlik, kusagil ei ole tunda filmimehe juuresolekut. Keerulises haigla, eriti operatsioonitoa tingimustes, on operaatoritel õnnestunud muutuda nähtamatuks ja tänu sellele tuua filmilindile arstid töepäraselt igapäevases tegevuses. Arst ei ole pateetiline kangeline, keda ilustatakse ja kellest luuakse kulunult tuttav filmistaar-superkirurg, vaid talle on jäetud õigus olla oma ala professionaal, kes tohib lubada endale vaba suhtlusega pingevaba käsitöömeisterlikkust.

Võttes lindile suhteliselt kergemini kajatatava valdkonna, on tagatud vaatajaskonna huvi silmaga jälgitava tegevuse näitamisega. Samas on püütud kogu arstimise aluseks olevat mõtetegevust filmilindile tuua. See autorite püüdlus nõuab aga vaatajalt meie keskmisest kaaskodanikust sügavamaid teadmisi meditsiini valdkonnas. Aga võibolla ka filmikunstile omast vihjete keele tundmist.

Esmapiigul tundub kolleeg Jaan Teppi väljend “Haige ei taha surra” kohatu ja isegi jõhkrana. Pikemalt väljendades asjasse pühendamatu vaatajale oleks see kõlanud: “Kui sellel haigel on see haigus, mis momendil haigusloos kirjas seisab, peaks ta kõigi seaduste järgi olema surnud, kuna sellele haigusele tänapäeval ravi ei ole”. Sooletrakti arterite tromboos on tänapäeval ravimatu haigus.

Selles situatsioonis on oskuslikult välja toodud pikaajalise kogemuse ja mõttetöö vili, mille videolindile püüdmise oli meisterlik ja kõigile arusaadav. Jõuti haiguse põhjusest, mis küll ravi perspektiivsus ei tõstnud, aga aitas vältida asjatuid ettevõtmisi ning oli isiku ja meeskonna ühistöö tulemuslikkuse hea näide.

Portreefilmides on jäädvustatud arstielu glamuursed päevad. See võib olla hea, sisendamaks meisse kõigisse optimismi ja kindlustunnet – arst aitab alati ja igas hädas saame temalt abi. Selline esituse viis tagab veel kord edu, annab psühholoogiliselt nii tegijale kui vaatajale positiivse emotsiooni. Samas saavutatakse ekslik mulje heast arstist kui inimesest, kellel kõik õnnestub ja kelle tööpäevad kulgevad põhiliselt positiivsetest emotsioonidest kantuna.

Portreefilmid on võitlusest haiguste ja sur-

maga ning selle võitluse võidukast lõpust. Arstidest-võluritest, inimestest meie keskelt, kes oma igapäevases tegevuses nagu natukene liiga kergelt saavutavad edu. Aga teistmoodi, haigla elu kajastamisel koos ikka ette tulevate ebaõnnestumiste, vahel lihtsalt võimetusega abi anda, konkurentsi ja ebakollegiaalsete intriigidega ei ole vist ükski arst endast nõus filmi teha laskma. Ja ega meist kellelgi pole soovi tekitada neid varjukülgi oma elus ja töös, nad lihtsalt tulevad ette ja neist pole hea tooni järgi kena rääkida. Filmiseeria loojad on siin heast toonist kinni pidanud. Tegijatel vist polnudki eesmärgiks näidata aastatepikkust pühendumusega tehtud tööd, et lõpuks näilise kergusega saavutada vaimustust esile kutsuv tulemus. Seda kõike võib kõrvutada suurte sportlaste saavutustega, kelle võidud tunduvalt pealtvaatajatele tulevat mängleva kergusega, ilma igasuguse nähtava pingutuseta, samas kui tagapoole jäävate võistlejate tegevuses on jälgitav kõik ülima pingutusega kaasnev.

Aga andestagem tegijale veel kord, taheti ju näidata head tulemust, mitte seda teed, mille läbimisel tulemuseni jõuti.

Filmides on välja öeldud töed, mida me ikka ja jälle peame kordama, mida ühiskonnale veel kord teadvustades on autorid teinud tänuväärse teo. Teadvustamisele ei ole lisatud lahendit – eks see jääb iga vaataja enda otsida ja otsustada. Kohtume probleemidega, mille tagapõhi jääb kaugele väljapoole meditsiini, kuid millega arst seisab oma igapäeva-

ses tegevuses pidevalt silmitsi, lahendust leidmata. Mõned markantsemad neist.

Kirurgile on see üks paljudest juhtudest, haigele aga üks ja ainuke ning kui nii läheneda, siis võtab tavalõikus hoopis teise ilme. Seekord saab terveks ja lakub edasi.

Andres Ellamaa mõtted suhtumisest rutiinlõikusesse ja perspektiivtuse tunne teatud kontingendi ravi mõttekuse osas.

Arst on inimene nagu iga teine. Ka temale ei meeldi konveieritöö. Ravi on pidev loominguiline protsess ja kui ise ei tea ega suuda otsustada, küsi kolleegilt.

Ulvi Lettermo igapäevases tööprotsessist – üks ei saa kõike teada, igaüks meist hoiab ennast kitsama lõiguga kursis.

Jaan Tepp – probleemse juhu hea ravigitulemus saavutatakse kollektiivsete teadmiste tulemusel.

Kust sa lõplikku tõe saad? Ilma raamatuteta ei saa midagi ja vahel võetakse meil otsuse aluseks erinevate arvamuste arutelul saavutatud konsensuslik seisukoht.

Enn Jõeste viitab siin meditsiinis sagedasele olukorrale, kus otsuse tegemisel ei saa tugineda konkreetsele mõõdetavale näidule, vaid kogemuse ja intuitsiooni summale. Seda protsessi garantiid meditsiinis ei ole, alati on tuisistuse võimalus.

Maksim Lugovskoi viitab ebaõnnestumise riskile, mille vältimiseks küll püütakse kõike teha ja ette näha, kuid kõigi looduse nüansside etteaimamine on võimatu. Paljudel sellistel tuisistustega juhtudel süüdistatakse arste, kes olid tuisistuse tekke vältimiseks teinud kõik võimaliku.

Selliseid lihtsate sõnade taha peidetud sügavaid probleeme on filmides palju. Nad on esitatud arstide poolt, kes tunnetavad probleemi olemust, kuid millele ühiskond pole suutnud leida lahendust – teinekord polegi lahendust olemas.

Portreedes on toodud kolleegide päikeselised päevad ja see on hea, sest head peame mäletama ja paha peab ununema, muidu ei oleks pürgimist järjest parema poole. Jääb loota, et selle tsükliga ei lõpe arstiabi käsitlemine filmis ja järgmistes osades suudetakse välja tuua ka arstlik põhitegevus – mõttetöö. See on tegijatele juba raskem päikel. Jõudu selleks!

PEETER MARDNA,

Tallinna Arstide Liidu president
Tervishoiuameti järelevalve osakonna juhataja

Kõrva-, nina- ja kurguarst dr. Ulvi Lettermo.

MEEDIA

Otsus on meie eest langetatud

Eesti otsus. Väljaandja: riigikantselei EL teabekeskus. Eestikeelne tiraaž 410 000 eksemplari.

Midagi veidrat on teoksil Eesti riigis ja kogu maailmas. Kõikjal on turg, iga asi, idee, tunne on kaup. Igat kaupa saab müüa: dumpinguga, reklaamikampaaniaga, allahindlusega. Ka riik on äriühing – suured ninad veavad asju nii, nagu polekski see ühiskondlik kokkulepe, inimeste liit mingi kultuurkonna mälu kandmiseks; sest mälu ja kultuur ongi ju olemise alus, kuigi see võib mõnele tunduda kummaline. Suures plaanis vaadates selgub, et ilma kultuurkonnata, keeleta ja eripärata pole asjal suurt mõtet. Aga meil tegeldakse kõige muuga. Nüüd on nad siis välja mõelnud: kuna vahepeal kummitas oht, et eestlased ei kipu Euroopa Liitu, ei anna oma häält selle poolt, siis hakkas poliitiline ja majanduslik eliit Euroopa ideed müüma. Seda on nad teinud oskuslikult, paremini kui midagi muud. Järjekordne samm sel teekonnal on läikpaberil välja antud ilus värviline pildirohke “Eesti otsus”, “ajakiri” liitumisläbirääkimistest Euroopa Liiduga, mis kuulub kaanel: “Eesti lõpetas läbirääkimised Euroopa Liiduga”. Kuigi meie olukord nõuaks teadet: “Eesti peatas läbirääkimised Euroopa Liiduga, et kõigepealt lahendada pea katastroofiliseks muutunud sotsiaalsed probleemid, puhastada oma maine – seksturistid nimetavad Tallinna Põhjamaade Bangkokiks, sest siin on kõige odavamad (laps)prostituudid –, ehitada üles tugev haridus- ja majandus- ja kultuurivõrk. Läbirääkimised jätkuvad pärast seda.” Ei sinnenapoleegi.

“Ajakiri” on mitmeti väga tendentslik. Paarikümnel leheküljel räägitakse ainult ja ainult majandusest ja rahast. Loetakse üles lõputul hulgal toetusi, mida Eesti Euroopast saab, räägitakse võitudest läbirääkimistel. Paistab, nagu ei juhtuks Euroopa Liiduta Eestis midagi, me peame olema väga tänulikud, et see on olemas. Muidu ei oleks meie poliitikud/majandusnimesed tõenäoliselt viimasel kümnel aastal midagi ära teha suutnud. Väga vähe (ehk paaris lauses/repliigis) on anonüümselt (seega nagu objektiivse häälena kajavalt) esitatud lugudes juttu haridusest, sotsiaalprobleemidest, sh. teravad majanduslikud lõhed, tänavalaste ja narkomaanidega ette võetav, igasugune kultuur ja kultuuripoliitika jääb täiesti mainimata. Me võime ainult arvata, et need ei ole siis euroläbirääkimistel olulised teemad, need ei puuduta kogu meie tuleviku, “Eesti otsust”. Kelle kuradi Eesti? Mitte minu oma.

Lisaks on veel teinegi tendents, mis annab selgelt mõista, et see Eesti otsus on juba langetatud. Ja selleks on valjuhääline JAH. Kõik lood selgitavad kas seda, kui hädavajalik on Euroopa Liidu nõuete rakendamine Eestis ja palju sellest tulu sünnib; või räägitakse asjadest täiesti iseenesestmõistetavalt nii, nagu me juba peaaegu et oleksimegi Liidu rahvaste rõõmsas peres. Euroskeptikutele, kellele peaministri arvates ei peaks riigi raha eraldama, kuigi näiteks seegi trükis on tehtud ju maksumaksja raha eest, ka euroskeptikust maksumaksja raha eest, on eraldatud vaid eelviimane leheserv, seegi vaid tillukeste arvamuskõikudega. Lausa naeruväärne on see, et lehekülgedel 10-11 on Euroopa-meelse juustumeistri pilt esitatud suurelt ja Euroopa suhtes skeptilisema talumehe pilt väikeselt.

Üks hea asi sellest koguteosest siiski sündis – nimelt leidis Karl Martin Sinijärv siit tole sama juustumeistri ja katsub teda nüüd kuskilt kätte saada, et terake juustu mekkida. Imetore! Muidu ei sünni väljaanne tulehakatusekski, paber selline, et põleb kehvasti ja tekitab palju tuhka.

Aga reklaam on ikkagi kõikvõimas. Mul on nüüd kuidagi palju parem ja rahulikum tunne. Ehk lähen isegi ja hääletan Euroopa Liidu poolt? Muidugi! Helbime seda suppi siis koos.

JÜRGEN ROOSTE

TEATER

**Esietendused
Draamateatris**

14. I esietendub Eesti Draamateatris Martin McDonagh'i "Inishmore'i leitnant" (tõlk. Peeter Volkonski), mille on lavastanud Tiit Ojasoo.

Kes sõitis Inishmore'i küla üksikul teel otsa hullu Padraicu kassile? Oli see õnnetus või mõrv? Padraic naaseb Põhja-Iirimaalt, kus tema töök on piinamine ja pommide panemine ning asub kirglikult süüdlast otsima. Padraic armastab oma kassi rohkem kui elu... Laval on palju verd ja plahvatusi ning nõrganärvilistel ja alla 14aastastel pole soovitatav tükki vaatama tulla. Lavastuse kunstnik on Ene-Liis Semper ja tantsujuht Jüri Nael. Osades Mait Malmsten, Anti Reinthal, Margus Prangel, Tiit Sukk, Taavi Teplenkov, Sulev Teppart, Jaan Rekkor (Endla), Riina Maidre (EMA Kõrgem Lavakunstikool).

5. I esietendus Eesti Draamateatri suurel laval Neil Simoni komöödia "Suured tüdrukud ei nuta". See on sartsakas komöödia kahe naise suhetest tülide, neurooside, vaidluste ja kahe latii-nost naabrimehe virvarris. Komöödia lavastaja on Ain Prosa, kunstnik Kersti Varrak, mängivad Ülle

Sulev Teppart, Riina Maidre, Mait Malmsten, Margus Prangel, Tiit Sukk, Taavi Teplenkov, Anti Reinthal, Jaan Rekkor. ERKKI MERILA

Kaljuste, Maria Klenskaja, Tõnu Kark, Aleksander Eelmaa, Kaie Mihkelson, Merle Palmiste, Külli Reinumägi, Viire Valdma.

Galandia Juveelikauplused. Ühe kalendrikuu jook-sul oli laval kõige rohkem naistest Anne Valge (21 etendust novembris), meestest Ott Aardam (23 etendust detsembris). Neid pidas preemiatega meeles Ühinenud Ajakirjad AS.

Eesti Draamateatri kolleegipreemiad

Traditsiooniliselt anti Eesti Draamateatri aastalõpu-peol 30. XII kätte lõppeva aasta kolleegipreemiad. Preemiad jagunesid: Käsu-Ants (parim lavastaja) – Mikk Mikiver, lavastused "Kopenhaagen" ja "Surmatants". Suur Ants (parim meespeaosatäitja) – Ain Lutsepp, osatäitmisel Werner Heisenberg ("Kopenhaagen"), härra Jenkins ("Rahauputus"), Šmuel Sprol ("Kummikauplejad II"). Suur Ants (parim naispeaosatäitja) – Ülle Kaljuste, Proua Robinson ("Elluastuja"). Väike Ants (parim meeskõrvalosatäitja) – Aleksander Eelmaa, härra Braddock ("Elluastuja"), Sass ("Eesti matus", "Kolm korda üle öla"). Väike Ants (parim naiskõrvalosatäitja) – Merle Palmiste, Catherine ("Neli rüütli"), Tiina ("Eesti matus", "Kolm korda üle öla"), Ema ("Meie isa"). Ilu-Ants (parim kunstnik) – Pille Jänes, kujundused lavastustele "Elluastuja", "Rahauputus", "Eesti matus", "Kummikauplejad", "Kolm korda üle öla". Asi-Ants (parim tehniline töötaja) – helitehnik Jaan Allikmaa. Abi-Ants (parim teenindav töötaja) – etenduse juht Johannes Tammsalu. Kaval-Ants (Eesti Draamateatri preemia teatrist välja) – OÜ Ametys, preemia sõbraliku ja vastutuleliku suhtumise, hea teeninduse, vastupidavuse, järjekindluse ning kannatlikkuse eest teatri puhveti ja baari pidamisel.

Kolleegipreemiad Vanalinnastudios

23. XII anti Vanalinnastudio väikeses saalis esimest korda teatri ajaloos üle kolleegipreemiad. Kokku oli kaheksa kategooriat ning auhinna saajad otsustasid Vanalinnastudio töötajad.

Aasta meesnäitleja auhind läks sel aastal jagamisele Margus Tabori ja Raivo Rüütli vahel, sest mõlemad said võrdse arvu hääli. Aasta naisnäitleja auhinna viis koju sel aastal oma 50. sünnipäeva pidanud Anne Paluver. Aasta lavastajaks valisid Vanalinnastudio töötajad Ivo Eensalu, kelle lavastatud lastemüüslavastuse "Kassid" mängiti juba teist hooaega, "Rikutud reglement" on kavas varsti juba kaks aastat järjest ning lisandunud on "Mis liig, see liig". Aasta kunstniku preemia otsustati anda Mae Kivilole, kelle kujundatud olid "Hea inimene Sezuanist" ja "Päikesekontsert". Aasta lavataguseks meheks valiti pealavameister Jüri Maaker ning aasta lavataguseks naiseks tegevprodutsent Kairi Mändla. Aasta kontorirootiks tituleeriti aga teatri raamatupidaja Krista Shois. Et teatri puhul on oluline oma tööd rõõmsalt teha, anti välja ka hea tuju preemia, mis läks saaliadministraator Anu Kütile – tema on esimene, kes publiku teatris vastu võtab ja viimane, kes vaatajale nägemiseni ütleb.

1. I alustas Vanalinnastudio lavastaja ja kunstilise konsultandina tööd Georg Malvius, teatas teatri direktor Anne Elling-Veesaar teispäevasele pressikonverentsil. Leping Georg Malviusega sõlmiti kaheks ja pooleks aastaks ning tema tööülesanneteks on teatri direktori nõustamine kunstilistes küsimustes ning uuslavastuste väljatoomine Vanalinnastudios. Sel hooajal lavastab Malvius Vanalinnastudios kaks näidendit. 1. III esietendub teatri suures saalis Martin Shermani "Bent", peaosades Mait Malmsten (Eesti Draamateatrist), Andrus Vaarik, Andero Ermel (Tallinna Linna-teatrist) või Priit Võigemast (Ugalast). 4. VII jõuab aga Vene Draamateatri suures saalis lavale muusikal "Kabaree". Lisaks kahele Malviuse lavastusele esietendub sel hooajal veel Roman Baskini lavastatud Hugo Raudsepa "Roosad prillid" 8. II ning EMA kõrgema lavakunstikooli XXI lennu diplomitööna William Goldingu "Kärbeste jumal" 19. IV, lavastajaks Mati Unt.

4. I kuulutas Viljandi Kultuurikolledž oma esimeseks väljastpoolt Eestit audoktoriks lavastaja ja teatripedagoogi Adolf Šapiro. Šapiro pidas kultuurikolledžis ka nõudlikku meistrilassi, kus osalesid vaatlejatena TÜ teatriteaduse, humanitaarinstituudi teatriõppe ja kõrgema lavakunstikooli näitlejaõppe tudengid. Oma meistrilassis pühendus Adolf Šapiro Stanislavski süsteemi põhitõdedele ja analüüsiga seonduvale meetodile ning faktoretele, mille näitavad näitleja looming. Praktiiliseks aluseks võeti Anton Tšehhovi "Kolm öde".

MUUSIKA

Pärt taas Grammy nominent

23. II antakse tänavuse Grammyd, millele parima klassika-albumi ja parima tänapäevase klassikakompositsiooni kategoorias konkureerib ka Arvo Pärt.

Pärdile on see juba neljas kord olla esitatud pälvimaks USA mainekamat muusikaauhinda, sedapuhku ECM New Series'i mulluse plaadiga "Orient & Occident", kus Rootsi Raadio Sümfooniaorkester

ja Rootsi Raadio Koor Tõnu Kaljuste juhatusel esitavad kolm Pärdi teost: "Ein Wallfahrtslied" meeskoorile ja kammerorkestrile, "Orient & Occident" keelpilliorkestri ja "Como cierva sedienta" naiskoorile ja kammerorkestrile.

Kaljuste Saksamaal

Tõnu Kaljuste avas uue kontserdiaasta Berliinis, juhatades 1. I uusaastakontserti Berliini filharmoonia suures saalis, laval Akademie für Alte Musik Berlin orkester, solistid Annette Darch (sopran), Hanne Fischer (metsosopran), Kresimir Spicer (tenor) ja Hanno Müller-Brachmann (bass), kaastegev RIAS kammerkoor, ettekandel Mozarti Vesper ja Beethoveni Missa C-duur.

24. I dirigeerib Kaljuste taas Saksamaal, sedapuhku Saarbrückenis sealsest raadio sümfooniaorkestrist, solistikas Leho Karin (tšello). Kontserdi kavas on Tüüri "Show" ("Action – Passion – Illusion", 1993), Pärdi I sümfoonia ja Haydni sümfoonia C-duur.

Ooperigala ERSO-lt

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester tähistab praeguse peadirigendi Nikolai Aleksejeviga tehtud koostöö 20. aastapäeva (esimene kontsert toimus 9. jaanuaril 1983. aastal Tallinnas) ooperigalaga 16. I. Ühtlasi on see neljas kontsert seeriast "Kuldne klassika", kavas aariad ja duetid Verdi ooperitest "Traviata" ja "Simon Boccanegra", Tšaikovski "Jevgeni Oneginist" ning Gershvini "Porgyst ja Bessist". Solistideks on sopran Tatjana Pavlovskaja ja Peterburi Maria teatrist ja bariton Sergei Leiferkus Londoni Covent Gardenist. Dirigeerib Nikolai Aleksejev.

Eesti Muusikaakadeemias

17. XII 2002 jõudis muusikaakadeemiasse Jaapani valitsuse kultuuri abiprogrammi raames digitaalse audiotöötuse ning -salvestamise varustus muusikaakadeemia elektronmuusika stuudiole. 20. XII 2001 vahetasid Jaapani riigi akrediteeritud saadik Norimasa Hasegawa ning Eesti Vabariigi välisminister Toomas Hendrik Ilves noote ning kirjutasid alla Jaapani riigi kultuuritoetuse protseduurilistele reeglitele, mille tulemusena anti EMA-le toetus summas 40 700 000 jeeni (umbes 6 miljonit krooni). Summat kasutati digitaalse audiotöötuse ning salvestusvarustuse ostmiseks, mis võimaldab muusikaakadeemial avada 2003/2004. õppeaastal helirežiini õppesuuna. Süsteemi installeerimist tuleb jaanuaris juhendama tootja spetsialist. Jaapani valitsuse kultuuri abiprogramm on tähtis osa Jaapani valitsuse rahvusvahelistest kultuuri- ning haridusalastest projektidest. Lili Kaelase nimelise muusikafondi järjekorset stipendiumi pälvivad saksofonist Ursula Saal ning pianist Sten Lassmann.

Lili Kaelase nimeline muusikafond on loodud pr. Kaelase ema Vendla Lüdigi ning õe Regina Küngi mälestuseks, sihtkapitali eesmärk on toetada ühekordselt noori andekaid eesti muusikuid. Stipendiumifond oli sellel aastal 67 840 krooni. Sihtasutuse ellukutsuja pr. Lili Kaelas on elukutselt arheoloog. Ta on olnud pikaajaline Göteborgi arheoloogia- ja ajaloomuuseumide juhataja, samuti töötanud õppejõuna mitmes ülikoolis.

Yamaha Music Foundation of Europe andis sel aastal välja stipendiumi (12 350 krooni) muusikaakadeemia trombooni eriala üliõpilasele Andres Kontusele. Tegemist on iga-aastase stipendiumiga (esimene anti 1998. aastal) erinevate erialade üliõpilastele.

Pärnu Linnaorkestri nimeline fond

Pärnu Linnavalitsus määras lõppeva aasta rahvusvahelisel muusikapäeval Pärnu Linnaorkestrile Pärnu linna 2002. a. muusika aastapreemia. Sellega kaasas olnud 25 000-kroonise preemiaga otsustas PLO algatada Eesti Rahvuskultuuri Fondis omanimelise allfondi.

Fondi eesmärk on toetada linnaorkestri kui olulise sümfooniilise kollektiivi arengut. Vastav leping Pärnu linna ja Eesti Rahvuskultuuri Fondi vahel sõlmiti linnapea Väino Hallikmäe ja fondi juhatuse esimehe Eri Klasi vahel 30. XII.

Pärnu muusikakool

kolib kontserdimajja

11. I jätab Pärnu muusikakooli pere maha vana koolimaja Nikolai tänavas ja kolib üle Pärnu kontserdimajja.

Kell 12 peetakse vana koolimaja ees väike lahkumisteremoonia, mille käigus pannakse reele hulgalt vanu pille, pillikast ja noote ning seatakse muusikakooli õpilased, õpetajad ja viilistlased valmis rongkäiguks Aida tänavale. Rongkäik teeb väikese peatuse Nikolai 16 hoone ees, kus elas kooli esimene direktor Peeter Laja ja kus sõjajärgseil aastal asus ka kool. Kontserdimajja I korrusel peetakse tervituskõnesid, lõigatakse läbi sümboolne lint ning tutvutakse muusikakooli uute ruumidega.

"Raadioteater" alustas 75. tegevusaastat

Tänavu 24. II saab "Raadioteater" 75aastaseks. "Raadioteater" avas aasta esietendusega, mis loodetavasti ei jää viimaseks.

12. I kell 15.05 võib taas kuulda "Klassikaraadios" Heidi Sarapuu kirjutatud ja lavastatud kultuuriloolist kuuldemängu "Improvvisatsioon Griegi teemal", mis esietendus 4. I "Vikerraadios". Heliilooja Edvard Griegi kujunemislöö on inspireerinud Ketil Bjørnstadi romaan "Ballaad g-moll" Elvi Lumeti tõlkes, eriti aga muusik Sven Kullerkupu improvvisatsioonid Griegi teemadel, millel on oluline osa ka raadiolavastuses. Edvard Griegi rollis on Andres Raag, tema vanemat venda Johni mängib Dan Põldroos ja tulevast abikaasat Ninat Pille Lukin. Kuuldemängu valmimist on toetanud Norra Kuninglik Saatkont.

"Doktor Dolittle ja lindude ooper" Tartus

Vanemuise teatri suures majas esietendub 12. I läti helilooja Janis Lusensi (s. 1959) lasteooper "Doktor Dolittle ja lindude ooper". "See on armastatud loomatootri lugudel põhinev ilusa muusikaga lõbus ja seikluslik ooper headuse ja sõpruse jõust," ütles lavastaja Vahur Keller.

Ooperi peategelane on kuulud doktor Dolittle, kõigi loomade ja lindude sõber, keda Vanemuises kehas-tab Jaan Willem Sibul. Ühel päeval saabub tema juurde kanaarilinnust ooperidiiva Pipinella (Tatjana Romanova), kes on katkestanud oma hiilgava kar-jääri, et otsida jäljetult kadunuks jäänud sõpra, kanaarilinnust ooperitenorit Cheepi (Jan Oja). Doktor ja tema sõbrad notsu Gab-Gab (Karmen Puis), koer Jip (Rando Pihjo) ja papagoi Polüneesia (Merle Jalakas) asuvad tegutsema. Lasteooperi muusikajuht ja dirigent on Lauri Sirp, kunstnikutöö on teinud Liina Unt. Teistes osades teevad kaasa Andres Mähar, Märt Jakobson, Tõnu Kattai, Taisto Noor jt. Mara Zalite laboto on tõlkinud eesti keelde Linda Jakovski ja Peeter Volkonski. Läti Riikliku Konservatooriumi kompositsiooni erialal lõpetanud Janis Lusens osales 1970. aastate lõpus Eestiski tuntud rockansambli Zodiac tegevuses.

Kaks liturgilist draamat Tallinnas

Theatrumi kaaskorraldusel esineb Tallinnas "Schola Teatru Wiejskiego Wegajty (Poola), et kahel õhtul kanda õhtupalvuste ehk vespri raames ette kaks keskaegsetest käsikirjadest pärit liturgilist draamat. Eile tuli Peeter Pauli kirikus ettekandele "Ludus Danielis", homme mängitakse Rootsi Mihkli kirikus draamat "Ordo Stellae".

"Ludus Danielis" ("Taanieli mäng") on liturgiline drama, millest on säilinud kaks käsikirja XII sajandi Prantsusmaalt. Lugu käsitleb kaht prohvet Taanieliga seotud sündmust. Draama "Ordo Stellae" ("Tähe mäng") käsitleb jõuluaja sündmusi. Schola Teatru Wiejskiego Wegajty on üks väheseid (kui mitte ainus) näitlejaid ja muusikuid koon-davaid teatritruppe maailmas, kes on pühendunud üksnes liturgilisele draamale. Praegu on neil käimas töö uue liturgilise draamaga "Ludus Passio-nis", mille muusikaline juht on varajase liturgilise muusika üks väljapaistvamaid asjatundjaid Marcel

KUNST

Damien Hirst. Home Sweet Home. 1996.

Briti noor disain Tallinnas

Täna kl. 17 avab Briti Nõukogu Tallinna raekojas briti seeriadisaini näituse "Multiplication".

Kui tavapäraselt peetakse unikaalsust kunstiteose eelduseks, siis antud näitusel välja pandud töödele on ühine unikaalsuse eiramine. Samas ei ole tegemist masstoodete näitusega: enamiku tööde türaaz on vaid paar kuni mõnikümneks eksemplari. Suure osa näitusel esindatud töödest on loonud kunstnikud, keda paelub tiražeeritud kunstobjekti kontseptsioon. Samas on näitusel ka töid, mille idee on küll kunstnikult tellitud, kuid teostuse organiseerinud mõni galerii. Mõlemal juhul on kunstnikud seisnud silmitsi probleemiga, mil viisil ühte ideed taastoota. Näitusel on esindatud 62 üheksakümne aasta lõpul ja XXI sajandi algul valminud tööd 46 briti kaasaja tippdisainerilt ja -kunstnikult nagu Jake ja Dinos Chapman, Hussein Chalayan, Tracey Emin, Sarah Staton, Damien Hirst, Nicky Hirst, Paul Hodgson, Julian Opie, John Frankland jt. Teosed valis välja Briti Nõukogu kujutava kunsti osakond koostöös Jacqueline Jefferiesi (Camden Arts Centre), Sarah Statoni ja Sally Townsendiga (Multiple Store). Staton on ka spetsiaalselt näituse tarvis disaininud vineerist kastid, millel töid eksponeeritakse. Briti Nõukogu kutsel tuleb veebruaris Eestisse loenguid pidama tunnustatud kunstnik ja õppejõud John Frankland, kes on Londoni City & Guildsi kunsti- ja skulptuuriteaduskonna juhataja. Tema loominguks on enim tähelepanu pälvinud seinad, mida ta on galeriidesse ehitanud, et tõlgendada näituste ruumi.

Minimalistlik Tammetalu

6. – 25. I on G-galeriis väljas Tiina Tammetalu uued maalid.

Väljapanekut iseloomustab äärmine minimalism, mida rõhutab ka autori loobumine näituse kuidagi nimetamisest. Kunstnik uurib asju, mis oma argisuses ja lihtsuses justkui ei väärikski kujutamist. Need on pinnad ja servad, jäljed, varjud, rajad, külmud ja konarused – tükkide maastikku meie jalgade alt. Tammetalu nimetab neid motiivide prentsoonituse tõttu 0-maastikeks ja rekonstrueerib neid siis üksühese moodus lõuendil. Tammetalu meetodid iseloomustab äärmine realism, milles on ühevõrra tähtis dokumentaalsus ja materjalide autentsus, tihti valmivad tööd plenäärina (sünnimuskohal). Teiselt poolt võib neis koha ja ruumi dokumentides näha ka faktuuri, värvi ja mittevärvi – klassikalisi maalikunsti probleeme, mida Tammetalu lahendab akadeemilise maalijahariduse saanu täie iseenesestmõistetavusega. Kogemused monumentaalmaalis (freskos, skrafiitos) kannab Tammetalu kõhklemata üle tahvelmaali, tegutsees lõuendil aeg-ajalt nagu freskoseinal. Faktuure

katnud intensiivsed sünteetilised värvimassid taanduvad, jättes hingama naturaalsed värvimullad, savi, liiva, pinnase. Seekord võidab "mittevärvid" maalilisus. Vastupandamatust soovist dokumenteerida konkreetset isiklikku kohakogemust saab kunstnik ühel päeval makro- ja mikro maailma struktuuride paralleelsuse üldistatud kogemuse, nähes lennukiaknast, mitme tuhande meetri kõrguselt, esitumas taas sedasama ruutmeetrit koduõue pinnast, mida ta veel eile uuris meetri kõrguselt, et seda lõuendile kanda. Ainult et sellesse tükikesse maastikku, mis mõne kilomeetri kõrguselt avanes, mahtus kogu Eesti ja veel servake Lätist.

Kohaspetsiifiline Ojaver

7. I avati Deco galeriis Jüri Ojaveri näitus "Kõik on üks".

Ojaveri installatsioon "Kõik on üks" on kohaspetsiifiline: kunstnik on kindel, et Deco galerii on selle ainuõige paik. Deco galerii väljapanek on siiski installatsiooni kordusesitus, sest möödunud aasta oktoobris oli Ojaveri "Kõik on üks" väljas Rakvere Kesklinna galeriis. Installatsiooni elemendid olid peaaegu samad: ananassidest ning neid ühendavast jalamoitiivist friis, kullatud päikesekujutisega aknaraamistus, häbelikku fallost meenutav kivikuju. Formaati on aga muutunud: vertikaalne aknaraamistus on seekord horisontaalne, friis madalamal ning kivis hõõgub hangunud tina asemel tuli. Ojaveri näiliselt napp installatsioon on mõistukõne: iga iseseisev element kõneleb vaid koos teistega kõnelema. Ja lõpuks pole miski enam selge, isegi mitte see, kas tegemist on kunsti- või ehituskunsti-väljapanekuga.

R. V.

Keraamikute ühisnäitus

Täna kl. 17 avatakse tarbekunstimuuseumis eesti ja taani keraamikute ühisnäitus "Unisoonis".

"Unisoonis" on kahe sarnasel põhimõttel tegutseva keraamikustuudio ühisnäitus: Eesti Asuurkeraamika (Urmas Puhkan, Kärt Seppel, Külli Kõiv, Kadri Pärnamets, Aigi Orav, Lauri Kilusk) ning Taani Casius Clay (Anne Mette Hjortshøj, Marie Wiktor Möller, Per Andresen, Claus Domine Hansen). Masinastumist, masinlikuks muutumist, masinate ülemvõimu ja ka vastasseisu sellele kui ühele võimalikule ahistuse vormile on aastakümneid kunstis kajastatud. Oleme spiraalikeerdu mööda jõudnud punkti, kus see teema uuel tasandil jälle aktuaalne on. Kunstnikud ei lähene ühiselt püstitatud teemale mitte ainult surmtõise ühiskonnakriitilisusega, vaid püüavad olukorda mõtestada ka ironia- ja huumori abil. Näitus annab huvipakkuvat pildi sellest, kuidas näevad ja teadvustavad probleemi endale heaoluühiskonna esindajad ja sinna kippuva wannabe-ühiskonna kunstnikud. Märksõnade (liikumine, aeg, helid, võnked, häälestamine ja kommunikatsioon) kaudu on erinevad vaatepunktid unisoonis. Eesti kunstnike tööd on valdavalt teostatud puupõletustehnikas Kohila anagaama tüüpi väliahjus. Savi kõrval on kasutatud ka teisi materjale nagu värvilist nõõri, ajalehti ning kõlareid koos spetsiaalselt komponeeritud heliga. Taanlased on oma ideede elluviimisel kasutanud portselani ja gaasipõletust.

Ado Vabbe preemia Anne Parmastole

19. jaanuarini on Tartu Kunstimaja kahel korral vaadata Tartu kunsti aastalõpunäitus.

Mõneti traditsioone murdev oli Tartu Kunstnike Liidu liikmeist moodustatud näitusežüri otsus, et ekspositsioonis peavad olema esindatud kõik kunstnikud, kes oma tööd žüriisse esitasid. Kuna ruumide maht seadis piirangud, siis jäeti lõplik valikutegemise õigus eelpoolmainitud tingimuse aastalõpunäituse kujundajale, kunstiteadlasele Mari Nõmmelale. Kujundaja hinnang ja eelistused väljenduvad ühe ekspositsioonisala eraldamises, kus ta, eirates oma kujundusstiili ning jättes teosed etiketažiita, on koostanud maast laeni ekspositsiooni teostest, mida iseloomustab veel õpilaslik ja ebakindel kunstikäsitus. Kuid sedagi möönduste-

ga, sest ka selles saalis leidub teoseid, mis oleksid koha ekspositsioonis leidnud traditsioonilise lahendusega ülevaatenäitusel. 119 esitatud tööst on näitusel eksponeeritud 107 teost 70 kunstnikult. Ülekaalukalt on esindatud maal, mille koloriidi- ja vormikeelele tuginedes on kujundaja loonud ekspositsioonisala telje, kus vastanduvad hele-tume, sissepoolepööratus-ekspressiivsus, rahulik-rahutu, stabiilne-otsinguline. Kohaliku kunsti elavdamiseks 1997. aastal Tartu Linnavalitsuse ja Tartu Kunstnike Liidu koostöös loodud Ado Vabbe nimeline visuaalse kunsti aastapreemia laureaadiks 2002 kuulutati näituse avamisel kunstnik Anne Parmasto. E-Kunstisalongi preemia pälvis Silja Salmistu, Ettevõtlike Daamide Assotsiatsiooni preemia Lii Jürgenson, Kohvik Wilde preemia sai kõige maalilisema maali autor Jüri Marran, AS Vunder preemia "veel õppivale kunstnikule" TÜ IV kursuse maalitudeng Sami Makkonen, kes pälvis ka AS Tartu Õlletahas A. Le Coq preemia, AS Merko Tartu preemia "noorkunstnikule" Eda Lõhmus. 14. I kl. 16 on kõik huvilised oodatud Tartu Kunstimajja aastalõpunäituse arutelule.

► Homme kl. 15 näeb Tartu Kunstimajas Tõnu Aru portreefilme Jüri Arrakust. Filme kommenteerib kunstnik ise. Tõnu Aru on püüdnud oma portreefilmides avada inimese olemust, mistõttu on korduvalt pöördunud sama inimese juurde tagasi. Ka Tartu Kunstimaja üritus on uue filmi materjal: Aru jäädvustab filmile kunstniku kommentaarid eri aegadel sündinud filmidele.

► 7. I avati Viljandi Kilpkonna galeriis Kätlin Raavi ja Toomas Kuusingu näitus. Mõlemad autorid õpivad EKA Pärnu kolledžis Academia Gratas. Nende stiili on mõjutanud hüperrealism, kuid veelgi enam tänavakultuur ja meediama. Raav eksponeerib üht suurt maali, mida lastele ei soovitata. Kuusingu maalid räägivad samuti elu pahupoleest, kuigi leebemas sürrealistlikumas versioonis. Lisaks eksponeerib ta keevitustehnikas skulptuure. Avamisel esitati ka performance.

► 4. I avas Rakvere Kesklinna galeriis oma esimese isiknäituse Ivo Vinogradov (1979). Möödunud kevadel EKA nahakunsti osakonna lõpetanud noor kunstnik valdab korralikult ekspresionistlikku maalimismaneeri, tema töödes ei puudu ka nauditav huumorimeel. Eksponeeritud töid tuleks vaadata kui sisulise faasinihkega illustatsioon pühakirja teemadele, näiteks "Noa ja tema naine", "Noa teatab naisele uputusest", "Naine teatab Noale, et laev leikib". Selles võttes on käsitletav ka Adama ja Eva teemale pühendatud maalid: "Eva sünd", "Pattulangemine", "Väljajamine paradisiisist".

"Graafika In" festival

12. I – 2. II peetakse Pärnus järjekordne graafikafestival.

12. I kl. 12 avatakse Pärnu kontserdimajas koruste näitus, väljas on Raul Meele, Jaak Visnapi, Eveli Variku, Meeland Sepa, Eesti Vabagraafikute Ühenduse & Tõnis Laanemaa, Toomas Kuusingu, Marii Beilmanni, Tibu, Chinties, Rauno Teideri, Taje Trossi, Anonymous Põhi, Annika Oltre, Triinu Kuhhi, Kristina Rosina, Marita Tatsi, Sorge, Andrus Joonase jpt. tööd. Antakse välja festivali grand prix – Sorge, Margus Tiitsmaa nimeline graafikapreemia. Žüriisse kuuluvad Sorge ja Reiu Tüür. Kl. 12.15 esitletakse Peeter Alliku Academia Grata superajakirja Sport ja Loomad jaanuarikuu numbrit; kl. 12.30 kõneleb Reiu Tüür, "Graafika paljundamine kui äärealade võimalus"; kl. 13 avatakse linnas Peeter Alliku kureeritud plangunäitus "Valimised"; kl. 13.15 Jooga ja Kaidi Kaasiku näitus "Anton Puju"; kl. 14 Eesti litograafiakeskuse kureeritud Kadri Alesmaa ja Jaak Visnapi näitus; kl. 14 – 18 toimub litograafiakeskuses litograafiaworkshop; kl. 15 algab spordiprogramm – turniir Academia Non Gratas; kl. 15.30 paneeldiskussioon "Graafika täna". Võimalikud igasugused

ametliku kava välised aktsioonid ja ekspositsioonid, võimalus külastada litograafiakeskust, saada graafikaalast õpetust ja informatsiooni, vastuseid igasugustele eksistentsiaalsetele ja kunstiga seotud küsimustele. Eesti litograafiakeskuse tel.: 055 604631, e-post: litokeskus@hotmail.ee; avalike suhete peakorraldaja ja pressisekretär Andrus Joonas, tel.: 051 926783.

Taanlased avangardi paistel

19. jaanuarini on Taani Riiklik Kunstimuuseum (Statens Museum for Kunst) Kopenhaagenis võimalik vaadata näitust "Avangard taani ja europa kunstis 1909 – 1919".

67 teosest, peamiselt maalidest, aga samuti skulptuuridest koostatud väljapanek jaguneb leidliku ruumilahendusega temaatilistesse kontsentritesse "Linn", "Sõda", "Sport", "Tants", "Tsirkus", "Vaikelu", "Inimene" ja "Kunsti loomus". Taani kunstnike 21 taieist ümbritseb itaallaste, venelaste, prantslaste, hispaanlaste, sakslaste, rootslaste, norralaste, ameeriklaste ja hollandlaste peamiselt futurismi, kubismi ja ekspresionismiga seostatud looming, mis kokku toodud paljudest muuseumidest ja ka mõnedest erakogudest Ameerikast ja Euroopast. Väljas on Marc Chagalli, Gino Severini, Albert Gleizes', Juan Gris, Per Krohgi, Henri Laurens'i, Fernand Legér', Pablo Picasso, Franz Marci, Wassili Kandinsky ja paljude teiste tähtseid. Taanlastel jätkub nii raha kui leidlikkust oma kunsti asetamiseks muu maailma konteksti. Nad ei pelga väljajaadet, et oma kunstnike looming nii otseses kõrvutuses kraadijagu kahvatub. Pole kahtlust, et ka Ado Vabbe sama ajajärgu futuristlikud ekskursid võinuksid edukalt ehtida Kopenhaageni väljapanekut.

ENN LILLEMETS

VARIA

► 14. I kl. 19 tähistatakse Muusikamajas Tuule Kanni eestvõtmisel August Pulsti 114. sünniaastapäeva. A. Pulst on ERMI Tallinna osakonna, Tallinna Eesti Muuseumi, Eesti Vabaõhumuuseumi, Tori Muuseumi ja Muusikamuuseumi asutamismõtte ülesvõtjaks ja teostajaks. Muuseumitöö kõrvalt jätkus tal ka jaksu tegeleda rahvamuusikaga, seda koguda ja jäädvustada. Rahvamuusika-, kombe-, mängude- ja rahvatantsude eeskavaga korraldati mitme muuseumi nimel 18 ringreisi ja rohkesti ettekandeid aastatel 1922 – 1936. Ehk see südamluk suhe rahvamuusikasse ja muusikutesse ongi põhjus, miks rahvamuusik Tuule Kanni sünnipäeva, seeläbi ka tema tegemisi, oma sõprade ja huviliste seltsis mitmendat aastat meele peab. Seekord on pisuke tähelepanu pööratud A. Pulsti näitekirjandusele. Esitamisele tuleb üks vaatus näitemängust "Kogukonna kohtumees". Pääsuks midagi pöske pistmiseks.

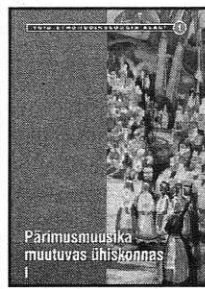
KULTUURIMINISTEERIUMIS

► Kultuuriministeriumi uus muuseumiõuniku on Peeter Mauer, ministeriumi senine muuseumiõuniku Ülle Reimets asus Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi direktori ametikohale. 1963. aastal sündinud Peeter Mauer töötas käesoleva ajani Eesti Arhitektuurimuuseumis näituste juhina ning enne seda samas teadurina. Ta on lõpetanud TPI joonistamise, joonestamise ja tööõpetuse eriala ja on õppinud TRÜ Füüsika teaduskonnas. Mauer on õppinud Stockholm muuseumides muuseumitöö korraldust, osalenud muuseumide infosüsteemi KVIS väljatöötamisel ning tegelnud selle kasutuselevõtu arhitektuurimuuseumis. Lisaks on ta põhitöö kõrvalt olnud mitmete suurnäituste projektijuht ("Ruum ja Vorm 2000", "Eesti disain 2002" Helsingis). Mauer on 1993. aastast ICOM-liige ja osalenud 1996. aastast ühingu DoCoMoMo. "Peeter Maueri kandidatuuri kasuks osutus pikaajaline muuseumitöö kogemus ja osalemine muuseumialastes arendusprojektides," kinnitas komisjoni liige ja asekanter kultuuriväärtuste ala Anton Pärn.

3. jaanuaril autasustati Sirbi toimetuses 2002. aasta laureaate. Kollektiivfotol näete vasakul daamijuustest rõõmu tundva Jaak Alliku varjus Andres Langemetsa; Elo Viiding küsib nõu Jaanus Adamsonilt; Anders Härm kuulab ja Rait Avestik jagab näpunäiteid, mida adub sigariga Jaakko Hallas. Reet Varblane on lahke koduperenaise rollis, aga Evi Arujärv avab strateegilisi liine. Ja Rimmeli selja taga passivad Joonas Hellerma, Tarmo Teder ja Valle-Sten Maiste.

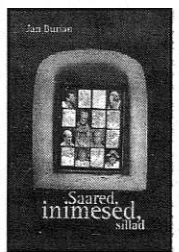
RAAMATUTUTVUSTUS

PÄRIMUSMUUSIKA MUUTUVAS ÜHISKONNAS I
Tõid etnomusikoloogia alalt. 13 põnevat teoreetilist kirjutist hetke kultuuripildi servaalt, tuleviku märk. Koostanud ja toimetanud Triinu Ojamaa ja Ingrid Riiütel. Keeletoimetaja Luule Krikmann, Edna Tuvi ja Janika Oras noodigraafika, küljendaja Maris Kuperjanov, kaanekujundaja Tiina Viireleid. Eesti Kirjandusmuuseumi etnomusikoloogia osakond, 2002. 222 lk.

Dmitri Šostakovitš TUNNISTUS. Dmitri Šostakovitši mälestused
Kuulsa helilooja pajatuse oma elukäigust, kujundlik ja haarav. Meile põnev mitmeti, jutustaja vaatab ka Nõukogude Liidu kardinatagusesse maailma, räägib dissidentidest ja rõhujatest. Venemaal seni ilmutamata. Kirja on mälestused pannud Solomon Volkov. Tõlkinud Liisi Erepuu, toimetanud Joosep Sang. Kujundanud Jüri Kass. Vagabund, 2002. 268 lk.

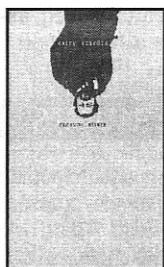
Jan Burian SAARED, INIMESED, SILLAD
Tšehhi kirjanik käis Hiiumaal, Saaremaal, Muhemaal, kohtus põnevate kultuuripersonidega, kirjutas sellest raamatugi. Omalaadse emotsionaalse reisijuh. Ehk teeb see Tšehhi Eestile hääd reklaami. Aga niisamagi on mõnus lugeda. Tšehhi keelest tõlkinud Toomas Tutt, toimetanud Ave Alavainu, kujundanud Ilona Gurjanova. Tallinn, 2002. 56 lk.

Priidu Beier MONACO
Pühendatud printsess Stephanie Grimaldile. Beier on jälle tuld täis ja terav ja lustakas. Hääd armastusluulevalimik. Tallinnas saadaval ainult Apollo Raamatumajas. Tartu, 2002. 68 lk.

Jaan Tätte LAULUD
Tõsi, neid laule on raske lugeda, ilma et nad pää sees lauludena kõlama hakkaks. Kauniks kujundatud raamat figureerib juba müügitableiski, Tätte luules on tõesti mingit lihtsust ja siirust, mis mõjub usutavalt, õrnalt. Kujundanud Asko Künnap. Tänapäev, 2002. 88 lk.

Kalev Kesküla PLATONI RIIGIS
See on korraga esteedi, sotsiaalse mõtleja, ekspres-iivse kujundimehe, maitsenautleja ja minesaveeltea-kelle raamat. Mõõdunud aasta oli jälle väga hea luule aasta ja Kesküla värsivalimik on tõesti võimas täpp selle "i" peal. Kujundanud Tiina Tammetalu, korrekatuur Tiina Hallik. Tuum, 2002. 96 lk.

KM Sinijärv ARTUTART & 39
Ja mitte viletsam täpp mõõdunud aasta luule "i" ei ole ka Karl Martin Sinijärve hullilulise õllehõngune jõuratus Eestimaa talve kohale. Siin on Tartu-tunnet ja kaprea-lismi ja hääd vana õige eesti modernismi hõngu. Kujun-danud August Künnapu, fotod Arne Maasik. Tuum, 2002. 76 lk.

J. R.

Tartu – Peterburi: koostöömudel laienevas Euroopas

Tartu ja Peterburi ülikooli vahel on ammused akadeemilised koostöötraditsioonid. Mullusuviste Tartu ülikooli juubeliürituste raames toimunud päevad Peterburis ainult kinnitasid seda. Miks sellest eraldi rääkima peaks ja veel nüüd? Sest selline koostöö on laiem väärtusega, kui võtta aluseks Eesti eneseotsingud välispoliitilise tuleviku valdkonnas.

Tartu – Peterburi, see on mudel rääkimaks Euroopa laienemisest (mitte segamini ajada Euroopa Liidu laienemisega). Sillaks või vahenda-jaks Lääne ja Ida vahel soovib olla enamus Euroopa riikidest. Euroopa ja Venemaa vahendaja rolli sobivaks peab end omakorda enamik N. Liidu piiriiriikidest ning edukaim sellise imago kujundamisel on muidugi Soome. Kuid siinkohal ei peaks me nägema end põrmugi Soome konkurentidena.

Soomlased on edukad selles, et rääkida Venemaal toimuvast Euroopale. Nad saavad vägagi adekvaatselt aru Venemaa protsessidest ning oskavad tõlkida seda infot läänes arusaadavasse keelde. Jutt on siinkohal muidugi keelest kui märgisüsteemist, mis peab olema üheselt arusaadav nii sõnuni edastajale kui vastuvõtjale. Kui rääkida aga lääne ja kitsamalt euroopa sõnuni viimisest ida poole, siis oleme vaieldamatult paremas positsioonis – meie oskame tõlkida lääne sõnunit idas arusaadavasse märkide keelde. Jutt pole seejuures ainult Venemaast – seda enam, et rääkida Venemaa Föderatsioonist kui ühtsest tervikust on mõtetu. Peame silmas Eesti vähem edukaid saatusekaaslasti endise N. Liidu aladel.

Meie spetsialiseerumiseks võib loomulikult olla ka passiivse uksehoidja positsioon, s. t. et keegi, kes on ida ja lääne vahelisel väraval, osutab pelgalt logistilist teenust. Kuid kas see ei ole mitte potentsiaali mõtetu raiskamine? Potentsiaal ei peitu ju niivõrd ressursides, vaid oskuses ja suutlikkuses neid kasutada. Meie ressurss on oskusteave, mida oskuslikult kasutades ning arendades suudame väärtustada oma poliit-geograafiliselt determineeritud positsiooni – saada Euroopa Liidu piiriiriigiks.

Seega – kui suudame endale teadvustada oma potentsiaali ning see-järel panna sellesse uskuma ka partnerid, võime olla sammukese lähemal stabiilse arengu mudelile, millest viimisel ajal nii korduvalt räägitud on. Tulles tagasi pealkirja ning esimeste lõikude teema juurde: akadeemilise koostöö mudel on meie meelest see pilootprojekt, millest kasvav intellektuaalne kapital võib omandada otsustavad mõõtmised Eesti arengus. Euroopa idee laienemine piiri taga peab olema loomuldas meie (kui Euroopa institutsionaalse vormistuse, Euroopa Liidu piiriiriigi)

südameksi. Sel moel suudame suurendada regionaalset turvalisust nii selle kitsas kui laiemas tähenduses.

Võib küsida, et miks võtta mudelik Tartu ja Peterburi koostöö, mitte näiteks Tallinna – Moskva oma. Tartu ja Peterburi ülikool on küll kahtlemata oma maa kõige vanemad ja väärikamad (ehkki viimases suhtes pole Peterburi positsioon nii kindel kui Tartu oma), aga küsimus ei ole ainult selles. Eestlastele on sõna "Venemaa" ja "Moskva" pahatihti sünonüümid, kandes endas negatiivse ajaloomälestuse jälge. Kuid Peterburi vastu pole tavalisel eestlasel midagi. Analooone situatsioon on Venemaa suhtumises Eestisse. Eestist ja Tallinnast on viimase aastakümne jooksul saanud venelastele venekeelsete solvamise sümbol. Tartu aga on neutraalne ja kõigile tuttav nimi.

Ideena on õhus Helsingi – Tallinna – Peterburi arengukolmnurk ning loomulikult võib tekkida küsimus, et milleks tõsta siia kõrvale uus hüpo-teetiline telg Tartu – Peterburi. Vastus on selles et kuigi majanduslikus koostöös on Tallinna ja Peterburi sidemed vägagi potentsiaalirohked, on majanduslik seotus Venemaaga tavatähenduses negatiivse konnotatsiooniga. Tartu – Peterburi akadeemiline koostöö on aga negatiivsest taagast vaba. Tartul ja Peterburil on olemas ühine keel, kuna mõlemad on lin-nad number kaks, vaimsed pealinnad jne... Tallinna ja Peterburi võib siduda pragmaatiline majanduslik mõte, Tallinna ja Moskva poliitiline koostöö, kuid mõlemad valdkonnad on vähemalt esialgu lahtised suu-rused. Tartu – Peterburi akadeemiline koostöö saab, ehkki oma vaikel ja nähtamatul moel, aidata kaasa palju sügavamatele positiivsetele protsessidele nii kitsas kui laiemas plaanis.

Eestile on viimase aastakümneni jooksul kinnistunud Ida-Euroopa edukaima maa märk. Kuigi mitmete parameetrite järgi on Tšehhi või Poola Eesti ees, on siinkohal oluline asjaolu, et nende omariiklus ei katkenud, Eesti pidi aga N. Liidu lagunemise järel kõik nullist üles ehitama. Ja ehi-taski. Nüüd võib ning lausa peab asuma oma kogemusi edasi andma. Küsimus on ainult selles, kuidas seda teha. Üpris viljatu oleks olukord, kus Eesti võtaks endale õpetaja rolli ja ütleks, mida teised peavad tege-ma. Tõhusam on kaasamise taktika. Euroopa laienemine saab toimuda vaid ühiste arusaamade pinnal ja ühistegevuse kaudu. Tartu-Peterburi akadeemiline koostöö on seega teatud mõttes mudel.

KARMO TÜÜR,
TU politoloogia osakond
DMITRI LANKO,

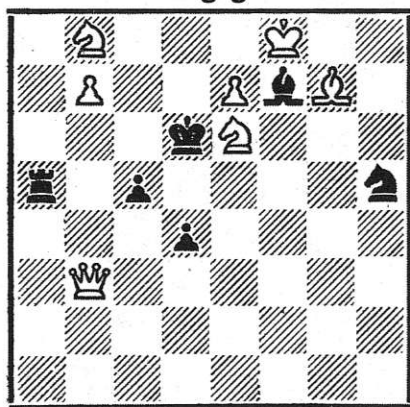
Peterburi Riikliku Ülikooli rahvusvaheliste suhete teaduskond,
Akadeemiline Balti ja Vene Uuringute Keskus

RAAMATUKAUPLUS

- KRISOSTOMUS
RAAMATUTE TELLIMINE VÄLISMAALT www.kriso.ee
Suurima valikuga on-line-raamatukauplus Eestis – üle 1,5 miljoni nimetuse iga päev, 24 tundi ööpäevas. Külastajatele avatud Tartus Kõuatri 16, E – R kl. 10 – 18, tel. 07 441 627, faks 07 423 345. e-post: kriso@kriso.ee
- APOLLO RAAMATUKAUPLUSED
Tallinnas Viru 23 avatud E – R kl. 10 – 20, L kl. 10 – 18, P kl. 11 – 16. Tartus Ülikooli 1 avatud E – R kl. 9 – 19, L kl. 10 – 17. Pärnus Rütli 41 avatud E – R kl. 9 – 19, L kl. 10 – 17. Internetikauplus www.apollo.ee Eesti- ja võõr-keelsete raamatute, kunsti- ja kirjatarvete müük. Raamatute tellimine välismaalt. Iga nädal sooduspakkumised. ISIC- ja ITIC-kaardi omanikele 5%ne soodustus kõigilt ostudelt. Klienditugi (0)654 8485, e-post: info@apollo.ee
- EURO PUBLICATIONS
Tallinnas Eesti Kunstiakadeemia majas Tartu mnt. 1 avatud E – R kl. 10 – 18, L kl. 11 – 17. Müügil 2003. aasta kunsti-kalendrid, raamatud inglise, eesti, vene jt. keeltes, noodid, postrid jm. Info müügil olevate raamatute kohta ja tellimine tel. 661 2210, faks 626 7121, e-post: epeou@online.ee, www.europublications.ee
- AS ALLECTO
Raamatute hulgi- ja jaemüük (asutatud 1993), Tallinnas

- Juhkentali 8 avatud E – R kl. 9 – 18 ja L kl. 11 – 16. Inglise-saksa-, prantsuse- ja hispaaniakeelse kirjanduse õppemater-jalid, eriala- ja ilukirjandus, teatmeteosed, postkaardid ja kalendrid. Aastaringised sooduspakkumised. Tel. 627 7231, 627 7230, faks 627 7233, e-post: allecto@online.ee
- BUKINIST J. Hammer: www.oldbooks.ee (reaalruumis Voorimehe 9, Tallinn)
- MAURUSE RAAMATUKAUPLUS
Tallinnas Sõpruse pst. 179 avatud E – R kl. 10 – 19, L kl. 10 – 17. Müügil laias valikus eesti- ja venekeelseid raamatuid, kontori- ja koolitarbeid, lõngad, niidid jms. käsitöö-huvilistele ning majapidamiskaupad. Tel. 652 9613.
- LOGOSE RAAMATUTUBA
Tallinnas Toompuiestee 23 avatud E – R kl. 10 – 17. Müügil kristlik kirjandus. Tel. 661 3713, <http://www.logos.ee>, e-post: logos@logos.ee
- TARTU ÜLIKOOI RAAMATUPOOD
Tartus Ülikooli 11 avatud E – R kl. 9 – 19, L kl. 10 – 16. Esime-sel korrusel lastekirjandus, ilukirjandus ja kantseleikaup, teisel korrusel erialane ja teaduskirjandus, kunstialbumid ja võõr-keelse kirjanduse tellimine. Tel. (07) 441 102, faks (07) 441 465, <http://www.ut.ee/Raa-matupood>, e-post: bookshop@ut.ee

Matt kahe käiguga

Kell kukub teisipäeval kell 16

Diagrammil näete Eesti kuulsa maletoimetaja ja -problemisti, üle 200 maleülesande loonud Albert Burmeisteri (1870 – 1940) 1904. aasta ülesannet, milles valged annavad mati kahe käiguga. Valged: Kf8; Lb3; Og7; Rb8, Re6; Eb7, e7. Mustad: Kd6; Va5; Of7; Rh5; Ec5, d4. Õigeid vastuseid ootab Sirbi malenurk järgmiseks teisipäevaks aadressil: tarmo@sirp.ee Head nuputamist!

Eelmise Sirbi esiküljel trükitud Alfred de Musset' maleülesande lahenduse (I. Vd2 R:de 2. Rc3 Rf3+ 3. R:f3 matt) vastasid õigesti:

"arnela-HOT"	niki	Lauri Sirp
Maie Elstein	Eino Puhu	Hindrek Tamvelius
Paul Korrovits	Karl Kiur Saar	Karl-Eerik Tender
Neeme Korv	Arvo Sarv	Martin Traks
Marianne Körver	Avo Sirp	Martin Vinkel

VARIA

Eesti naised tegutsevad

11. ja 12. I korraldab Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus (ENUT) TPÜs Eesti naisorganisatsioonide aastakonverentsi "Eesti naised tegutse-mas".
11. I kl. 10 avab ENUTI juhatuse esinaine Reet Laja konverentsi; tervitavad Ameerika Ühendriikide suursaadik ja TPÜ rektor Mati Heidmets.
I Soolise võrdõiguslikkuse arengutest Eestis erakondade vaatevinklist: kl. 10.25 haridusminister Mailis Rand; kl. 10.45 riigikogu liige Toomas Hendrik Ilves; kl. 11.05 Tallinna linnavolikogu esinaine Maret Maripuu; kl. 11.25 Res Publica volikogu esimees Urmas Reinsalu; kl. 11.45 riigikogu liige Kadri Jäätma; kl. 12.05 politoloog Ilvi Jõe-Cannon, "Eesti erakondade suhtumisest soolise võrdõiguslikkuse seadusesse"; kl. 12.25 sotsiaalminis-teriumi võrdõiguslikkuse büroo juhataja Ülle-Marika Papp, "Soolise võrdõ-guslikkuse seaduse eelnõu käekäigust aastal 2002".
II Naisorganisatsioonid tegutsemas: kl. 13 Kristina Mänd (Eesti Mittetu-lundusühingute ja Sihtasutuste Liit), "Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioonist ja Eesti mittetulundusühenduste tegevusest"; kl. 13.15 Sirje Küttis (Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsioon); kl. 13.25 Eesti Nais-liidu esindaja; kl. 13.35 Ene-Eha Urbala (Ida-Virumaa naisorganisat-sioonid); kl. 13.45 Eha Reitemann (Harju maakonna naisorganisatsioonid); kl. 13.55 Astrid Hindriks (Pärnu maakonna naisorganisatsioonid); kl. 14.05

Valgamaa naisorganisatsioonide esindaja; kl. 14.15 Lea Saareoks (Viljandi-maa naisorganisatsioonid); kl. 14.25 Tiit Soans (Eesti Maanaiste Ühendus); kl. 14.45 Reet Laja, "Aasta 2002 Eesti naistele".
III Eesti naiste sõnum Läänemere- ja Naiste: kl. 16 töögruppidesse jagunemine, töögruppide juhid Reet Laja, Ilvi Jõe-Cannon, Ene-Eha Urbala, Malle Lind, Katrin Saks, Kristiina Luht. 12. I kl. 9.30 algab ajakir-ja Ariadne Lõng 3. aastakäigu esitlus; kl. 10.45 Tiina Raitviir, "Eesti naised poliitilise võimu juures"; kl. 12 Iris Pettai, "10 eeldust, et saada edukaks naisettevõtjaks Eestis"; kl. 12.25 Marje Pavelson, "Naised tööturul: võ-malused ja saavutused"; kl. 12.50 Leeni Hansson, "Väikeste lastega naiste probleemid Eesti tööturul"; kl. 13.15 Mare Ainsaar, "Naised ja mehed Eesti perepoliitikas".

Südamlük tänu Eesti Kinoliidule, Tallinna Pedagoogikaliikooli filmi ja video õppetooli õppejõududele ja üliõpilastele, Malle Pärnale, endistele kolleegidele, headele sõpradele, kes te meie kallist

VESTE PAASI

tema raske haiguse ajal toetasite, teda viimasel teekonnal saatsite ja tema kalmu rohkete lilledega kaunistasite.

Omaksed

TEATER

RAHVUSKOOPER ESTONIA

R. 10. I. kl. 19. F. Lehári operett "Lõbus lesk". Dir. Erki Pehk. Peaosades Tiiu Laur, Aare Saal, Hans Miilberg, Janne Ševtšenko, Roland Liiv jt.

L. 11. I. kl. 12. P. Tšaikovski ballett "Pähklipureja". Peaosades Eve Andre, Sergei Upkin, Sergei Bassalajev jt. Kl. 19. W. A. Mozarti ooper "Don Giovanni". Dir. Olari Elts. Peaosades Taimo Toomast (Saksamaa), Kristjan Möisnik (Soome) jt.

P. 12. I. kl. 12. "Pähklipureja". Peaosades Luana Georg, Linna Loris, Anatoli Arhangelski jt.

K. 15. I. kl. 19. "Don Giovanni". Dir. Olari Elts. Peaosades Taimo Toomast (Saksamaa), Kristjan Möisnik (Soome) jt. Õpilastele soodustus 50%!

N. 16. I. kl. 19. Straussi operett "Õõ Veneetsias". Dir. Endel Nõgene. Peaosades Mati Kõrts, Tiiu Laur, Urmas Põldma, Aler Haak, Margit Saulep, Väino Puura jt. Välja müüdu!

R. 17. I. kl. 19. "Lõbus lesk". Dir. Endel Nõgene. Peaosades Heli Veskus, Väino Puura, Hans Miilberg, Mariiina Vilmaa, Mart Madiste jt.

L. 18. I. kl. 12. "Pähklipureja". Dir. Aivo Välja. Peaosades Marina Tširkova, Vladimir Arhangelski, Sergei Bassalajev jt. Kl. 19. M. de Falla ooper "Lühike elu". Dir. Jüri Alperent. Peaosades Nadja Kurem, Aleksandrs Antonenko (Läti), Riina Airene, Jassi Zahharov jt.

P. 19. I. kl. 12. "Pähklipureja". Peaosades Luana Georg, Linna Loris, Anatoli Arhangelski jt.

ESTONIA TALVEAED

R. 10. I. kl. 19. Eesti Raadio "Aasta Muusik 2002". Reserveeritud!

P. 12. I. kl. 14. eredaud numbreid operetidest ja muusikalidest "veel kestma jääb show" esitab trupp Operetta Scretta koosseisus Triin Ella, Kristina Vähi, René Soom, Jaak Jõealkas, klaveril Ebe Müntel. Kl. 18 G. C. Menotti ühevaarselisele koomilisele ooper "Vanutiidruk ja varas". Lav. Arne Mik. Osades Riina Airene või Maire Haava, Tiit Laur või Margit Saulep, Heli Veskus või Kristina Vähi, Olari Viikholm või Priit Volmer, Tiit Tralla või Rein Taidla.

T. 14. I. kl. 18. Estonia Selts. Reserveeritud!

K. 15. I. kl. 15. kontsert-vestluste sarja I kontsert "Muusikateatri etendus sünd". Reserveeritud! Kl. 17. I – IV klassi õpilastele "Muusika muusikateatris". Juhib Priit Aimala. Reserveeritud!

R. 17. I. kl. 15. kontsert-vestluste sarja I kontsert "Muusikateatri etendus sünd". Reserveeritud! Kl. 17. I – IV klassi õpilastele "Muusika muusikateatris". Juhib Priit Aimala. Reserveeritud!

P. 19. I. kl. 18. "Vanutiidruk ja varas". Sisepääs talveaeda 30 minutit enne kontserdi algust. Piletite broneerimine E – R kl. 10 – 16 tel. 626 0260, 050 68 361. Piletid müügil Estonia kassas tel. 626 0215.

EESTI DRAAMATEATER

R. 10. I. kl. 19. "Suured tüdrukud ei nuta..." Reserveeritud etendus. Kl. 19 "Kummikauplejad II" väikes saalis.

L. 11. I. kl. 19. Ferenc Molnari "Liilia". Ühe armastuse lugu. Lavastaja Ingo Normet. Osades EMA Kõrgema Lavakunstikooli III kursuse õpiläpälastel. Kl. 19 Martin McDonaghi verine komöödia "Inishmore'i leitnant". Esietendus väikes saalis. Lavastaja Tiit Ojasoo. Osades Mait Malminen, Jaan Rekkor (külaelana Endla teatrist), Tiit Suik, Riina Maidre (EMA Kõrgemast Lavakunstikoolist), Sulev Teppart, Taavi Peplenkov, Margus Prangel, Anti Reinthal.

P. 12. I. kl. 12. Mihkel Ulmani lastenäidend "Kohkumatud lapsehoiaded". Lavastaja Ivo Eensalu. Osades Ardo Ran Varres, Andres Puustusmaa, Elna Reinold, Lembit Ulfsak jt. Kl. 19 "Tagasi Vargamäel" (lisaetendus). A. H. Tammsaare romaani "Tõde ja õigus" ainetel dramatiseeritud ja lavastanud Mik Kivikvere. Peaosades Ain Lutseppe, Enn Nõmmik, Martin Veinmann. Kl. 19 "Meie isa" väikes saalis. Kl. 18 ja 12 "HIV" Salme kultuurikeskuses. Autor-lavastaja Merle Karusoo. Osades Anti Reinthal, Karin Lätsim (külaelana Nukuteatrist), Alo Kõrve (külaelana Linnaateatrist), Karol Kuntsel (külaelana Ugala teatrist), Ott Aardam (külaelana Ugala teatrist).

T. 14. I. kl. 19. Andrus Kivirähka komöödia "Eesti mees". Lavastaja Priit Pedajas. Osades Jan Uuspõld, Kullli Reinumägi, Kersti Kreismann, Aleksander Eelmaa, Ester Pajusoo, Tõnu Kark, Lembit Ulfsak, Martin Veinmann, Merle Palmiste. Kl. 19 "Inishmore'i leitnant" väikes saalis. Esietendus.

K. 15. I. kl. 19. "Suured tüdrukud ei nuta...". Kl. 19 "Inishmore'i leitnant" väikes saalis.

N. 16. I. kl. 19. Shakespeare'i tragöödia "Kuningas Lear" (lisaetendus). Lavastaja Priit Pedajas. Peaosas Ita Ever. Kl. 19 "Õhtusöök sõpradega" väikes saalis.

R. 17. I. kl. 19. Michael Cooney' komöödia "Rahauputus". Lavastaja Andrus Vaarik. Peaosades Mait Malminen, Maria Avduško, Tiit Suik, Ain Lutseppe, Ita Ever. Kl. 19 Paul Webbi draama "Neli rüütlit" väikes saalis. Lavastaja Hendrik Toompere jr. Osades Enn Nõmmik või Hendrik Toompere jr., Taavi Eelmaa, Margus Prangel, Sulev Teppart, Merle Palmiste, Aksel Orav.

L. 18. I. kl. 19. "Potilaale!" Georges Feydeau' karmid naljad kahes jaos. Lavastaja Mati Unt. Peaosades Maria Avduško ja Üllar Saaremäe (külaelana Rakvere teatrist). Kl. 19 "Meie isa" väikes saalis. Kl. 19 "Kopenhaagen" Tallinna Vanalinn Muusikamajas, Uus 16c.

P. 19. I. kl. 19. "HIV". Kl. 19 "Tango" väikes saalis. Kl. 17 "Liilia" Ugala teatris. Kassa avatud iga päev kl. 11 – 19. Telefon 680 5555.

TALLINNA LINNATEATER

R. 10. I. kl. 18. J. Sanchis Sinisterra "Ay, Carmela" Põrgulaval. Lav. L. Peterson. Reserveeritud! Kl. 18 "Sild" väikes saalis. L. 11. I. kl. 18. "Ay, Carmela" Põrgulaval. Kl. 18 "Sild" väikes saalis. Reserveeritud!

E. 13. I. kl. 19. J. Täte "Palju õnne argipäevaks" Ugala teatris. Lav. A. Vaarik. Kl. 18 D. Auburni "Tõestus" väikes saalis. Lav. A. Prosa.

T. 14. I. kl. 18. "Palju õnne argipäevaks" Haapsalus. Kl. 18 "Tõestus" väikes saalis. Reserveeritud!

K. 15. I. kl. 18. Adabätsani ja Mihhalkovi "Pianoola" väikes saalis. Lav. E. Nüganen.

N. 16. I. kl. 18. D. Storey "Pühapäev" Taelavalaval. Lav. J. Rohumaa. Kl. 18 "Ay, Carmela" Põrgulaval. Kl. 18 "Palju õnne argipäevaks" väikes saalis. Reserveeritud!

R. 17. I. kl. 18. "Pühapäev" Taelavalaval. Reserveeritud! Kl. 18 "Palju õnne argipäevaks" väikes saalis.

L. 18. I. kl. 18. "Pühapäev" Taelavalaval. Kl. 18 "Ay, Carmela" Põrgulaval. Reserveeritud! Kl. 19 "Palju õnne argipäevaks" Rakveres.

NB! Tallinna Linnaatetri etendus pilet 185 kr. Tallinna Linnaatetri Lai 23, tel. 665 0888, faks 665 0891; lmalter@linnaateter.ee, lynukk@hotmail.com

VANALINNASTUUDIO

R. 10. I. kl. 19. N. Simoni "Hotell California" suures saalis. Välja müüdu!

L. 11. I. kl. 19. Cooney ja T. Hiltoni "Mis liig, see liig" suures saalis. Välja müüdu!

P. 12. I. kl. 19. Cooney "Rikutum reglement" suures saalis. Lisaetendus!

T. 14. I. kl. 19. "Hotell California" suures saalis. Välja müüdu!

K. 15. I. kl. 19. "Mis liig, see liig" suures saalis. Välja müüdu!

N. 16. I. kl. 19. "Mis liig, see liig" suures saalis. Välja müüdu!

R. 17. I. kl. 19. "Õhtusöök lollidega" suures saalis.

L. 18. I. kl. 19. "Hotell California" suures saalis. Välja müüdu!

P. 19. I. kl. 19. "Hotell California" suures saalis. Välja müüdu!

Vanalinnastudio kassa aadressil Sakala 3 on avatud E – L kl. 11 – 19. P üks tund enne etendust. Telefon 660 5051; pilettite broneerimine E – R kl. 11 – 15 telefonil 660 4500. Meili teel pilettide ei broneerita. Teater jätab endale õiguse teha mängukavas muudatusi.

THEATRUM

L. 11. I. kl. 18. Schola Teatru Wiejskiego Wegajty liturgiline draama "Ordo Stellae" Tallinna Rootsi Mihkli kirikus. Draama kantakse ette vespi e. liturgilise õhtupaluste raames, kaasstegev P. Miikaelti poistekoer, lauljad ja näitlejad Theatrumi ja LinnaMuusikutest. Sisepääs tasuta. Eeljärjekorras saavad sisse varem pääsme omandanud inimesed. Pääsmed saadaval Theatrumi kassas ja üks tund enne etendust kohapeal.

P. 12. I. kl. 18. E. Ionesco absurdkomöödia "Kiilaspäine lauljanna" Theatrumi saalis Evne 14. Lav. Marius Persson. Osades Eva Eensaar, Maria Peterson, Anneli Tuulik, Andri Luup, Marius Peterson, Kristo Toots (1.15).

N. 16. I. kl. 20. "Kiilaspäine lauljanna" Theatrumi saalis.

R. 17. I. kl. 20. "Kiilaspäine lauljanna" Theatrumi saalis. Lähem info etendustest vt. http://www.theatrum.ee Piletid etendustele "Kiilaspäine lauljanna" 85 kr.; sooduspilet 60 kr. Ühisühistuste korral (11 ja enam inimest) maksab iga pilet 80 kr. Õpilaskirjeldite (11 ja enam õpilast) maksab iga pilet 55 kr. Piletid on võimalik osta Theatrumi kassas Evne 14 E – R kl. 10 – 17, piletipunkti müügipunktes üle Eesti, interneti kodulehel www.piletipunkt.ee ja üks tund enne etendust kohapeal. Piletite müük ühisühistustest toimub vaid Theatrumi kassas. Piletite broneerimine Theatrumi tel. 644 6889, aadressil theatrum@theatrum.ee

VENE DRAAMATEATER

R. 10. I. kl. 19. L. Gershe'i komöödia kahes osas "Liblikad on vabad".

L. 11. I. kl. 18. V. Azernikovi soolo saksofonile kahes osas "Pulmarass".

P. 12. I. kl. 12. "Lumekuninganna". Lastele! Kl. 18. N. Ostrovski komöödia kahes osas "Pöörane raha".

T. 14. I. kl. 19. "Kultuurimissioon – 3". Lavastaja Elmo Nüganen. Näidatakse filmi "Nimed marmortahvlil" katkendeid.

K. 15. I. kl. 19. N. Gogoli "Revident". NN linna lugu.

N. 16. I. kl. 19. F. Dostojevski draama kahes vaatuses "Idioot". Tõige eesti keelde!

R. 17. I. kl. 19. Anton Tšehhovi anekdoodid lähiminevikust "Kohtamised juunis".

L. 18. I. kl. 18. L. Razumovskaja komöödia kahes vaatuses "Prantsuse kired Moskva lähedases suvilas".

P. 19. I. kl. 12. lastele "Saabastega kass" ja kl. 18 "Armastus ja kuld". Moliere'i komöödia "Ihnuu" ainetel. Kassa (Vabaduse väikj 5, tel. 641 82 46) avatud E – R kl. 12 – 19, L – P kl. 11 – 18 ja Kaubamaja Piletikeskuses (Gonsiori 2, tel. 6 400 337), e-post: grdt@hot.ee, info etendustest www.GRDT.ee

SALONG TEATER

L. 11. I. kl. 13. "Põhja pagar". Tallinna lasteteater Trumm.

L. 18. I. kl. 13. "Sasipea". Tallinna lasteteater Trumm.

Info tel. 6418 690, http: www.salong-teater.ee

UUS VANA TEATER

L. 11. I. kl. 19. Käina kultuurikeskuses (piletid 25, 50 ja 75 krooni müügil kohapeal).

N. 16. I. kl. 20. Meistrite hoovi kohvikus (Vene 6) Alessandro Baricco monoloog "Novecento ehk 1900".

VANEMUISE TEATER

R. 10. I. kl. 19. tantsuetendus A. Piazzolla muusikale "Armas-tuse tango" suures majas (1.30).

R. 10. I. kl. 19. Kauksi Ülle ja S. Kivisidniku näidend "Pühak" väikes majas (2.30).

L. 11. I. kl. 19. A. Tšehhovi "Kirsiad". M. Undi lavaversioon suures majas (2.40).

Kl. 19. G. Verdi ooper "Maskiball" väikes majas (3.00).

P. 12. I. kl. 14. J. Lusensi lasteopera "Doktor Dolittle ja lindude ooper" suures majas. Esietendus!

Kl. 19. "Roberto Zucco" Sadamateatris (1.40).

E. 13. I. kl. 13. Rakvere teatri etendus A. Lindgreni "Vahtramäe Emil" väikes majas (2.00).

Kl. 17. Ugala teatri etendus Gerald Durrelli "Minu pere ja muud loomad" suures majas (2.30).

Kl. 19. Rakvere teatri etendus I. Heggie komöödia "Elame veel!" väikes majas (2.00).

T. 14. I. kl. 19. "Pühak" väikes majas (2.30).

K. 15. I. kl. 19. R. Cooney ja J. Chapmani fars "Mitte praegu, kallits!" suures majas (2.30).

Kl. 19. F. Schilleri tragöödia "Salakavalus ja armastus" väikes majas (2.20).

N. 16. I. kl. 19. "Doktor Dolittle ja lindude ooper" suures majas.

Kl. 19. "Tšehhovi kolm öde" väikes majas (2.40).

R. 17. I. kl. 19. A. Marrioti ja A. Foti komöödia "Palun ilma seksital" suures majas (2.45).

Kl. 19. koomiline film-ballett A. Adamsi ja L. Andersoni muusikale "Charley tädi" väikes majas (1.45).

L. 18. I. kl. 19. "Inetu" suures majas (2.30).

Kl. 19. "Maskiball" väikes majas (3.00).

P. 19. I. kl. 12. "Inetu" suures majas (2.30).

Kl. 19. I. Kálmáni operett "Bajadeer" suures majas (3.30).

Kl. 19. "Õii aasta 1968. Tartu Ballaad" Sadamateatris (2.00).

* lavastust ei soovitata alla 16. aastastele; ** lavastust ei soovitata alla 14aastastele ja nõrganärvilistele. Kassa avatud suures majas E – L kl. 10 – 19, P tund enne etendust, tel. 07/440 165. Kassa avatud väikes majas (Vanemuise 45a) tund enne etendust, tel. 07 440 160. Kassa avatud Sadamateatris (Soola 5b, Tartu) E – L kl. 12 – 17 ja tund enne etenduse algust, tel. 07/441 138.

ENDLA TEATER

R. 10. I. kl. 19. muhusmuusikal Juhan Smuuli muhujuttude põhjal "Suvitajad!" suures saalis. Lav. Neeme Kuningas. Osades Helgi Salo (külaelana), Jüri Vlassov, Piret Rauk, Feliks Kark, Liit Teder, Arvi Hallik, Liisa Aibel, Meelis Sarv ja Ahti Puuder-sell.

L. 11. I. kl. 19. Yasmina Reza "Kolm versiooni elust" suures saalis. Lav. Tiit Palu. Osades Carmen Mikiver (külaelana), Piret Rauk, Tõnu Oja (külaelana) ja Ahti Puuder-sell.

P. 12. I. kl. 12. Astrid Lindgreni "Karlsson katuselt" suures saalis. Lav. Priit Valkna. Nimmias Tarvo Krall. Osades Lauri Kink, Liisa Aibel, Raido Keskküla, Ireen Kennik, Sepo Seeman, Jüri Vlassov, Ago Anderson, Diana Tammisto ja koer Madam X. Reserveeritud.

T. 14. I. kl. 19. "Blue room" Kiiuis.

K. 15. I. kl. 19. A. H. Tammsaare lugu Rudolfist ja Irmast "Elu ja armastus" Kiiuis. Lav. Raivo Trass. Osades Ireen Kennik, Andres Lepik, Ranet Rees, Piret Rauk, Diana Tammisto, Liit Teder, Siina Ünsküla, Lauri Laos, Feliks Kark, Maimu Pajusaar ja Karmen Tellisaar. Viimaseid kordi!

N. 16. I. kl. 19. A. H. Tammsaare "Põrgupõhja uus Vanapagan" Kiiuis. Lav. Raivo Trass. Osades Sepo Seeman, Jaan Rekkor, Andres Lepik, Ago Anderson, Helle Kuningas, Ireen Kennik, Piret Laurimaa, Enn Keerd, Ranet Rees, Meelis Sarv ja Anti Kabin.

R. 17. I. kl. 19. "Karlsson katuselt" suures saalis.

L. 18. I. kl. 19. "Suvitajad!" suures saalis. Kl. 19. "Blue room" Kiiuis.

Endla kassa tel. 044 20 666; info tel. 044 20 667; www.endla.ee

VILJANDI UGALA

R. 10. I. kl. 18. "Onu Vanja" Olustvere lossis. Välja müüdu! E. 13. I. kl. 17. Gerald Durrelli "Minu pere ja muud loomad" Vanemuise suures majas. Lav. Peeter Raudsepp. Pilet 60 kr.

T. 14. I. kl. 19. Urmas Lennuki "Rongid siin enam ei..." väikes saalis. Lav. Andres Noormets. Pilet 70 kr.

K. 15. I. kl. 19. Oskar Lutsu "Kevade" suures saalis. Lav. Toomas Löhmuste. Pilet 60 kr.

N. 16. I. kl. 18. H. Wuolijoki "Niskamäe kired" suures saalis. Lav. Peeter Tammeaar. Pilet 70 kr. Kl. 20. "Vanem poeg" Orissaare kultuurimajas.

R. 17. I. kl. 18. "Minu pere ja muud loomad" suures saalis. Pilet 60 kr.

Kl. 18. "Onu Vanja" Olustvere lossis. Välja müüdu!

Kl. 19. "Vanem poeg" Kuresaare Linnaatris.

L. 18. I. kl. 18. "Onu Vanja" Olustvere lossis. Välja müüdu!

Kl. 19. Mark Ravenhilli "Shopping & Fucking" väikes saalis. Lav. Ingomar Vihmar. Pilet 70 kr. Kl. 19. "Vanem poeg" Kuresaare linnaatris.

Teatri piletikassa avatud E – L kl. 12 – 19, tel. 043 33 876, P üks tund enne etenduse algust. Info ja broneerimine etendustele stationsaaris 043 33 876 või Ugala kodulehel, külalissetendustele etenduse toimumise kohas.

RAKVERE TEATER

R. 10. I. kl. 17. "Vahtramäe Emil" suures saalis.

E. 13. I. kl. 19. Inai Heggie'i "Elame veel!" Vanemuise väikes majas. Lav. Ain Prosa.

E. 13. I. kl. 19. "Majahoidja" Teatrimajas.

R. 17. I. kl. 19. F. Ehrenbuschi "Täismäng" suures saalis. Lav. Ingomar Vihmar. Esietendus!

Piletite tellimine stationsaari etendustele Rakvere teatri kassast E – R kl. 12 – 19 tel. 032 95 444 ja üks tund enne etendust. Info ja broneerimine tööpäeviti kl. 10 – 19 tel. 032 95 444. Gruppilete ja pensionäridele hinnasoodustus. Välgasütuendustele piletid müügil etenduse paigas. Võimalik osta kõiki piletipunkti pilettide. Ööbimine teatri pansionaadis 032 95 420.

KONTSERT

EESTI KONSERT

R. 10. I. kl. 19. Pärnu kontserdimajas, P. 12. I. kl. 16. Estonia kontserdisaalis, R. 17. I. kl. 19. Vanemuise kontserdimajas "50 helisevat aastat!". Heli Läätst. Kaastegev Voldemar Kuslap, Ivo Linna, Boris Lehtlaan, Vello Orumets, Pärnu Linnaorkester. Dirigent Peeter Saul. Huumorikatkendeid esitab Tõnu Aav. Kontserdi juhhib Jüri Aarma. Kavas säravaimad lood estraadiklassikast. R. 10. I. kl. 19. Tartu ülikooli ajaloo muuseumis "Tantsu müsteerium". Arvo Leibur (viul), Terje Terasmaa (vibrafoon), Heiki Mätlik (kitarr). Kavas Brahms, Monti, de Falla, Granados, Piazzolla, Cardoso, Miyagi, Popy, iiri muusika. Esitatakse erinevate ajastute ja rahvaste tantsu, edastamaks kuulajatele tantsu joovastavat müstikat.

P. 12. I. kl. 15. Toila sanatooriumis "Maised ahdalad, taevased värvad". Tallinn Baroque. Uku Joller (bariton), Raivo Tarum (barokktrumpett, tsink), Imbi Tarum (orel, klavessiin), Tõnu Jõesaar (viola da gamba, barokkšello). Kavs Erlebach, Riccio, Marcello, Hume, Ortiz, Brevi, Händel, Vivaldi.

T. 14. I. kl. 19. Tallinna raekoja Raekontsert. "Paan ja Syrnix". Ann Oun (flööt), Ralf Taal (klaver). Kontserdid kõlab paremik XX sajandi prantsuse heliloojate loomingust flöödi-klaverile.

K. 15. I. kl. 15. Pärnu kontserdimajas, N. 16. I. kl. 15. Vanemuise kontserdimajas, R. 17. I. kl. 15. Estonia kontserdisaalis lastekontsert "Hüper-suuper sümfonia". Vanemuise Sümfoniaorkester. Dirigent Anu Tali. Kontserdi juhhib Raivo Järvi. Kuulajale avaneb moosik, mis koosneb klassikaliselt sümfonia pärlitest, tuntud ooperitest ja romantismiperioodi lemmikžanritest.

N. 16. I. kl. 18. Rääpina muusikakoolis "Saksimängud". Lembit Saarsalu (saksofonid), Taavo Remmel (kontrabass), Tanel Ruben (löökpillid). Kavas spirituualid, swing, blues, originaallooming.

R. 17. I. kl. 19. Pärnu kontserdimajas, L. 18. I. kl. 16. Jõhvi kultuurikeskuses, P. 19. I. kl. 15. Estonia kontserdisaalis Eesti Rahvus-meekoor. Solistid Urmas Põldma, Mareks Lobe, Andres Alamaa. Külalisedirigent Kaspars Putniņš (Läti). Kavas Orff, MacMillan, Gombert, Darzins, Vasks, Karlsons, Pelecis, Puce. P. 19. I. kl. 17. Kadrioru lossis Lossikontsert "Torm ja tung flöödimuusikas". Neeme Punder (flööt), Ivo Sillamaa (klavessiin). Kavas C. Ph. E. Bach, Müthel, Fischer. P. 19. I. kl. 16. Tartu linnamuuseumis, E. 20. I. kl. 15. Pärnu kontserdimajas, T. 21. I. kl. 19. Tallinna raekoja "Kapten Hume'i muusikalised tujud". Gambaansambel Väike Ring. Peeter Klaas, Tõnu Jõesaar, Imre Eenmaa Kaastegev Jaan Arder (bariton). Väljapaistva XVII sajandi inglise gambisti, helilooja ja oihvtseri Tobias Hume'i markantsed väikevõrvid ja laulud kogumikes "Poetically Music" ja "Musically Humors". Eesti Kontserdi pilettikeskus (Estonia pst. 4) on avatud E – R kl. 12 – 19 ja L kl. 12 – 17, tel. 614 7760, faks 614 7769; e-post: info@concert.ee ja www.concert.ee. Vanemuise kontserdimaja pilettikeskus (Vanemuise 5) on lahti E – L kl. 12 – 19, tel. 07 377 537, faks 07 377 553, e-post: piletit@vkm.ee, Piletipunkt Tartu kaubamajas tel. 07 315 040.

KULTUURISAATED

ETV

E. 13. I. kl. 19.25. "Foorum". Väätlust juhib Raivo Suni.

T. 14. I. kl. 21.35. "OP!". Kultuurimaastikku opeerireid Karl Martin Siniäär. Kl. 22.05. "Väärftilm". Draama "Sügissonaat" ("Höstsonaten" Prantsusmaa ja Saksamaa 1978). Rež. Ingar Bergman. Osades Liv Ullmann, Ingrid Bergman, Lena Nyman. Kl. 23.40 dokumentaalfilm "Igapäev seisukohalt" (OÜ Estonia Film 2002). Rež. Semjon Skolnikov.

K. 15. I. kl. 11. "OP!". Kl. 11.30 dokumentaalfilm "Inimeste lemmik" (Rühm+0 2000)*. Kl. 23.05 "Pult". Saade räägib populaarkultuuri. Saate tegijad on Rein Pakk ja Tõnis Kahu. Kl. 23.40 "Ehast koiduni". Videokokkuvõte Pärmas rahvusvahelise muusikaõistlusest.

N. 16. I. kl. 22.45 "Tants de danse". Saatejuht Jaak Põldma. Kl. 23.05 "Tants kaamerale. Taaskohtumine" ("The Reunion" Ingelse). Rež. Jayne Parker.

R. 17. I. kl. 12.35. "Muusikatund". Kl. 21.35. "Teleteater". J. Täte "Ristumine peatega" I vaatus. Osades Tõnu Oja, Piret Kalda, Andres Raag ja Ago Roo.

L. 18. I. kl. 14.45. "Ajalik ja ajatu". Kl. 15.15. "OP!". Kl. 15.45. "Tou de danse". Kl. 16.05. "Tants kaamerale. Taaskohtumine". Kl. 21.35 "Eesti film 90". Müngufilm "Metskapten" (Tallinnfilm 1971). Rež. Kalju Komissarov. Nimmias Jüri Järvet. Kl. 22.50 "Nimed marmortahvli taga" (Taska Production ja ETV 2002)*.

P. 19. I. kl. 14. "Veere pääl". Rež. Peeter Brambat. Kl. 15.45. "Puuslik" (ETV 1995). Toimetaja Piret Suurväli. Kl. 15.55 "Muusikatund". Tantsufilm "Veider tüüp" ("Strange Fish" Ingelsmaa). Rež. David Hinton.

KANAL 2

R. 10. I. kl. 21.20 müngufilm "Tramm nimega Iha" ("A Street-car Named Desire", USA, 1959). Rež. Glenn Jordan. Osades Alec Baldwin, Jessica Lange, John Goodman. Draama Blance st. Jessica Lange võitis rolli eest kuldloobuse, kes asub ootamatult oma õe juurde elama. Naine varjab tõsiasja, et ta kihutati kodulinnast minema seoses kahtlase armaafääriaga.

P. 12. I. kl. 15.10. "Saatuslikud naised: Jeanne d'Arc", 2/2. Rež. Christian Duguay.

E. 13. I. kl. 20.30. "60 minutit". Saate tootajateni eksklusiivselt intervjuud, skandaalsed uurimused ja pöru-tavad reportaažid kogu maailmast. Saatejuht Tiit Made, produtsent Kiur Aarma. Kl. 21.30 dokumentaalfilm "Rikurite Moskva". Kl. 22.30 vee kino: "Lossa" ("Zamok", Vene-maa/Prantsusmaa 1994) R. Aleksei Balabanov. Osades Nikolai Smotiki, Aleksei German, Olga Antonova. Kultusfilmid "Vend" ja "Vend 2" lavastaja Balabanovi põnevuslugu Franz Kafka romaani ainetel. Peategelane kutsutakse lossi, kus talles olla tööd pakkuja. Kohale jõudes ei õnnestu tal aga kuidagi sinna sisse pääseda, kusjuures kohalikud suhtuvad tema pingutustesse kahtlase mõistatusega. ...

T. 14. I. kl. 11.55. "60 minutit" Saade tootajateni eksklusiivselt intervjuud, skandaalsed uurimused ja pöru-tavad reportaažid kogu maailmast. Saatejuht Tiit Made, produtsent Kiur Aarma.

R. 17. I. kl. 21.35 müngufilm "Picasso – looja ja hävitaja" ("Surviving Picasso", USA, 1996). Rež. James Ivory. Osades Anthony Hopkins, Natascha McElhoney, Julianne Moore. Romantiline kvaliteet-draama maailmakuulsas kunstniku Pablo Picasso (Anthony Hopkins) keerulisest ja kirglikust suhtest temast 40 aastat noorema Françoise'ga (Natascha McElhoney). Ehkki Picasso jumaldast naist, kedat pidas oma muusaks, ei suutnud ta katkestada sidemete oma paljude armukestega. Lavastas James Ivory ("Howard's End", "Elu kuldseid hetki").

P. 19. I. kl. 15.10. "Saatuslikud naised: Marilyn Monroe", 1/3 ("Blonde", USA, 2001). Rež. Joyce Chopra. Joyce Carol Oatesi romaani põhinev lühisari Ameerika suurima seksisõlmilise Marilyn Monroe elust. Sarja esimene osa algab väikes tüdruk traumaatilise lapsepõlvaga: psüühiliselt haige ema, isa puudumine, sünged aastad lastekodus ning kirgitarvitamine asenduses jätsid tüdrukule igaveseks laastava jälje. Okkasel teel staariseisuse poole magas noor Monroe studiobossidega, kes alahindasid tema talenti ja arukust, teenides ise tema filmide pealt miljonid. Marilyn tormilised abielud Joe DiMaggio ja Arthur Millerga andsid tunnistust täitmatust vajadusest turvatunde ja armastuse järele.

EESTI RAADIO VIKERRADIO

L. 11. I. kl. 10.05 "Kultuurikaja". Koostaja on Urmas Vadi. Kl. 17.05 "Keelekörv". Saadet toimetab Mari Tarand. Kl. 17.30 "Uusi raamatuid". Kerti Tegrem ja Andres Ehin artulevad teemal "Kes on ürgmees?" Kl. 19.05 kuuldemäng: Walentin Chorelli "Enne sõnu". Kl. 22.10 "Raadio öölikool". Reet Neimar kõneleb teemal "Inimese mõode A. Tšehhovi loomingus".

P. 12. I. kl. 11.15 (k. 21.15) "Müstiline Venemaa". Studios on David Vseiovi ja Terje Soots. Kl. 13.05 "Maailmapilt". "Mida lahtuvad Rio Grande ja okstraat?" Arutlevad Piret Ehin ja Martin Viirand. Kl. 14.05 (k. 23.05) "Kuula rändajat". Hendrik Relve ja Haldi Normet alustavad uut sarja looduse imedest. Kl. 16.05 "Aja jälg kivis". "Kantrimuusika kodu Grand Ole Opry Nashville's". Helgi Eirlaid.

E. 13. I. kl. 21.05 "Õhtujazz". Anne Ermi muljed ja muusikat lisraaelist. Kl. 23.05 KÖP. "Väikeste rahvaste suured peod". Piret Pääskuse saade.

T. 14. I. kl. 21.05 "Saja aasta laulud". Läänud sajandi menu- viise tutvustavad Valter ja Jaak Okjäär.

K. 15. I. kl. 23.05 KÖP. "Kähri kerko man Pekriil". Katkendeid Madis Köivu mälestusteraamatust loeb Merle Jääger.

R. 17. I. KÖP. Lääbilöige 2002.a. "Persona" saadetest.

KLASSIKARAADIO

E. 13. I. kl. 10. "Talveklassika", Pille Olde. Kl. 12.30 "Suur-vorm". D. Šostakovitši "Džassiit nr. 2" (R. Brautigam, P. Masseurs, Royal Concertgebouw Orchestra, R. Chailly). Kl. 14 "Pärastlõuna", Tiina Kuningas. Album: Schubert: "Piano Sonata D 959, 4 Lieder" (EMI Classics 2002). Muusitseerivad Leif Ove Andnsen ja Ian Bostridge. Kl. 15.15 esinevad Berliini Filharmonikud. Kl. 18.20 Samuel Barberi muusikat Detroiti Sümfoniaorkestri

14. jaanuar kell 19 Tallinna raekoda

Paan ja Syrinx

Ann Õun (flööt)
Ralf Taal (klaver)

Roussel
Milhaud
Sancan
Debussy
Poulenc
Widor
Martin

PRIKE Postimees
Hooaja peaspõrsor

Eesti Kontsert
tel: 614 7760
e-post: info@concert.ee
www.concert.ee

KADRIORU LOSS

AKADEEMILINE KAMMERMUUSIKA
KADRIORU LOSSIS

P 12. jaanuar 2003 kell 17

LANDE LAMPE-KITS

(flööt)
REET METS
(tšello)
PILLE TANILOO
(klaver)
(Tartu)

Veracini Sonata F-duur
Weber Trio
Beethoven Trio G-duur

EESTI INTERPREETIDE LIIT
EESTI KUNSTMUSEUM

Piletid 50.- ja 25.- müügil Kadrioru lossi kassas kassas. Info: 606 64 03

EESTI NUKUTEATER

JAANUARIKU MÄNGUKAVA

L, 11. I kl. 12 Silvi Väljal "Jussikese seitse sõpra" suures saalis. Lavastaja Anne Tõrnu. Pilet 45 kr.

P, 12. I kl. 12 Marja-Leena Mikkola "Anni-Manni" suures saalis. Lav. Anne Tõrnu. Pilet 45 kr.

E, 13. I kl. 14 Vanemuise külalisetendus Lydia Austeri "Bambi" suures saalis. Lav. Janek Savolainen. Pilet 50 kr. Kl. 18 "Bambi" suures saalis. Pilet 50 kr.

P, 19. I kl. 12 Uno Leies ja Helle Laasi "Kiki ja Miki" suures saalis. Lav. Helle Laas. Pilet 35 kr.

N, 23. I kl. 11 Hans Christian Andersen "Pöial-Liisi" Raasiku rahvamajas. Lav. Helle Laas, Riho Tammert ja Are Uder. Pilet 35 kr.

R, 24. I. EMA Kõrgema Lavakunstiõkooli eksamilavastused: kl. 12 Leonard Gersche'i "Liblikad on vabad" suures saalis, lav. Kadi Tude; kl. 12 Brian Frieli "Molly Sweeney" ovaalsaalis, lav. Laur Kaunisaares; kl. 16 Slawomir Mrožeki "Politse" vahesaalis, lav. Eva Klemets; kl. 20 Slawomir Mrožeki "Pidu" suures saalis, lav. Mart Koldits ja kl. 20 Anton Tšehhovi "Karu" ovaalsaalis, lav. Janika Sillamaa. Piletid 50 kr., tudengipilet 25 kr.

L, 25. I. EMA Kõrgema Lavakunstiõkooli eksamilavastused kl. 12 "Pidu" suures saalis; kl. 12 "Karu" ovaalsaalis; kl. 16 "Politse" vahesaalis; kl. 20 "Liblikad on vabad" suures saalis ja kl. 20 "Molly Sweeney" ovaalsaalis. Piletid 50 kr., tudengipilet 25 kr.

P, 26. I. EMA Kõrgema Lavakunstiõkooli eksamilavastused: kl. 12 "Liblikad on vabad" suures saalis; kl. 12 "Molly Sweeney" ovaalsaalis; kl. 16 "Politse" vahesaalis; kl. 20

"Pidu" suures saalis ja kl. 20 "Karu" ovaalsaalis. Piletid 50 kr., tudengipilet 25 kr.

T, 28. I. kl. 11 "Jussikese seitse sõpra" Rapla kultuurikeskuses. Pilet 45 kr.

K, 29. I kl. 11 "Jussikese seitse sõpra" Valga kultuurikeskuses. Pilet 45 kr. Kl. 13 "Jussikese seitse sõpra" Valga kultuurikeskuses. Pilet 45 kr.

N, 30. I kl. 11 "Jussikese seitse sõpra" Võru kultuurikeskuses Kannel. Pilet 45 kr. Kl. 13 "Jussikese seitse sõpra" Võru kultuurikeskuses Kannel. Pilet 45 kr.

R, 31. I kl. 11 "Jussikese seitse sõpra" Lutsu teatrimajas. Pilet 45 kr. Kl. 18 "Jussikese seitse sõpra" Lutsu teatrimajas. Pilet 45 kr. EMA Kõrgema Lavakunstiõkooli eksamilavastused kl. 12 "Pidu" suures saalis; kl. 12 "Karu" ovaalsaalis; kl. 16 "Politse" vahesaalis; kl. 20 "Liblikad on vabad" suures saalis ja kl. 20 "Molly Sweeney" ovaalsaalis. Piletid 50 kr., tudengipilet 25 kr.

Kassa Tallinnas Lai 1 alates 6. I kl. 10 – 18 ja üks tund enne etenduse algust kohapeal. Riiklikel pühadel kassa suletud. Piletite tellimused telefonil 667 9555, 667 9509 ja info@nukuteater.ee

Kassa Tartus Lutsu 2 avatud E kl. 12 – 16, T – R kl. 9 – 12 ja üks tund enne etenduse algust kohapeal. Piletite tellimused ja info telefonidel 07 303 180, 07 303 181, faks 07 303 182 ja tartu@nukuteater.ee Teater jätab endale õiguse teha mängukavas muudatusi. www.nukuteater.ee

EESTI AKADEEMILINE RAAMATUKOGU

Tallinn, Räväl pst. 10
Püstitriinides

"Eesti Kirjameeste Selts – 130" kuni 12. III.

Seinavitrinides "Akadeemik Hans Küüts – 70" kuni 20. I.

Galeris "Eesti Spordi Kesklit – 80" kuni 27. I.

Püsinäitus "Eesti Akadeemilise Raamatukogu väljaandeid läbi aegade". Raamatukogu on avatud E – R kl. 10 – 20, L kl. 10 – 17.

TÜ AJALOO MUSEUM

Tartu Toomemäel, Lossi 25

Püsiekspositsioon "Tartu ülikool XVII sajandist tänapäevani"; "Ühe leiutise lugu ehk käsikirjast masinikirjani" kuni 10. III;

TIINA SARAPU, MARET SARAPU ja KALLI SEINA klaasikunsti näitus "Ajataju" valges saalis kuni 16. I;

RENATA SÕUKANDI loodusfoto näitus "Kevad südames" kuni IX.

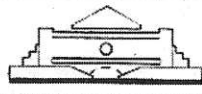
Avatud K – P kl. 11 – 17, gruppidele ka E ja T, ekskursioonide ettetellimine tel. 07375 677, 07375 674.

TAMPERE MAJA
Jaani 4, Tartu

Näitus "Soomlane muheleb". Tartu Eksliibriseklubi näitus huumoriteemalistest Soome eksliibriseklastest kuni 29. I.

Avatud T – R kl. 9 – 17, L kl. 9 – 15, www.tamperemaja.ee
Tel. 07 386 300.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
Kuni 25. I harulduste saalis "Kalevipoeg. Üks ennemuistne Eesti jutt"; 10. I – 28. II 5. korruse kataloogisaalis "Eesti menuraamatud 2002"; 10. – 31. I peanäitusesaalis "MAAR + MAARAND". Kõitenäitus; 10. I – 6. II fuajees Magdalena Gora. Poola skulptuurinäitus; 20. I – II 7. korruse humanitaarteaduste saalis "A. H. Tammsaare – 125". Raamatunäitus; kuni 16. I 8. korruse muusikasaalis "Eestikeelse muusikaajakirjanduse arengulugu läbi kolme aastasaja"; 30. I – 23. II 5. korruse galeris Silvi Väljalai juubelinäitus.

Näitused on avatud E – R kl. 10 – 20, L kl. 11 – 18. Tel. 6307 148, expo@nilib.ee

TARTU LINNAMUSEUM
Tartu, Narva mnt. 23

"Tartu suurmehi" kuni 9. II.

Avatud T – P kl. 11 – 18.
Info tel. 461 911,
www.tartu.ee/linnamuseum

KOHTLA-JÄRVE LINNAGALERII

Kohtla-Järve, Tuuslari 18a
Näitus
Gröönimaa Rahvusmuuseumi kogudest "Uued algused". kuni 26. I.

Avatud E – R kl. 12 – 18 ja L, P kl. 12 – 16.
Tel. 033 43 493, 033 44 284.

PÄRNU MUUSEUM

Pärnu, Rütli 53
Püsiekspositsioon.
"Nukkude uus elu. Sigrid Mäeotsa kogu" kuni 26. I.

Väikeses saalis "Aitäh! Uusi asju Pärnu muuseumile" kuni 2. II.

Avatud iga päev kl. 10 – 18. Iga kuu esimene K tasuta. Tel. 044 33 231.

HALINGA RESTORAN
"Kadunud vaated. Pärnu 1936 – 1996. Carl Sarap. Peeter Tooming".

VILJANDI KUNSTISAAI

Viljandi, Vabaduse plats 6

"Rahvusromantiline vaip" kuni 2. II. Eesti Tarbekunstimuseumi, Viljandi kultuurikolledži ja erakogudest.

Avatud L – N kl. 12.30 – 17.

KULTUURIESINDUS

- SOOME INSTITUUT Harju 1, 10146 Tallinn, tel. 631 3917, faks 631 3952, e-post: maimu.berg@finst.ee, http://finst.ee. Instituut on lahti tööpäeviti kl. 10 – 16. Soome Instituudi raamatukogus saavad õpilased ja üliõpilased kasutada internetti, tutvuda meie CD-ROMidega. Internetipunkt on lahti tööpäeviti kella 13 – 16.
- SOOME INSTITUUT Vanemuise 19, 51014 Tartu, tel. 07 427 319, faks 07 427 097, e-post: elle.mets@finst.ee, http://www.finst.ee Avatud K kl. 10 – 18, tööpäevadel kl. 10 – 16.
- TAMPERE MAJA Jaani 4, Tartu. Avatud T – R kl. 9 – 17, L kl. 9 – 15, tel. 07 386 300, www.tamperemaja.ee. Näitus "Soomlane muheleb" Tartu Eksliibriseklubi näitus huumoriteemalistest Soome eksliibriseklastest kuni 29. I.
- N, 16. I kl. 10 Euroopa-päev, Liia Hänni kõneleb Euroopa Liidu tulevikust. N, 16. I kl. 10 esseehõtu. Ajakirjanikud Barbi Pilvre ja Kalev Kesküla esitlevad oma uusi esseekogusid "Formaat" ja "Külma maa".
- BRITI NÕUKOGU Vana-Posti 7, 10146 Tallinn, tel. 631 4010, faks 6313 111, e-post: british.council@britishcouncil.ee, http://www.britishcouncil.ee. Avatud T – R kl. 12 – 18 ja iga L kl. 10 – 15.
- PÕHJAMAADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Lai 29, 10133 Tallinn, tel. 6273 100, faks 627 3110, e-post: info@nmr.ee, http://www.nmr.ee
- PÕHJAMAADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Raekoja plats 8, Tartu, tel. 07 433 944, faks 07 441 241, e-post: madis@nmr.ee
- UNGARI INSTITUUT Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, tel. 644 0817, e-post: uke@eki.ee, http://www.suri.ee/uke
- PRANTSUSE KULTUURIKESKUS Kuninga 4, 10146 Tallinn, tel. 644 9505, faks 631 3008, www.france.ee, e-post: info@france.ee
- TALLINNA SAKSA KULTUURIINSTITUUT/GOETHE INSTITUUT Suurtüki 4b, Tallinn, tel. 627 6960 ja faks 627 6962 e-post: dkigi@goethe.ee Informatsioon (saksa ja eesti keeles) kõigi ürituste kohta http://www.goethe.de/ne/taI.
- TARTU SAKSA KULTUURI INSTITUUT Kastani 1, Tartu, tel./faks 07 422 639, e-post: dkirtartu@kodu.ee, http://www.dki.tartu.ee Raamatukogu lahti E – R kl. 13 – 18, tel. 07 384 026, e-post: rfztartu@kodu.ee, tel. 07 422 639, e-post: kitartu@kodu.ee
- AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE SAATKONNA INFOTEENISTUS Kentmanni 20, 15099 Tallinn, tel. 668 8171, 668 8216 faks 668 8253, e-post: vsep-per@pd.state.gov, ailja@pd.state.gov; http://www.usemb.ee Külastamine eelneval kokkuleppel.
- TAANI KULTUURI INSTITUUT Vene 14, 10123 Tallinn, tel. ja faks 646 6373, e-post: taani@uninet.ee, http://www.uninet.ee/~dki

KUKU RAADIOS:

IGAL PÜHAPÄEVAL:

PUBLIKUMÄRK

kell 12.00-13.00
Teatrijutusaade. Jututeemadeks lavastused ja aktuaalsed päevasündmused meie teatrielus. Saatejuht Reet Weidebaum

KUKUL KÜLAS

kell 13.00-15.00
Portreesaate eesmärgiks on tutvustada lähemalt neid inimesi, kelle nimed figureerivad Eesti avalikus elus. Saatejuht Erki Berends

Audioarhiiv http://audioarhiiv.kolhoos.ee
Saadete ajal arvamuse avaldamise võimalus studio@kuku.ee
Toimetis: 6 307 031

RAADIO MÕTLEVALE INIMESELE

TALLINNAS 100.7 MHZ	100.5 MHZ PÄIDES
TARTUS 101.2 MHZ	100.8 MHZ VILJANDIS
OTEPÄÄL 102.4 MHZ	100.9 MHZ HAAPSALUS
PÄRNUS 90.0 MHZ	WWW.KUKU.EE

KUKU
www.kuku.ee

JÕULUTEEMALISTE POSTMARKIDE KAVANDITE KONKURSS

AS Eesti Post kuulutab välja jõuluteemaliste postmarkide kavandite avaliku konkursi. Postmargiks kujunduslikult sobivaid ideekavandeid hinnatakse kahes kategoorias.

Kategooria A: iga esitatud töö peab olema salvestatud trükivalmis kujul disketile või CD-le ja väljaprintidina paber kandjale.

Kategooria B: vabalt valitud tehnikas joonistatud originaalne illustratsioon.

Konkursitööd tuua või postitada tähtsul **01.03.2003** aadressil Eesti Postmark, Pallasti 28, 19098 Tallinn kinnises ümbrikus märgusõnaga "Jõulukonkurss". Juurde lisada isikliku märgusõnaga kinnine ümbrik autori andmetega (nimi, postiaadress, telefon, e-post).

Lisainformatsioon A ja B kategooria töödele esitatavate nõutavate tingimuste kohta telefonil 605 3446; e-post: eestipostmark@hot.ee

Konkursi žürii teeb oma otsuse teatavaks hiljemalt **01.05.2003**. Võitjatega võtab korraldaja ühendust. Vajaliku tasemega töö puudumisel on žüriil õigus jätta vastav preemia välja andmata.

Preemiad

Kategooria A: I preemia 5000 kr. II preemia 3000 kr. III preemia 2000 kr.	Kategooria B: I preemia 3000 kr. II preemia 2000 kr. III preemia 1000 kr.
---	---

Deco GALERII
Tallinn, Kadrioru, Koidula 12a

JÜRI OJAVERI installatsioon "Kõik on üks" kuni 18. I. Avatud K – R kl. 12 – 18, L ja P kl. 12 – 16. GSM 055 672593, 050 88205, e-post:deco@hot.ee Kujutava kunsti müük.

JÄNEDA KLAASGALERII
Avatud iga päev 8-17

Epp-Maria Kokamägi
"Talvised pildid"
20.dets. 2002 - 31.jaan. 2003

INFO: (038) 49 700 www.hot.ee/klaasgalerii

LÜHIKESJALAGALERII
Tallinn, Lühike jalg 6

TARBEKUNSTI NÄITUSMÜÜK.

Avatud E – R kl. 10 – 18, L – P kl. 10 – 17. Tel. 631 4720, e-post:lgalerii@online.ee.

PORTAAL
Tallinn, Vene 16

TARBEKUNSTI NÄITUSMÜÜK.

Avatud E – R kl. 10 – 18, ja L, P kl. 10 – 17. Tel. 646 4209.

A GALERII
AUTORIEHETE NÄITUSMÜÜK.

Tallinn, Hobusepea 8
VIIVI AAVIKU ehted kuni 19. I.

Avatud E – R kl. 10 – 18, L kl. 11 – 16. Tel. 646 4101.

Eesti VABAÕHUMUSEUM
Tallinn, Vabaõhumuuseumi tee 12

Park ja Kolu kõrts avatud E – P kl. 10 – 17. Tel. 654 9100. Ettetellimisel lastemuuseumi programmid Kuie koolimajas.

TARTU KUNSTIMUSEUM
Tartu, Raekoja plats 18

Alates 10. I LAURENTSIUSE "The End". 17. I – 27. IV "Lapsepõlv. Laps Eesti kunstis". Avamine 17. I kl. 16.

Avatud K – P kl. 11 – 18, R tasuta külastuspäev. Tel. 07 341 050, www.tartmus.ee

DRAAKONI GALERII
Tallinn, Pikk 18

MAALI JA GRAAFIKA NÄITUSMÜÜK.

Avatud E – R kl. 10 – 18, L kl. 10 – 17.

Piltide raamimine. Tel. 646 4110.

KUNSTISALONG ALLEE
Tallinn, Pikk 30

Eesti kunsti klassika näitusmüük: E. Aiki, P. Aren, E. Kits, E. Okas, G. Reindorff, E. Kutsar, V. Loik, A. von Maydell, N. Mei, L. Mikko, C. T. von Neff, R. Nyman, V. Ohakas, A. Promet, E. Roos, M. Rääk, E. Rüga, F. Sannamees, A. Vabbe, E. Wiiralt, R. Uutmaa, K. Teder, H. Halliste, K. Nagel jt.

Avatud E – R kl. 10 – 17, L kl. 11 – 15. Tel. 646 4500, 051 27677, www.allee.ee

KLOOSTRI AIT
Tallinn, Vene 14

JARÕNA ILO (süsi) ja LIVIA LIGI (värv).

Avatud iga päev kl. 11 – 24. www.kloostriait.ee e-post:k.ait@online.ee

GALERII-G
kunstisaal
Tallinn, Vabaduse 6
TAMMETALU MAALID. kuni 25. I

Tartu mnt. 1
Portselani näitusmüük.

Avatud E – R kl. 10 – 18, L kl. 11 – 15, e-post:galeriig@hot.ee, tel. 661 2972.

HAUS GALERII
Tallinn, Uus 17

JAANA ja OREST KORMAŠOVI "Kooos" kuni 17. I.

Avatud E – R kl. 10 – 18 ja L kl. 11 – 16. Tel. 641 9471, haus@haus.ee, www.haus.ee

Eesti RAHVA MUSEUM
Tartu, Kuperjanovi 9

Uuenenud püsiekspositsioon "Eesti. Maa, rahvas, kultuur" suletud kuni 14. I hooldustöödeks. Alates 14. I on muuseum avatud nagu tavaliselt.

Ajutised näitused: ERMi fotonäitus "Kolhoosielu Oisu piirkonnas Järvamaal" kuni 11. Kuraator Indrek Jääts.

"Jalavarjud. Viisküsed tossudeni" ERMi kogude põhjal kuni 11. Kuratorid Reet Piiri ja Ellen Värvi. "Kihnu Jõnnud Jaani silme läbi XIX sajandi keskpaigast I ilmasõjani" koostöös Pärnu muuseumi, ERMi ja SA Kihnu Fond kuni 11. I. Avatud K – P kl. 11 – 18, R tasuta. Tel. 07 421 311, www.erm.ee, erm@erm.ee

TALLINNA KUNSTIHOONE
Tallinn, Vabaduse väljak 8

ENE-LIIS SEMPERI videoinstallatsioonid kuni 12. I. 17. I – 16. II JOHN SMITHI "Marko Mäetamm, Kaido Ole".

KUNSTIHOONE GALERII
Tallinn, Vabaduse väljak 6

LEONHARD LAPINI "Protssid" kuni 12. I. 16. I – 2. II KATRIN PERE "Hoolib, ei hooli".

Tallinn, Harju 13
KRISTIN KALAMEHE "Kangelased" kuni 26. I. Avatud K – E kl. 12 – 18, e-post:tkhf@hot.ee

GALERII

Tallinn, Lühike jalg 1
TARBEKUNSTI MÜÜGIVÄLJAPANEK.

Avatud E – L kl. 10 – 18, P kl. 10 – 17. Tel. ja faks 641 8308.

GALERII MOLEN

Tallinn, Viru 19

TARBEKUNST, ART GARAGE, SKANKRISTALL.

Avatud E – R kl. 10 – 18, L kl. 10 – 17. Tel. 644 2877.

A. H. TAMMSAARE MUSEUM
Tallinn, L. Koidula 12a

A. H. TAMMSAARE VIIMANE KORTER JA PÜSIEKSPOSITSIOON KIRJANIKU LOOMINGUST.

Avatud K – E kl. 11 – 18, tel. 601 3232.

TARTU KUNSTIMAJA
Tartu, Vanemuise 26

Suures ja väikeses saalis Tartu kunsti aastalõpunäitus kuni 9. II.

Avatud K – E kl. 12 – 18, e-post:tartuart@hot.ee

PÄRNU LINNAGALERII

PÄRNU KONTSERDIMAJAS Pärnu, Aida 4

12. I – 2. II VII rahvusvaheline "IN GFRAAFIKA" festival.

Avatud T – L kl. 12 – 19.

EESTI KUNSTIMUSEUM

RÜÜTELKONNA HOONE (Kiriku plats 1, e-post:muuseum@ekm.ee) "Kapital". Eesti kultuurkapitali ostud kuni 16. II. Avatud K – P kl. 11 – 18. Iga kuu viimane R ja L tasuta. Info tel. 644 9139.

TARBEKUNSTIMUSEUM (Lai 17, e-post:muuseum@tarbekunst.ee) Eesti tarbekunsti püsiekspositsioon "Ajamustrid" & disaini avafond. "Pakane. Disain ja talisport" kuni 2. II. Avatud K – P kl. 11 – 18. Iga kuu viimane R ja L tasuta! Info tel. 641 1927.

KRISTJAN RAUA MAJAMUSEUM (K. Raua 8, e-post:kristjan.raud@ekm.ee) KRISTJAN RAUA loomingu püsiekspositsioon. HELGE PIHELGA metallehistöö näitus "Ehted ja vormid" kuni 26. I. Avatud K – P kl. 11 – 18. Iga kuu viimane R ja L tasuta! Tel. 670 0023.

ADAMSON-ERICU MUUSEUM (Lühike jalg 3, e-post:adamson-eric@ekm.ee) Adamson-Ericu loomingu püsiekspositsioon. "Mustriolevused. Värvid ja muutuv kujund" kuni 12. I. Avatud K – P kl. 11 – 18. Iga kuu viimane R ja L tasuta! Info tel. 644 5838.

MIKKELI MUUSEUM (Kadrioru Weizenbergi 28, e-post:mikkeli@ekm.ee) JOHANNES MIKKELI kollektsioon (XVI – XVIII sajandi lääneeuroopa, vene, hiina kunst). XIV – XIX sajandi ikoonid. Avatud K – P kl. 11 – 18. Info tel. 601 5844, 606 6400. Iga kuu viimane reede tasuta.

NIGULISTE MUUSEUM-KONTSERDISAAL (Niguliste 3, e-post:niguliste@ekm.ee) Püsiekspositsioon "Keskaja kunst". "Hõbedakamber: gildide, tsunftide, Mustpeade vennaskonna ja kiriku hõbevarad". Avatud K – P kl. 10 – 17. Kassa tel. 6449 903. Info tel. 6314 330. Igal L ja P kl. 16 orelimuusika pooltund.

VÄLISKUNSTI MUUSEUM (Weizenbergi 37, e-post:muuseum@kadriorg.ekm.ee) "XVI – XX sajandi maalikunst" (madalmaade, saksa, itaalia, vene meistrid), "XVIII – XX sajandi lääneeuroopa ja vene tarbekunst ning skulptuur". "Antiquarium. Kunsti ja vanavara perekond Kuuskemaa kogust". Avatud K – P kl. 10 – 17. Iga kuu viimane reede tasuta.

Jalutuskäigud näitusel "Antiquarium. Kunsti ja vanavara perekond Kuuskemaa kogust", kus kommentaare jagab Jüri Kuuskemaa. Ekskursioon toimub igal R kell 16. Igal R kell 15 jätkuvad ekskursioonid Kadrioru lossi hõbedakambris. Ekskursioonid on tasuta (sooduspilet 30 ja täispilet 45 kr.). Info ja registreerimine tel. 606 6400.

Riiklikel pühadel on Eesti Kunstimuseum ja selle filiaalid suletud. Pühade eelsel päeval suletakse muuseumid kolm tundi varem. EKMI kodulehekülge aadressil <http://www.ekm.ee> EESTI KUNSTIMUSEUMI UUE HOONE EHTUSE TOETUSEKS. EESTI KUNSTIMUSEUMI TOETUSFONDI CIRCULOS: HANSAPANK, ARVELDUSARVE 221011918504.

ROTERMANNI SOOLALADU, Ahtri 2
Arhitektuurimuseumi saalis alates 10. I festival "TriaLogos esitleb: VLADIMIR MARTONOV (Moskva) video ja installatsioonid Keldrisaalis

Arhitektuurimuseumi aastanäitus "Tallinna XX sajandi arhitektuur" kuni 11. mai.

Eesti Kunstimuseumi saalis "Kapital". Eesti kultuurkapitali ostud kuni 19. I.

Avatud K – P kl. 11 – 18. Tasuta külastuspäev iga kuu viimane R. Tel. 625 7007. <http://www.arhitektuurimuseum.ee>, e-post:arhitektuurimuseum@arhitektuurimuseum.ee

EDUARD VILDE MUUSEUM KASTELANIMAJA GALERII

Kadrioru, Roheline aas 3 Põhiekspositsioon. EHALILL HALLISTE ja ENE PARSI jõulunäitus "Gloria" kuni 12. I. Avatud K – E kl. 11 – 18. Tel. 601 3181, e-post:vilde@solo.ee

ÜHISPANGA GALERII

EESTI ÜHISPANGA GALERII Tallinn, Tornimäe 2, V korrus MALL NUKKE "Eesti kuld" kuni 10. I. 15. I – 7. II näitus "Meie mets". Laste konkurstitööde "Metsakalender 2003" parimad tööd. Avatud E – R kl. 9 – 18.

PÄRNU UUE KUNSTI MUUSEUM
Pärnu, Esplanaadi 10

Jõulunäitus "Kunst kuulub lastele" kuni 12. I. Näitusel esinevad kutselised kunstnikud koos lapskunstnikuga ARTTI POHJANHEIMO ja Pettari (Soome), HILJA KULLES ja RAUL, ENN TEGOVA ja RAMON, ANU RAUD ja ANGELA RUUSALU, ROBERTS DINERS ja EMILS KRISTIANS. NERVA aastalõpunäitus kuni 12. I. 10. 11., 12. I skulptuuripäevad ROBERTS DINERSIGA, unenäopäevad sürrealist Enn Tegovaga. Alates 16. I MIKKO TIITTANENI fotonäitus "Vaateid kivieadade vahelt". Saaremaa ja Lääne-Eesti inimene ja loodus.

Näitused ja kohvik lahti iga päev kl. 9 – 21. <http://www.chaplin.ee> Tel. 044 30 772.

TEATRIGALERII

ENDLA TEATRIGALERII Pärnu, Keskväljak 1

Sammassaalis IIR HERMELINI "Seitse papist maailma". Kūni koridorides Fine 5 tantsuteatri fotokollektsioon.

Avatud E – L kl. 14 – 18. Sissepääs teatrikohvikust Akadeemia tänavalt.

HAAPSALU LINNAGALERII
Haapsalu, Posti 3

EKA maaleriala üliõpilastööde näitus "Floora".

Avatud K – P kl. 12 – 18. <http://galerii.kultuuriinfo.ee>

Eesti Kunstiakadeemia

kuulutab välja konkursi ametikohtade täitmiseks

Arhitektuuriteaduskonna dekaan
Disainiteaduskonna dekaan
Meediateaduskonna dekaan
Vabade kunstide teaduskonna dekaan
Avatud Akadeemia juhataja

Dekaani ülesandeks on vastava teaduskonna arendamine ja juhtimine. Dekaanil ametikohale võib kandideerida isik, kes on rahvusvaheliselt tunnustatud loovisik, vastava valdkonna väljapaistev spetsialist või omab doktorikraadi sobival alal. Dekaan valitakse ametisse viieks aastaks, alates septembrist 2003.

Avatud Akadeemia juhataja ülesandeks on avatud kunstiope korraldamine ja arendamine. Avatud Akadeemia juhatajaks võib kandideerida isik, kellel on kunsti- või majandusala kõrgharidus ja vastav töökogemus. Avatud Akadeemia juhataja valitakse ametisse kolmeks aastaks, alates septembrist 2003.

Konkursist osavõtuks palume esitada:

- 1) avaldus rektori nimele;
- 2) haridust ja teaduskraadi kinnitav dokument või selle notariaalselt kinnitatud koopia;
- 3) vormikohane *curriculum vitae* nii eesti kui inglise keeles, nii paberandjal kui digitaalselt (salvestatud diskettele RTF-failina);
- 4) oma ettekujutus taotletaval ametikohal töötamisest ja teaduskonna /Avatud Akadeemia arendamisest ja juhatamisest;
- 5) dekaaniks kandideerijal digitaalne *portfolio* oma töödest (10 – 25 teost) või teadustööde nimekiri (võimalusel koos olulisemate publikatsioonide sepaaratide või koopiatega); *portfolio* teostamise võib tellida ka EKAs;
- 6) muud konkursist osavõtja poolt oluliseks peetavad materjalid.

Materjalide esitamise tähtaeg on **10. veebruar 2003** EKA personalijuhile aadressil Tartu mnt.1, Tallinn, 10145, märgusõna "Konkurss". Digitaalselt soovitud materjalid lisada ümbrikusse disketil või saata meiliaadressile linda@artun.ee. Täpsem teave kandidaadile esitatavate nõuete ja konkursi korra kohta personalijuhilt tel. (2) 6 267 306 või EKA koduleheküljelt www.artun.ee

10. jaanuaril kl. 11 Tallinna Kunstihoones ettekannete päev

"Eesti kunstnike organisatsioonidest läbi aegade"

Jüri Hain, "Esimene eesti kunstnike organisatsioon – Eesti Kunsti Selts".

Ülle Kruus, "Eesti kunstnikeorganisatsioonid kahe maailmasõja vahel ja Eesti Nõukogude Kunstnike Liidu asutamine".

Margus Kiis, "Kunstnike liidu funktsioonid ja nende muutused okupatsiooniga ENSVs".

Maria-Kristina Soomre, "Institutsioonid ja institutsioonikriitika: kes kardab kunstnike liitu?".

Ando Keskküla, "Ühest ühiskonnast teise – lootused ja pettumused".

10. jaanuaril kell 16 avatakse EKLi Hobusepea galerii (aadressil Hobusepea tn. 2) näitusega "Eesti kunstnikud Jaroslavlis". Näituse koostaja **Eero Epner**. Olete oodatud!

10. – 12. jaanuarini

Kl. 13.30 (pilet 40 kr., lapsepilet 30 kr.) "Jõulumees 2", Walt Disney Pictures 2002. "Jõulumees 2" on järg 1994. aasta üli-menukale Disney hitile "Jõulumees". Sooja ja lõbusa koguperefilmi on lavastanud Michael Lembeck. Jõuluvana Scotti roll on täita staarkoomikul Tim Allenil ("Jõulumees"). Veetlevat Jõuluvana armsamat mängib Elizabeth Mitchell. Pääpikkude pealik Bernardi rollis David Krumholtz ("Mehhiklane"). Jõuluvana pojana esineb Eric Lloyd ("Jõulumees"). Teistes osades Judge Reinhold, Wendy Crewson, Spencer Breslin, jpt.

Kl. 17.30 (pilet 40 kr.) "Asterix ja Obelix: missioon Kleopatra". Film on prantsuse keeles, eesti- ja venekeelsete subtiitritega.

Kl. 15.30 (pilet 40 kr.), kl. 19.45 (pilet 50 kr.) "Armas kodu Alabamas" ("Sweet Home Alabama", Touchstone Pictures 2002). Romantilise komöödia "Sweet Home Alabama" on lavastanud Andy Tennant ("Anna and the King"). Melanie Carmichaelit kehastab kassamagnet Reese Witherspoon ("Arukas blondiin"). Redneckist abikaasa Jake'i mängib Josh Lucas ("Piinatud Geenius"). Melanie Carmichaeli kihlatu Andrew rollis Patrick Dempsey ("Karje 3"). Teistes osades Candice Bergen, Fred Ward, Rhona Mitra, jpt.

13. – 16. jaanuarini

kl. 13.30 (pilet 40 kr. ja lapse pilet 30 kr.) "Jõulumees 2".

William Shakespeare'i filmid

13. I ja 15. I kl. 15.30 (pilet 40 kr.) "Kuningas Lear". Rež. Jossif Šapiro ja Grigori Kozintsev. (Venemaa 1969. a. must/valge). Peaosas Jüri Järvet. Subtiitritega.

14. I ja 16. I kl. 15.30 (pilet 40 kr.) "Hamlet". Rež. Jossif Šapiro ja Grigori Kozintsev, (Venemaa 1964, must/valge). Peaosas Innokenti Smoktunovski, kõrvalosas Rein Aren. Subtiitritega.

Kl. 18.30 (pilet 40 kr.) "Asterix ja Obelix: missioon Kleopatra" (Pathe/TF 1 Films).

Kl. 20.45 (pilet 50 kr.) "Armas kodu Alabamas" ("Sweet home Alabama").

Lastele kuni 12 eluaastat ja üliõpilastele dokumendi esitamisel kellaajast olenemata pilet 30 kr. Pensionäridele tööpäeviti kuni kella 15 pilet 10 kr. Neljapäeviti esimene seans 20 kr. Kinol on õigus teha mängukavas muudatusi. Kassa avatakse üks tund enne esimese seansi algust, kuid mitte hiljem kui kell 12. Info tel. 644 1919.

TELLI
SIRP
TELEFONITSI
640 5770

Eesti Kunstiakadeemia

kuulutab välja konkursi korraldajate õppejõudude ametikohtade täitmiseks

Professor

2003. a. septembrist – 2008. a. augustini

Kultuuriteooria
Kunstiajalugu
Maalikunst
Mahuline arhitektuur
Moedisain
Tekstiilidisain
Nahakunst

Professor

2003. a. septembrist – 2006. a. augustini

Rahvakunst
E-meedia
Fotograafia

Dotsent

2003. a. septembrist – 2008. a. augustini

Anatoomia
Animatsioon
Värvusõpetus
Skulptuuri üldõpe
Esteetika
Ehtekunst
Sepakunst
Madalkuumuskeraamika
Vitraaž, klaasimaali tehnikad ja restaureerimine
Klaasikunst ja disain
Keskonnadisain
Arhitektuuri restaureerimine
Eseme restaureerimine
Ehitustehnoloogiad ja -konstruktsioonid
Siseruumi projekteerimine
Mööbel

Dotsent

2003. a. septembrist – 2006. a. augustini

Arvutiõpetus
Rahvakunst

Õpetaja

2003. a. septembrist – 2006. a. augustini

Tootedisain
Ehte- ja sepakunst

Konkursist osavõtuks esitada:

- 1) avaldus rektori nimele;
- 2) haridust ja teaduskraadi kinnitav dokument või selle notariaalselt kinnitatud koopia;
- 3) vormikohane *curriculum vitae*, professori kohale kandideerijatel nii eesti kui inglise keeles, nii paberandjal kui digitaalselt (salvestatud diskettele RTF-failina);
- 4) oma plaan taotletaval ametikohal töötamisest; professori kohale kandideerimisel lisaks oma kava erialaõpetuse arendamisest ja akadeemilise struktuuriüksuse juhatamisest; professori kohale kandideerijal nii eesti kui inglise keeles, paberandjal ja digitaalselt (salvestatud diskettele RTF failina);
- 5) loominguliste erialade puhul digitaalne *portfolio* oma töödest (10 – 25 teost), *portfolio* teostamise võib tellida ka EKAs;
- 6) teaduseriala puhul teadustööde nimekiri (võimalusel koos olulisemate publikatsioonide sepaaratide või koopiatega);
- 7) konkursist osavõtjale olulised materjalid (originaalkeeles kataloogid, raamatud, retseptiooni puutuv jne.);
- 8) õpetaja kohale kandideerijal tuleb esitada lisaks punktides 1, 2, 3 loetletud oma õpetamise metodika tutvustus ja *portfolio* oma loomingust ning pedagoogilisest tegevusest paberandjal.

Materjalide esitamise tähtaeg on **10. veebruar 2003** EKA personalijuhile aadressil Tartu mnt. 1, Tallinn, 10145, märgusõna "Konkurss". Digitaalselt soovitud materjalid lisada ümbrikusse disketil või saata meiliaadressile: linda@artun.ee. Täpsem teave kandidaadile esitatavate nõuete ja konkursi korra kohta personalijuhilt tel. (2) 6 267 306.

Eesti Kirjanduse Selts esitleb:

Kolmapäeval, 15. jaanuaril kl. 18 Tartu Kirjanduse Majas Vanemuise 19 seminaris arja "Lapsepõlv ja kirjandus" 2. seminar. Kirjanikud räägivad lapseeaa eredamatest lugemiselamustest. Kõneleb Karl Martin Sinijärv.

SIRP

INFOTELEFON 6 405 770, 056 405 109
FAKS 6 405 771
e-post sirje@sirp.ee, marju@sirp.ee
Sirp internetis http://www.sirp.ee

Peatoimetaja Mihkel Mutk mihkel@sirp.ee
Toimetuse kolleegium: Karin Hallas, Jan Kaus, Andres Langemets, Jaak Lõhmus, Reet Neimar, Kristel Pappel, Kristiina Ross, Erkki-Sven Tüür, Toomas Paul, Hanno Soans, Doris Kareva.

10140 Tallinn, Väike-Karja 12, III korrus
10503 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388
Väljaandja Sihtasutus Kultuurileht,
Tallinn, Väike-Karja 12
Trükk, AS Printall, Tatari 64
Kaastööd tuua Word 6.
Praaeksemplaride korral helistada tel. 669 8463.
INDEXS 69786

Lugupidetud autorid!
Teatage meile e-posti aadressil
maret@sirp.ee või tel. 640 5772
oma aadress, arveldusarve number pangas ja isikukood

VÄLJAANDMIST TOETAB
EESTI KULTUURKAPITAL

Kui Sirp ei jõua Teie postkasti õigeaegselt, siis palume helistada Eesti Posti AS tel. 625 7234, 625 7227 või Sirbi toimetusse tel. 6405 770.

Küsi kioskitest üle Eesti.

Pidu on läbil! Ebakorraldus, ebavõrdsus ja ebaharv ajaleht on saadaval igal pool Eestis hinnaga 9.90. Müügil R-kioskides ja Hesburgeris

Keskus

9.90

Eesti sõnavabastamine alates detsembrist.